

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše | december 12 | 4,50 EUR

56



Vzgoja za praznovanje

Franc Pediček, slovenski pedagog

Knjiga, kdo bo tebe ljubil?

V žarišču: Kako lahko premagamo krizo



Dr. Vladimir Truhlar
**Doživljanje absolutnega
v slovenskem leposlovju**

Cena na uredništvu samo 20,00 EUR.
Naročila: Revija Vzgoja, Ul. Janeza Pavla II. 13, 1000 Ljubljana,
01/43-83-983; revija.vzgoja@rkc.si

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše

**Naročite si svoj izvod
revije Vzgoja.
Revijo lahko tudi
podarite.**

Letna naročnina za štiri kakovostne številke
je samo 18,80 EUR. Ob naročilu vam podarimo
majico revije Vzgoja.



Naročila
Revija Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43 83 983
revija.vzgoja@rkc.si
www.revija-vzgoja.si

radio ognjišče ^{že} 18 let



Od 2.11. do 31.12.
za vse otroške in mladinske izdaje
Celjske Mohorjeve družbe

20% popust
in v decembru še
10% popust

na vse izdaje Celjske Mohorjeve
Popusti se ne seštevajo in veljajo na redne cene knjig!

Vabimo vas v naši knjigarni:

Celje, Prešernova 23
T 03/490-14-20 (21)

Ljubljana, Nazorjeva 1
T 01/244-36-50

info@celjska-mohorjeva.si
www.mohorjeva.org

Ustanovitelja in izdajatelja
Društvo katoliških pedagogov
Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije

mag. Milan Bizant
mag. Zorica Blagotinšek
dr. Helena Jeriček Klanšček
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
dr. Peter Vencelj
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hožjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Franci M. Kolenc
Karmen Pečarič Podobnik
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@rkc.si
silvo.sinkovec@rkc.si
<http://www.revija-vzgoja.si>

ID za DDV

S164231160

Transakcijski račun

24200-9003894173
odprt pri Raiffeisen bank

Prelom

Ikona Rozman d.o.o.

Tisk

Schwarz print d.o.o.

Lektoriranje

Berta Golob
Barbara Rodošek

Revija VZGOJA izhaja štirikrat letno. Cena izvoda v letu 2013 je 4,70 EUR. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 18,80 EUR (tujina 33 EUR). DDV in poštnina sta všteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Nenaročenih prispevkov ne honoriramo. Natisnjenih 1800 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirata
Ministrstvo za izobraževanje,
znanost, kulturo in šport
ter Javna agencija za knjigo.

Živeti v krizi

✉ Silvo Šinkovec

Te dni sem srečal direktorico podjetja, ki se je vrnila iz Afrike. Povzela je vtise: "Kaj vse sem videla!" Stisko, lakoto, bolezn, nemoč ljudi. Ko se je vrnila v naš bogati svet, jo je spreletela razlika. In prav tu, v našem bogatem svetu (sodimo med 20 najbogatejših držav), jokamo in tarnamo. Smo v krizi? Seveda, v veliki krizi. Ne gre samo za recesijo, ampak za bistveno znižanje standarda in za ustvarjanje nove življenjske paradigme. To je težak in boleč proces, toda tudi zdravilen in osrečujoč.

V družbi, kjer so družine na robu preživetja, pod pragom revščine, se ne počutimo dobro; v družbi, ki preprodaja ljudi, zlorablja otroke, mlade hrani z mamil, mafijskim družbam pušča, da šarijo po ekonomiji; v družbi, kjer se ljudje spolno zasnajajo in patologijo enačijo z zdravjem; kjer se politiki ne morejo dogovoriti o osnovnih projektih potrebnih za preživetje države. Soočamo se z degeneracijo človeka in človeške družbe.

Evropa je stoletja živela na račun drugih narodov (azijskih, afriških, ameriških). Sedaj je prišlo do izenačenja v tekmi na tržišču, preobrat v dominaciji znanja, vitalnosti, življenjski energiji. Kriza je nastopila na strani do sedaj močnih in dominantnih, ki morajo sestopiti s pozicije moči in razkošja. Življenjski standard se drastično niža, ker moramo potrošnjo izravnati s prihodki; ker je treba plačati tisto, kar smo že porabili; ker smo izvozili znanje, podjetja, kapital in imajo sedaj od njih koristi drugi ljudje, pri nas pa je vse manj delovnih mest; ker je državna birokracija predraga; ker pravna država ne deluje.

To je velika grožnja bogatemu svetu, zato nas je strah. Vsako bolečo stvar najprej zavrnemo. Nočemo se sprijazniti z njo. V času negacije se jezimo in želimo uveljavljati sta-

nje pred spremembo, posebno še ljudje, ki so se v danem sistemu okoriščali z manipulacijo. To še povečuje frustracijo in neti agresivno vedenje, kar vodi v kaos in poglablja problem. Potem pride čas sprijaznjenja. To je čas zavedanje izgube, žalosti. Za tem pride čas sprejemanja. Šele tu se ustvarijo pogoji za razmislek in iskanje nove poti v skladu z resničnostjo.

Ustvariti je treba novo filozofijo, novo paradigmo življenja, ki bo bolj realna in trezna. Kriza je priložnost, je izziv za pogumne in realne ljudi. Zmotna je razlaga, da bodo ljudje na cesti povedali politikom, kaj je treba storiti. Ljudje na cesti v protestih povedo, da so v stiski, da so nezadovoljni, izražajo svojo jezo. Ekonomske analize vzrokov za krizo, možne rešitve za izhod pa na cesti ne bomo našli. Odgovor na krizo bodo dali kreativni ljudje, ki zmorejo svoje razmišljanje razširiti v novo miselno obzorje, kot bi dejal filozof Bernard Lonergan. Odgovor na krizo je ustvarjanje nove poti, nove paradigme življenja. Janez Pavel II. je že v osemdesetih letih v encikliki *Laborem exercens* trdil, da ateistični socializem niti liberalni kapitalizem nista ustrezna družbena sistema. Poiskati bomo morali nekaj bolj pravičnega.

Izhod iz krize bomo iskali tudi v obzorju nadnaravnega, Božjega. Spet bomo brali metafiziko in teologijo. Uvid prihaja od zgoraj. Upoštevati bo treba naravo, zakonitosti, ki so v ta svet položene od začetka. Iluzija, beg v patološko sanjarjenje in v laž puščajo za sabo uničujoče posledice. Streznitev je težka. Ustvariti moramo filozofijo preživetja, sestopanja iz razkošja, učenja enakovrednega in pravičnega sožitja z ljudmi drugih kontinentov. Pomagali nam bodo vera, upanje in ljubezen (sv. Pavel) ter skrb za svetost. ■

3

Miro Cerar:

Večrazsežnost družbene krize

... Ljudje na poti samorealizacije iščemo svojo srečo, blaženost ali kar koli podobnega v širokem polju naše nevednosti. Kljub temu da smo na tem planetu najbolj razvita bitja, v resnici le malo vemo o svetu in sebi. Na poti iskanja zato pogosto izbiramo napačne vmesne cilje in poti. Na srečo je svet urejen tako, da iz njega vedno, ko zgrešimo pot ali storimo neko napako, prejmemo ustrezno opozorilo. ...



17

Špela Pahor: Pogovor s Tanjo Trebežnik Sambolec
Na stvari je dobro pogledati tudi iz drugih zornih kotov

... Um majhnega otroka je kot najbolj vpojna spužva. Vsrkava vsako sugestijo, tako pozitivno kot negativno, čeprav mislimo, da še ne razume. V otroški um vnašam najboljše: jasne, močne in izključno samo pozitivne sugestije. Na pozitivne sugestije se enoletniki hitreje odzivajo kot pa desetletniki ali še starejši. Tudi staršem svetujem, kako naj spodbujajo svojega otroka, kako naj se z njim in ob njem pogovarjajo. Vsak otrok je edinstven. ...



32

Andrej Perko:

Pomen biblioterapije za osebnostno rast

... Izkušen terapevt lahko pomaga s svojim osebnim zgledom, znanjem, energijo le peščici posameznikov.

Navadno je takšna pomoč dolgotrajna, dostikrat prepočasna in tako lahko usodna. Mnogo zagat je treba radikalno razčistiti takoj, z jasnimi zahtevami, sicer ni rasti – ostaja le dolgotrajno vegetiranje. Za mnoge so nekatere knjige nenadomestljiva pomoč, ki posameznika zelo hitro pripeljejo do uvida in odločitve za spremembo. ...



42

Viktor Vertačnik:

Projekt Bontonček

... Knjižica Bontonček je sestavljena iz 21 kratkih pravil. Vsako pravilo je obogateno z zanimivo in poučno ilustracijo. Pravila se nanašajo na situacije, v katerih se lahko znajde vsak – zato je knjižica pomembna. ... Knjižica je namenjena predvsem učencem do desetega leta starosti, čeprav je njeno sporočilo namenjeno vsem. Vsebina Bontončka je krasno izhodišče za razgovor in razmišljanje. ...

**Uvodnik**1 Silvo Šinkovec: **Živeti v krizi****V žarišču: Kako preživeti krizo**

- 3 Miro Cerar: **Večrazsežnost družbene krize**
- 5 Bernard Brščič: **Kriza: ekonomska, politična ali moralna?**
- 7 Andreja Valič Zver: **Kako se izogniti negotovosti**
- 9 Boris A. Novak: **Od-ločitve**
- 10 Jovan Lukovac: **Ali lahko z ekonomijo premagamo krizo?**
- 11 Janez Janša: **Kriza je tudi klic k vzgoji srca**
- 12 Marijana Kolenko: **Ali zmoremo obrniti smer v pozitivizem**
- 14 Helena Albreht: **Želim si**
- 15 Alojzij Štefan: **Osebna življenjska drža**
- 16 Boris A. Novak: **Pismo**

Naš pogovor17 Špela Pahor: **Tanja Trebežnik Sambolec: Na stvari je dobro pogledati tudi iz drugih zornih kotov****Biti vzgojitelj**

- 21 Lidija Golc: **Anton Martin Slomšek v srednji šoli**
- 24 Erika Ašič: **Franc Pediček, slovenski pedagog**

Duhovna izkušnja

- 25 Berta Golob: **Tri impresije**
- 26 Vladimir Truhlar: **Duhovnost Ivana Cankarja**

Razredništvo in vzgojni načrt

- 29 Valentina Madjar Sitar: **Knjiga, kdo bo tebe ljubil?**
- 31 Iz življenja v vrtcu: **Razvajenost**

Starši

- 32 Andrej Perko: **Pomen biblioterapije za osebnostno rast**
- 33 Herman Berčič: **Kakovostna starost in razvedrilni šport**
- 35 Alma Kandare: **Vzgoja in mediji**
- 37 Lidija Šket Kamenšek: **Jakob, Božičkov pomočnik**

Vzgojna področja

- 38 Milček Komelj: **Abstraktna vizija zgodovinskega motiva**
- 40 Bernarda Mal, Matej Žist: **Spoznavanje kulturne dediščine domačega kraja**

Prostovoljno delo

- 42 Viktor Vertačnik: **Projekt Bontonček**

Izkušnje

- 43 Marta Premrl: **Vzgoja za praznovanje**

Prebrali smo**Iz življenja DKPS****Letno kazalo****Napovedni koledar****Summary****Avtorji**

Večrazsežnost družbene krize

✍ Miro Cerar



Ljudje na poti samorealizacije iščemo svojo srečo, blaženost ali kar koli podobnega v širokem polju naše nevednosti. Kljub temu da smo na tem planetu najbolj razvita bitja, v resnici le malo vemo o svetu in sebi. Na poti iskanja zato pogosto izbiramo napačne vmesne cilje in poti.

Na srečo je svet urejen tako, da iz njega vedno, ko zgrešimo pot ali storimo neko napako, prejmemo ustrezno opozorilo. Telesna bolezen nas opomni na nezdravo življenje. Slaba vest in pošteni ljudje nas opomnijo, ko kršimo verska in moralno-etična načela. Politična, ekonomska in socialna kriza nas opozarja,

da smo podlegli pohlepu in koruptivnosti ter da smo zaradi pretiranega egoizma izgubili pravi občutek za sočloveka.

Kriza opozarja

Ekonomsko, socialno in širšo družbeno krizo lahko torej ilustrativno primerjamo z resnejšo boleznijo. Gre za močno poslabšano stanje (družbenega) telesa in duhá, ki nam povzroča bolečino, skrb in strah. Ta in druga nelagodna občutja, ki nas psihofizično prizadenejo, so sicer vsakdanji spremljevalec človeškega individualnega in družbenega življenja, toda v času krize se zgostijo in okrepijo.

Objektivno gledano je vsaka kriza sporočilo iz duhovnega, energetskega in grobosovnega stvarstva, ki nas opozarja, da že zelo močno kršimo duhovne, energetske ali fizične veseljne

Uredništvo revije je kakih 15 oseb iz javnega življenja prosilo, da napišejo svoje razmišljanje, kako preživeti krizo. Nastali so članki, ki jih z veseljem objavljamo.

zakonitosti. Tako kot resnejša bolezen je torej kriza nadpovprečno oster in boleč opomin, da je prišel čas za bistvene spremembe v našem mišljenju, čustvovanju in delovanju. Če se pred krizo nismo odzivali na manjše opomine, tj. na milejše znanilce bolezni, je kriza neizogibna, celo dobrodošla. Brez nje namreč ne bi bili opozorjeni, da je naš (družbeni) organizem v resni življenjski in razvojni nevarnosti. Če torej ne upoštevamo niti kriznih sporočil, organizem preide v fazo razkroja. Slednje na individualni ravni vodi v predčasno smrt, na ravni organizirane družbe pa v vojno ali drugačno dogajanje,

v katerem razpadejo dotedanje družbene ureditve in njihovi nosilci.

Potem ko prejmemo dovolj jasno opozorilo, da smo storili napako oziroma da smo na napačni poti, pred Stvarnikom, ljudmi in drugimi bitji nimamo več na voljo opravičila. Z opozorilom se naša zavest razširi, s čimer postanemo v tem povečanem obsegu polno odgovorni za svoje napačne misli, občutja in ravnanja. Tako kot otroku, ki že lahko razume

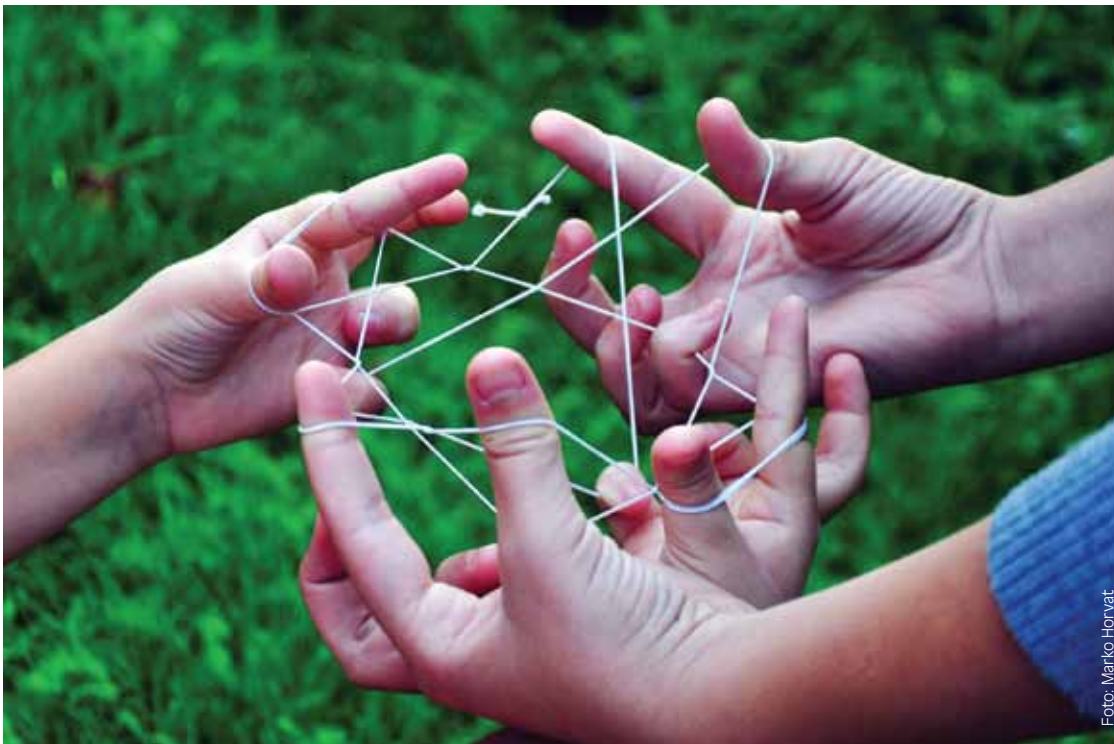


Foto: Marko Horvat

naša opozorila, prenehamo odpuščati napake, nam tudi stvarstvo ne odpušča več napak, na katere nas je tako ali drugače jasno opozorilo. Od tu dalje smo sami odgovorni za nemoralna, nepravična, razdiralna in druga škodljiva ravnanja. Tudi ko se posledice takih ravnanj kažejo v hudi bolečini in razočaranju, moramo razloge in krivdo za to v celoti prevzeti nase ter se nemudoma začeti truditi spremeniti na bolje.

Navidezna rešitev

Slovenija se bo začela *na pravi način* prebijati iz sedanje krize takrat, ko bodo v njej prevladali ljudje, ki razumejo in v družbi širijo zgoraj zapisane in njim sorodne misli ter si hkrati sami prizadevajo, da bi se v čim večji meri uskladili s temeljnimi principi stvarstva. Iz ekonomske in socialne krize lahko seveda pridemo tudi po drugi, lažji poti, ki pa je dolgoročno le pot v še večjo krizo. Taka lažja pot je lahko, denimo, pot nenehnega najemanja velikih finančnih posojil, razprodaja naše državne lastnine, razprodaja slovenske zemlje in drugih naravnih bogastev, uvajanje mafijskega načina vodenja oblasti in ekonomije ter iskanje vzrokov za krizo v zunanjem ali notranjem namišljenem sovražniku. Lažja pot vodi tudi v nadaljnje poneumljanje ljudi z neprimernimi medijskimi vsebinami, v poslabšanje stanja na področju šolstva, kulture in znanosti ter v nadaljnje upadanje etične, pravne in politične kulture.

Po taki lažji poti si lahko družba relativno hitro *materialno* opomore ter zagotovi dovolj kruha in iger, da ljudje hitro odrinejo težke misli in se spet predajo svojim potrošniškimi in drugim plitkim radostim življenja. Toda vse to vodi, kot rečeno, le še v hujšo krizo, ki po zakonu akcije in reakcije prej ali slej ponovno prizadene nas same in še bolj naše potomce. Če se torej ne cenimo dovolj in še vedno nespametno mislimo, da je za nekaj let površinskih užitkov vredno zapraviti svoja življenja, se ozrimo vsaj na svoje otroke. Pomislimo, kakšen svet jim (so)ustvarjamo. Če nas tudi to ne zdrami, potem nam seveda ni pomoči.

Prava pot

Slovinci si moramo prizadevati preseči sedanjo krizo na pravi način, po pravi poti. Ta pot je večrazsežnostna, tako kot je večrazsežnostna kriza sama. Le-te po eni strani ne moremo preseči povsem sami, kajti Slovenija je v globalnem svetu in še posebej kot članica EU in drugih mednarodnih povezav odvisna tudi od drugih držav in okolja. Toda ker na to okolje Slovenci ne moremo sami močnejše vplivati, se moramo osredotočiti predvsem nase in storiti tisto, kar lahko storimo in moramo storiti sami. V tem pogledu pa ni dovolj izboljšati le enega ali nekaj družbenih segmentov, pač pa je treba v vseh družbenih plasteh in v vseh razsežnostih (družbenega) življenja pričeti s preobratom. Le-ta mora temeljiti na medsebojni uskladitvi duhovne, moralno-etične, izobraževalne, politične, ekonomske, pravne in ne nazadnje kulturne (tudi telesnokulturne) razsežnosti življenja. Potrebu-

“ *Ključno je, da iz krize izidemo po demokratični in pravni poti. Vsaka druga pot je dolgoročno bistveno slabša, celo katastrofalna, saj prej ali slej vodi v diktaturo ali totalitarizem.* ”

jemo več etične zavesti in prakse, več demokratične politične in pravne kulture ter odgovornosti, več pravičnosti, več podjetniške svobode in poštenosti ter na splošno manj zavisti, sovraštva, korupcije in neiskrenosti. Vse to in podobno potrebujemo v medsebojnem prežemanju, ki bo, denimo, etiko bolj kot doslej vključilo v politično, pravno, ekonomsko in socialno prakso.

Podrobnejše in bolj določne rešitve je seveda treba, upošteva vse te usmeritve, pripraviti znotraj različnih družbenih institucij. V Sloveniji je (še) dovolj znanja in energije, da postopno dosežemo preobrat ter vzpostavimo bolj etično in zdravorazumsko družbo. Takšno, v kateri se ne bo bil ‘sveti boj’ zoper levo ali desno opozicijo, stranjo, versko skupnost ali klan, pač pa bo ta družba sposobna v zadostni meri preseči ‘bratomorno’, pohlepno in zavistno miselnost ter se dvigniti

na višjo raven razvoja. Ne gre za to, da bi morali že v nekem doglednem času doseči ta ali oni družbeni ideal, k čemur nas pogosto zapeljujejo politične ideologije. Vsekakor pa je treba narediti znatnejše premike v navedenih smereh. Človeštvo bo še dolgo prehajalo skozi krize in zaradi njih bodisi začasno nazadovalo ali pa se iz njih dvigalo na novo, višjo raven. Seveda pa nas to neizogibno nihanje v ničemer ne izvzema od naše velike odgovornosti, ki se tukaj in zdaj kaže v tem, da moramo postati (še) boljši ljudje in nato na tej osnovi nadgraditi naše državne in družbene institucije.

V Sloveniji do preboja iz krize ne bo prišlo, dokler se ne bo izboljšalo splošno stanje družbenega duha. To stanje je slabo predvsem zato, ker ljudje ne zaupajo nosilcem oblasti in moči. Družba je ob tem ne le vedno bolj obubožana, pač pa tudi izrazito krivična. Prvo kaže, da nimamo zdrave ekonomske miselnosti in dovolj institucionalnih predpostavk za zdravo ekonomijo, drugo pa je posledica politične in pravne nekulture ter korupcije. Po dvajsetih letih samostojne Slovenije lahko zanesljivo ugotovimo, da se vse to ne bo bistveno spremenilo vse dotlej, dokler bodo politične in druge družbene elite sestavljene iz praktično istih personalnih in interesnih struktur. Tu je nedvomno potreben takšen preboj, ki bo v vodilne sfere v zadostni meri pripeljal nove, zares kompetentne in odgovorne ljudi ter programe, pri čemer bo iz njih hkrati izločil destruktivne dejavnike, vse ostale pa uporabil na primernejši in učinkovitejši način.

Demokratičen način

Ključno je, da iz krize izidemo po demokratični in pravni poti. Vsaka druga pot je dolgoročno bistveno slabša, celo katastrofalna, saj prej ali slej vodi v diktaturo ali totalitarizem, ki pomenita zanikanje svobode človeškega duha in človečnosti. Izhod iz krize je torej treba izvesti ob spoštovanju institucij demokracije in pravne države ter tako v družbi ohraniti in obvarovati pravičnost, strpnost, mišljenjski in drugačen pluralizem ter ne nazadnje spoštovanje človekovih pravic in dolžnosti. ■

Kriza: ekonomska, politična ali moralna?

✍ Bernard Brščič



Slovenija sodi v skupino držav, ki jo je gospodarska kriza najbolj prizadela. Bruto domači proizvod (BDP) se je samo v letu 2009 zmanjšal za 8,2 %, v industriji smo v zadnjih štirih letih izgubili 80.000 delovnih mest, v primerjavi z letom 2008 je 60.000 več naših državljanov brez dela. Javni dolg je v istem obdobju narasel z 22,9 % na 51 % BDP, država se je zadolžila za skorajda 9 milijard evrov. Učinek tega razbrzdanega zadolževanja pa je nikakršen, v državi se širita revščina in beda, Slovenija je postala država brezupa.

Še leta 2008 slika naše domovine ni bila tako mrakobna, končevalo se je petnajstletno obdobje rasti, ko je Slovenija po izstopu iz poosamosvojitvene recesije kar petnajst let beležila v povprečju 4,2-odstotno letno stopnjo rasti BDP. Brezposelnost je bila zgodovinsko najnižja z zgolj 60.000 iskalci zaposlitve. Ti ugodni makroekonomski podatki so bili spremljani tudi s pozitivnimi socialnimi kazalci, življenjska raven se je po osamosvojitvi pomembno izboljšala. Kazalo je, da je Slovenija na pravi poti, poti v družbo blaginje. Nastop gospodarske krize konec leta 2008 je to videnje Slovenije kot zgodbe o uspehu postavil na laž. Sledila so leta razočaranosti, soočenje z dejstvom, da smo postali stagnantna družba, evropski bolnik. Zastavlja se vprašanje, kako pojasniti ta slovenski zdrs v stagnacijo. Poenostavljene interpretacije

krivdo primarno pripisujejo zunanjim vzrokom, pojavnosti globalne finančne krize, vendar pa puščajo notranje vzroke, tj. slabo izveden proces družbenih sprememb. Naj se na kratko spoprimem z obema.

Globalna finančna kriza in Slovenija

Trenutna svetovna gospodarska kriza je brez dvoma najhujša po veliki depresiji 1929–1933, tako po jedkosti kot amplitudi poslovnega cikla. Da posledice niso hujše, lahko pripišemo zgolj razmeroma preudarnemu ukrepanju ekonomske politike. Keynesiansko naravnani ekonomisti krizo pripisujejo izpadu agregatnega povpraševanja. Potrošniki naj bi z nastopom krize zmanjšali svoje potrošne nakupe, podjetja pa investicijske izdatke. Ker poleg državnih izdatkov in izvoza to tvori hrbtenico agregatnega povpraševanja,

naj bi upad obeh kategorij povzročil upad gospodarske aktivnosti. Če je keynesianska anamneza pravilna, je terapija razmeroma preprosta. Če zasebniki nočejo trošiti, naj to namesto njih počne država. Pot v lepšo prihodnost je v takšnem pojmovnem svetu tlakovana z večjo državno porabo. Ob nastopu krize se je večina držav resnično poslužila keynesianskega instrumentarija, a večja državna potrošnja oziroma stimulacijski paketi niso obrodili sadov. So pa povzročili izjemno porast zadolženosti držav. Ravno ta zadolženost pa je botrovala drugemu valu krize, začevši z grško krizo leta 2010, ki so se ji kmalu pridružile druge periferne države iz skupine PIIGSS. Mednje z zadnjim pridanim S sodi tudi Slovenija.

Trdim, da sta opisani keynesianska anamneza in terapija napačni. Nastanek trenutne krize ni posledica imaginarnega izpada povpraševanja,



Foto: Marko Hrovat

ampak so podobno kot pri veliki depresiji 1929–1933 v ozadju monetarni dejavniki. Centralne banke so vse od poka t. i. 'dot-com balona' leta 2001 vodile izrazito ohlapno denarno poli-



Foto: Nataša Pezdir

tiko, ki se je odražala v izjemno nizkih obrestnih merah. Tej politiki so sledile tudi poslovne banke, ki so politiko poceni denarja in lahke dostopnosti kreditov prenašale na svoje komitente, fizične osebe in podjetja. Šlo je za obdobje egiptovskih loncev mesa, ki pa se je moralo končati. Ko je v luči inflacijskih pritiskov leta 2008 prišlo do zaostritve denarne politike, se je to odrazilo v stečaju vrste podjetij in razkritju t. i. nasedlih naložb, zlasti v gradbeništvu. Zaman je moralistično iskanje krivca v enem izmed smrtnih grehov, tj. pohlepu. Pravi krivec je sprega politikov, bankirjev in menedžerjev v podjetjih, ki so vzajemno sodelovali v zlorabi denarne politike. Z umetnim zniževanjem obrestnih mer so povzročili varljiv razcvet gospodarstva.

Težava je, ker za izhod iz krize potrebujemo drugačne kreposti, vrline

samoobvladovanja, odrekanja in varčevanja. Te so odgovornim za nastanek krize tuje, zato je njihovo priseganje na preproste rešitve, kakršne ponuja keynesianizem, tj. večja državna potrošnja, razumljivo. Globalno finančno krizo je potemtakem zagrešila zablodela denarna politika. A to ne pojasnjuje v celoti slovenske krize. Slovenski finančni sistem je zaradi svoje nerazvitosti slabo vpet v globalne finančne tokove, kar bi v času finančne krize morala biti prednost in nas zavarovati pred rušilnimi učinki prenosa krize iz tujine. A kot vemo, temu ni tako. Slovenija je nadpovprečno prizadeta zaradi krize. Ta je globlja in traja dlje kot v drugih državah. Posledično moramo za znaten del posledic krize razloge poiskati pri sebi.

Pospravimo pred svojim pragom

Globalna finančna kriza je razkrila vso gnilobo slovenske države. Žal moramo po dveh desetletjih od osamosvojitve ugotoviti, da je bil naš dom ozaljšan s prav

lepo fasado, žalibog pa so temelji gnili. Pred osamosvojitvijo smo gojili visoka pričakovanja o vzpostavitvi pravne države, demokratični politični kulturi in svobodnem tržnem gospodarstvu. Leta 2012 lahko govorimo o izgubljenih iluzijah, namesto tržnega gospodarstva smo dobili tovarišijski kapitalizem, namesto pravosodja krivosodje, Pučnikove ideale demokratične politične kulture pa je zamenjala stvarnost demokracije. Leta 2012 Slovenija ni pravična družba, ni dobra družba.

“Leta 2012 lahko govorimo o izgubljenih iluzijah, namesto tržnega gospodarstva smo dobili tovarišijski kapitalizem, namesto pravosodja krivosodje, Pučnikove ideale demokratične politične kulture pa je zamenjala stvarnost demokracije.”

Zgrešena institucionalna preobrazba družbe ima pomembne gospodarske posledice. Trgi ne delujejo v praznini, potrebujejo jasna pravila, tako formalna kot neformalna. Z neformalnimi pravili razumemo vrednote, navade in običaje oziroma tisto, kar je zajeto v pojmu kultura. Če družba ne posvoji vsaj sedmih od desetih zapovedi, tržni mehanizem ne more zagotavljati svoje dobročudne vloge. Nevidna roka trga, ki zagotavlja udejanjanje javnega dobrega, se zlomi. In se res: v družbi, kjer vlada odurni moralni novorek, kjer sta laž in kraja najvišjih predstavnikov oblasti pojmovani zgolj kot napaka. In tisti, ki greši, si vedno zasluži drugo priložnost. V takšni zastavitvi se tržna igra hitro sprevrže v proces ekstrakcije rent namesto v ustvarjanje bogastva, posledica pa je splošna gospodarska stagnacija, ki jo pri nas doživljamo v zadnjih letih.

Vsaj tako pomembne, kot so moralne vrednote za delovanje tržnega gospodarstva, pa so formalne institucije, ustava, zakoni, tj. tisto, kar razumemo pod terminom pravna država. Nprestane kršitve sojenja v razumnem roku, neenakost pred zakonom in primeri najhujšega gospodarskega kriminala, ki bodisi ne dočakajo sodnega epiloga ali pa se končajo z oprostilnimi sodbami, napotujejo na ugotovitev, da pri nas ni pravne države. Trdim, da imamo namesto vladavine zakonov vladavino mož. Moralni razkroj in nedelovanje pravne države pa sta izjemno eksplozivna mešanica, pogubna za gospodarstvo in svobodno družbo.

Prihodnost mora biti lepša

Naj sklenem z mislijo Ivana Groharja, da mora biti prihodnost lepša. Ob vsej mrakobnosti krize postaja vendarle vse bolj očitno, da je s slovenskim razvojnim modelom nekaj strukturno narobe in da so nujne družbene spremembe. Jasno je tudi, da Slovenija ne sme v preteklost in da je treba oživiti ideale, ki smo jih dihali v času slovenske pomladi. Vprašanje je samo, kdo bo akter teh sprememb. Bomo premogli dovolj poguma za ta korak ali pa se bomo prepustili brezupu in čakanju, da bodo to za nas storili drugi? ■

Kako se izogniti negotovosti

Kako najti smisel v sodobni družbi

✍ Andreja Valič Zver



Mnogi nas vsakodnevno zasipajo s poročili o kriznih časih. Res je, vsi kazalniki, ki merijo blagostanje v družbi, se obračajo navzdol. Vse več je brezposelnih ljudi, ki živijo na robu revščine in prosijo za pomoč. Razmere v Sloveniji niso rožnate in morda nas najhujše še čaka. Kriza spreminja ljudi, njihove vrednote, odzive, razmišljanje, osmišljanje, čustvovanje. Táko stanje lahko vpliva tudi na družbene razmere, na družbeno strukturo. Ne smemo pozabiti, da so režimi, ki so najbolj teptali ljudi, zrasli ravno iz kriz. Ljudi, ki niso našli smisla svojega življenja, pa so spreminjali v patološka bitja, v številke, v zidake nove družbe in izvrševalce najbolj mračnih ukazov.

Dve sodobni težavi – družba tveganja in kriza

Sodobna družba je družba tveganja, angleško *risk society*. V času krize, ki ji je ta številka *Vzgoje* namenjena, je tveganje, ki je dokaj neprijetna družbena in zasebna okoliščina, še posebej pereče. Ljudje se nanj odzivajo na različne načine, predvsem pa se mu želijo izogniti in doseči nekakšno gotovost. A le-to težko dosežejo v normalnih, nekriznih okoliščinah, kaj šele v času krize. Vprašanje, kako preživeti krizo, bi torej želela osvetliti vsaj z dveh ravni – individualne in družbene.

Družba se bori proti samorazpadu (entropiji) oziroma za 'gotovost', ki

daje stabilnost, drugače kot posameznik. Najprej s pomočjo organizacij in institucij. Svoje skupnostno življenje organizira tako, da so ljudje ujeti v smiselno urejene institucionalne mreže. Ustvarja tudi ustanove, ki (morda malo grdo rečeno) 'proizvajajo' smi-



Foto: Matej Hožjan

sel. Kajti vsak posameznik mora biti opremljen z osnovnimi sposobnostmi, da sebe in svoje življenje osmišlja v nekem družbenem kontekstu. V sodobni družbi je takih družbenih dejavnikov, ki proizvajajo smisel, ogromno. Poleg šolskega sistema so to še mediji (vključno s sodobnimi, kot so internet, Twitter, Facebook), politični akterji, nevladne organizacije, cerkve in religije, pa tudi družina, vrstniki ipd. Mnogi menijo, da je ustvarjalcev smisla preveč in da se posameznik ne more znajti v poplavi 'evaluatorjev', to je tistih, ki v družbi z neko pridobljeno ali pripisa-

no jim avtoriteto pojasnjujejo, kaj je prav in kaj ne, kaj je dobro in kaj ne. Nekoč, ko je posameznik dobil 'usmeritve' od dveh ali treh inkulturacijskih dejavnikov, npr. Cerkev ali družine, je bilo lažje izbrati (pa še te so se običajno prekrivale). Danes, ko jih je na desetine

ali na stotine, je možnost za pravilno izbiro ustrezno majhna. Poleg tega so sekularizacijski procesi povzročili, da je vloga klasičnih religij vse manjša. To zlasti velja za našo, krščansko. To bo imelo za naš kulturno-civilizacijski krog v 21. stoletju velike geostrateške posledice.

Nebogljene posameznik v sodobni družbi, ki jo prežema globoka finančna, gospodarska, socialna, politična in moralna kriza, potrebuje s strani družbenih institucij jasna sporočila moralne oziroma etične vrednosti in jasne racionalne spodbude, kaj je

treba storiti, da se bo družba kmalu izvlekla iz krize. Družbeni sistem zato nagovarja posameznike, ki so moralna bitja. Sporočila, pa naj si prihajajo iz državnega ali civilnodružbenega okolja, morajo usmerjati vedenje ljudi k še večji solidarnosti, humanosti, k pomoči tistim, ki so potrebni pomoči. Stoletja in tisočletja je sistem solidarnosti temeljil na medsebojni pomoči ljudi, brez državne intervencije, ker je pač ni bilo. V sodobni družbi moramo preseči absolutni individualizem, ki ga zaznamujejo nenehno hlastenje za materialističnimi vrednotami, skrb za bančni račun, materialne koristi in nihilizem. V sodobnem času človek bolj kot materialni kruh, bolj kot državo potrebuje človeka. Bolj kot kadar koli v zgodovini.

Kljub temu pa mora sodobna država (to je politični del družbe) nagovoriti tudi posameznike kot državljane in državljanke, ki kot davkoplačevalci nosijo poleg pravic in svoboščin tudi odgovornosti, vključno s socialnimi. Brez socialne države bi bili mnogi posamezniki v veliko večji socialni krizi kot brez nje. Problem državne pomoči je danes v tem, da je država vse bolj šibka (ker je realni sektor ne more vzdrževati), zato je treba združevati vse oblike pomoči: poleg tiste, ki prihaja od države, tudi tisto, ki prihaja iz za to organiziranih humanitarnih in karitativnih organizacij civilne družbe, ter tisto, ki je po mojem mnenju najpomembnejša, to je osebna pomoč. Ta seveda ni mišljena le v materialnem smislu, ampak na mnoge druge načine.

“*Mnoge raziskave kažejo, da ljudje, ki imajo vero ali vsaj jasen vrednotni obrazec, ki jih usmerja pri delovanju in osmišljanju svojega življenja, lažje premagujejo turbulence sodobnega sveta, še posebej krizo. Zato posameznik potrebuje predvsem duhovni kruh.*”

V času krize ljudje padajo v različne situacije; mnogi jih razumejo kot brezizhodne. V takih razmerah pogosto posegajo po patoloških dejanjih, ko kaznujejo sebe ali druge.

Mnoge raziskave kažejo, da ljudje, ki imajo vero ali vsaj jasen vrednotni obrazec, ki jih usmerja pri delovanju in osmišljanju svojega življenja, lažje premagujejo turbulence sodobnega sveta, še posebej krizo. Zato posameznik potrebuje predvsem duhovni kruh.

Absolutno avtonomen posameznik – modernistična utopija?

Vera v t. i. avtonomnega in vsemogočnega posameznika, ki bo kos vsem izzivom, ki jih prinaša življenje, se je porušila ravno v času, ki naj bi mu omo-



Foto: Nataša Pezdir


gočal največjo svobodo. Zdi se namreč, da človek še nikoli ni bil tako neboljten, kot je prav danes, ko je znanost najbolj razvita, ko je blaginja največja, ko je posameznik najbolj izobražen in omikan, socializiran in vključen v družbo, ko naj bi bil bolj zdrav in fizično odporen proti boleznim, ko naj bi bil 'kompetenčno' opremljen za svoje življenje. Pa je res? Bolj se zdi, da še nikoli ni bil tako neimun na neprijetne dražljaje iz družbe, še nikoli tako šibek, še nikoli tako nezaupljiv do znanosti, še nikoli tako osamljen in izključen. Še nikoli tako neboljten! Vsak dan ima na voljo sto priložnosti, pa jih ni mogoče realizirati.

Zato je danes kriza veliko več kot le finančna, gospodarska, socialna, politična, moralna. Mislim, da imamo opraviti z novo antropološko krizo. Ko so v 20. stoletju veliki totalitarni sistemi poteptali svobodnega posameznika, ko ga v 21. stoletju latentno zaslužnjuje tehnologija, ki naj bi mu sicer služila, ter družbene strukture, ki so skoraj pripeljane do perfekcionizma, se vse bolj pozablja na človeka samega. Bolj kot kruh sodobnemu človeku manjka trdnejši obrazec vrednot. Le to mu lahko dá potrebno 'moralno' moč, da bo premagoval vsakodnevna tveganja. Znano je, kje lahko dobi po-

moč, toda težava je v tem, da so danes tudi družina, Cerkev, država, mediji in druge institucije v vse večji krizi.

Naj zaključim z mislijo, da so večkrat spregledani pristni neposredni odnosi med ljudmi, ki se tako ali drugače tkejo v vsakodnevem življenju. Ko prisluhnemo sočloveku, ga slišimo in z njim sočustvujemo, izmenjamo misel in besedo, se v tem procesu medosebnega stika napolnimo z neizmerno močjo in energijo, ki je v težavah lahko usodnega pomena. Torej ni vse odvisno od institucij, ampak tudi od nas, še zlasti kristjanov, ki svetu vsak dan prinašamo sporočilo Ljubezni. ■

Odločitve

 Boris A. Novak

1

*Vsaka odločitev
je ločitev:
boli.*

2

*Med zemljo in nebom
izberi obzorje.*

*Med gozdom in poljem
izberi jaso.*

*Med hišo in cesto
izberi hišo in cesto
in vrt.
In vrt.*

3

*Med soncem in luno
izberi luno,
edino bitje,
ki se vsak mesec
vrne v kraj
in krajec
svojega otroštva.*

4

*Med domom in potjo izberi dom:
itak boš do konca dni potoval
na krilih brepenjenja.*

*Med potjo in domom izberi pot:
itak boš za vekomaj ostal doma
v svojem domotožju.*

5

*Med dvema avtomobiloma
izberi hojo čez polje.*

*Med dvema avtomobiloma
izberi konja.*

*Med dvema avtomobiloma
izberi vlak,
ki te bo popeljal v rojstni kraj.*

*Med dvema avtomobiloma
izberi čoln
in zaveslaj proti večerni zarji,
ki drhti na vodi.*

6

*Če si mislec,
med črko in duhom izberi duha:
če je duh resničen, bo tudi črka prava.*

*Če si pesnik,
med črko in duhom izberi črko:
če je črka prava, bo tudi duh resničen.*

*Če si duhovnik,
med črko in duhom izberi srce.*

7

*Med dvema prijateljema izberi tistega,
ki manj govori.*

*Med dvema nasprotnikoma izberi
močnejšega:
šibki nasprotniki so bolj nevarni,
ker v boju dajo vse od sebe.*

8

*Sarajevo, 1992-95
Med ljudmi, ki jim pomagaš,
ne izbiraj.*

*Če že moraš izbrati,
izberi tiste,
ki te zaradi pomoči ne bodo sovražili.*

*Če so v hudi stiski,
pa vedi, da si prav ti izbran.
Da si izbran zato,
da ne izbiraš:
pomagaj tudi njim, ki te sovražijo.*

*Dajati pomoč
pomeni imeti strašno moč.
Sprejemati pomoč pomeni nemoč.
Ovisnost. In sovraštvo.*

*Ti, ki prejemaš pomoč,
moraš to vedeti
in moraš to dopustiti,
čeprav boli.*

*In ti, ki daješ pomoč,
moraš to vedeti
in moraš to odpustiti,
čeprav boli ...*

*Zmeraj znova se boš vračal k njemu,
ki te potrebuje,
kot v svojo najglobljo, odprto rano,
kjer golo drhti njegovo in tvoje srce ...*

*Zanj si odgovoren na veke vekov.
Amen.*

9

*Meč je resnica sveta.
Močnejši pa je živi čas.*

10

*Meč ubije srce.
Le beseda se srca dotakne.*

11

*Med dvema besedama
izberi tišjo.*

*Med besedo in molkom
izberi poslušanje.*

*Med dvema knjigama
izberi tisto, ki je bolj prašna.*

*Med zemljo in nebom
izberi ptico.*

*Med dvema živalma
izberi tisto, ki te bolj potrebuje.*

*Med dvema otrokoma
izberi oba.*

*Med manjšim in večjim zlom
ne izberi nobenega.*

*Med obupom in upanjem
izberi upanje:
težje ga boš nosil.*

(iz pesniške zbirke *Obredi slovesa*, 2005)

Ali lahko z ekonomijo premagamo krizo?

✍ Jovan Lukovac

Sedanjo krizo pogosto imenujemo ekonomsko, včasih finančno, včasih slišimo, da smo v recesiji. Ekonomski izraz za daljše obdobje recesije je depresija; uporabe slednjega v današnjem času še nisem zaznal. Verjetno se mu namerno izogiba in se ga uporablja za ocenjevanje preteklih kriznih obdobj, ker se ne želi ustvarjati pesimizma ali občutka brezizhodnosti, kot je bilo po prvi svetovni vojni v času t. i. velike depresije.

Analiz in razlag, kako je prišlo do krize, recesije ali depresije, je kar nekaj in ni nujno, da so si podobne. Razlikujejo se predvsem glede na aktualnost obdobja, na katerega se nanašajo. Tudi tu velja star pregovor, da je po bitki lahko biti general. Tako se predlogi, kako priti iz te krize, verjetno bolj razlikujejo od razlag, ki bodo podane, ko bo kriza za nami.

Bolj ko gledamo 'od zgoraj', bolj se predlogi za izhod iz krize med seboj razlikujejo. 'Od spodaj' je pogosto videti, da izbire sploh ni. Tako ne prese- neča, da se od spodaj bolj gleda tja gor, pa naj gre za obtoževanje tistih zgoraj ali pa za pričakovanje pomoči od istih ali drugih, ki so tam.

Človek ima občutek, da se s tem, ko gleda navzgor ali navzdol, vse samo še bolj zapleta in da ni ne konca ne kraja predlogov, sugestij, obtoževanj, pa naj bo to v slovenski ali bolj južni – mediteranski oziroma preračunljivi severnjaški maniri. Da je zmeda ob predlaganih rešitvah še večja, nekateri poudarjajo varčevanje, drugi zagovar- jajo, da brez večje porabe in investicij

ne bo šlo. Eni trdijo, da bolj ne mo- remo zmanjševati izdatkov, drugi, da ne moremo investirati, če prej nekje ne vzamemo, če se prej nekje ne za- dolžimo.

V tej zmedi se človek stisne vase in se še bolj oklene tistega, kar misli, da še ima ali mu pripada. Tistega, ki pravi, da je treba povečati porabo, razume, kot da s tem želi spodbuditi porabo drugih, da bi jim lažje prodajal, sam pa lažje shajal. Drugega, ki zagovarja zmanjševanje porabe, razume tako, kot da gre za spodbujanje dolžnika, da bi prej vrnil svoj dolg. Pri tem je zanimivo, da je enak vzorec prisoten pri posameznikih, v podjetjih, bankah, državah in tudi mednarodnih struk- turah. Nezaupanje in negotovost se stopnjujeta do te mere, da so ogrožene tudi nadnacionalne valute, kot je naša.

Ali nam lahko ekonomija (kot stro- ka, da ne rečem veda, za katero se tudi ima) pri tem pomaga? Verjamem, da vprašanje pritegne pozornost. Na ta izziv je lažje iskati odgovor z oprije- mljivo primerjavo, z izkušnjo iz vsak- danjega življenja.

Kdo ni doživel lažje ali težje bole- zni, tudi takšne, ki se brez zdravniške pomoči ne da ozdraviti? Kdor je, na primer, doživel izkušnjo raka in jo prestal, se zaveda vloge in pomena medicine ter zdravstvenega osebja, da je lahko preživel težko operacijo, po njej okreval in zopet zaživel. Brez pomoči medicine marsikomu to ne bi uspelo. Če poenostavim, da ne re- čem zbanaliziram kirurško stroko, ta bolno tkivo in vse, kar je v njegovi neposredni bližini, odstrani. Nato pa prepusti nekomu drugemu, da pozdravi, zaceli stare in nove rane, ki jih je zadal oster skalpel. Medicina prepusti času, da drugi organi sami prevzamejo vlogo manjkajočih, da se med seboj povežejo, pa čeprav prej

nikoli niso sodelovali na tak način in si pomagali.

Za to novo sodelovanje pogosto ni nobene medicinske ali človeške po- moči. Človek – zdravnik zelo radikal- no zareže v zdrav, nepoškodovan del, tako da odstrani vse, kar je temnega, bolnega, skupaj s precejšnjim delom zdravega tkiva, da bi zmanjšal možno- sti ponovnega posega. Zarezati je treba čim prej, preden se bolezen razraste in uide iz nadzora. Novo življenje pa ni več v moči medicine. Življenje je v moči Tistega, ki ga je ustvaril, ki ga vedno znova spremlja, ki je ob njem tudi ob grožnji smrti.

Z zgornjo prisposodbo ima ekonom- ska kriza ali depresija precej skupne- ga: oboje zahteva človekovo odločitev za poseg, ki presega gotovost izhoda. Zahteva tudi zaupanje, da bo človek, pa naj bo zdravnik, gospodarstvenik, politik, predvsem pa on sam znal sode- lovati z Njim, ki daje življenje. Četudi bo po tem življenje drugačno, novo; v nekem smislu mogoče tudi poha- bljeno, ampak bogatejše za izkušnjo skrivnosti življenja.

Za takšno odločitev in vztrajanje moramo najprej spoznati, da življe- nje in vse, kar je za to potrebno, ni v človekovi moči. Od tu dalje pa rasteta zaupanje in pogum. Pogum je beseda, ki jo lahko razlagamo kot stanje, ko se um požene preko zavesti. Pogumen človek premaga svoje strahove, ki mu omogočajo, da ohranja samega sebe. Pogum je vedno preseganje sebe in svojih strahov. Pogum krepi dejavnost, ki premaga obupovanje; ali kot sem nekje prebral:

Ne obupajte in nikoli ne obupajte!

Ko vam bodo vzeli pravice; si lastili vaše domove; pobirali sadove vašega dela.

Ne obupajte!

Nikoli ne bo tako hudo, da ne bi mogli prenesti.

Ko vas bo življenje pahnilo v na videz brezizhodno stanje. Ko se vas bo loteval občutek strahu, žalosti in nemoči.

Ne obupajte.

Ko boste izgubili svoje najdražje; ko boste težko zboleli; ko boste ostali brez prebite pare v žepu.

Ne obupajte.

Obup je tisti, ki vam ne bo pomagal dvigniti se in premagati ovire, ki so vas pahnilo v težave.



Foto: Marko Hrovat

Ukrepajte! Brez strahu. In zaupajte. Odločno se spoprimate s samim seboj in s težavami okrog vas.

In prosite. Prosite Boga, da vam dá pravih spoznanj in pravih moči. Da vam pomaga najti pravo pot. Delujte v smeri rešitve.

In zaupajte. Da vam bo Bog v pomoč.

In potrpite. Da vam bo čas prinesel pravih spoznanj.

In izplavali boste na površje, kjer boste videli, spoznali in delovali.

Kjer boste vedeli, da je vaše življenje v Božjih rokah in da upanje nikoli ne sme zamreti. Kajti, če to dopustite, prepustite svojo dušo delovanju zla, ki jo zlahka uniči. ■

Kriza je tudi klic k vzgoji srca

✍ Janez Janša



Krize v taki ali drugačni obliki so stare toliko, kot je staro človeštvo. Vojne, lakota, epidemije, v novejšem času finančne, ekonomske in družbene krize človeštvo spremljajo skozi vso zgodovino.

Generacije naših staršev so doživele grozote, uničevalnost in ideološke delitve druge svetovne vojne, njihovi starši so doživeli prvo in nekateri tudi drugo svetovno vojno. Naša in mlajše generacije smo se do danes izognili velikim svetovnim spopadom, znašli pa smo se v globoki finančni in ekonomski krizi. Kljub temu da je čas krize zelo huda preizkušnja tako za posameznike kot družbo nasploh, pa je to tudi čas, ko se lahko ozremo vase in se vprašamo, katere vrednote narekujejo naša dejanja. Tudi pogled nazaj, v polpreteklo zgodovino, nam bo pomagal najti odgovor na vprašanje, ki si ga danes vsi zastavljamo: kako naprej? Predvsem pa, kako z boljšo vzgojo in več znanja do trajnejšega in bolj zdravega gospodarskega in družbenega razvoja, kar je predpogoj za izhod iz krize. Prav to je cilj slovenske vlade, ki se s krizo sooča nadvse resno in odgovorno. A morje je razburkano, del družbe je še vedno pod vplivom sil, ki jim na žalost ni dosti mar za slovensko suverenost ali življenjski standard državljanov.

Vzgoja je eden od pomembnejših dejavnikov na poti socializacije, ki jo od rojstva dalje prehodi posameznik. V zgodovini človeštva se je nenehno spreminjala in prilagajala novonastalim razmeram v družbi. Vzgoja, ki izhaja iz družine, in vzgoja, ki vključuje ne le šolski proces, marveč tudi dejavnosti številnih pomembnih družbenih

ustanov, je proces oblikovanja posameznika, ki vedno odslikava stanje družbe ali (bolje rečeno) stanje duha in splošno vzdušje v družbi.

Ideologija totalitarnega režima po drugi svetovni vojni je v Sloveniji nasilno prekinila stik naroda z večstoletno tradicijo vrednot, ki so tudi temelj našega obstoja. Danes, v 21. stoletju in 21 let po osamosvojitvi, tako še vedno celimo rane, ki nam jih je zadala ta groba prekinitev z našo skupno točko izvora. Prihodnje generacije bodo potrebovale desetletja, da bodo spet lahko zadihale mimo ideološkega okvira, ki nam je bil vsiljen. Zato je prav vzgoja, ki bo vodila družbo do moralne preobrazbe, bistvenega pomena za njeno prihodnost. In to bo, kot je nekoč zapisal francoski filozof Denis Diderot, morala biti predvsem vzgoja srca, ki nam je manjkala ves ta čas.

“ Zato je prav vzgoja, ki bo vodila družbo do moralne preobrazbe, bistvenega pomena za njeno prihodnost. In to bo, kot je nekoč zapisal francoski filozof Denis Diderot, morala biti predvsem vzgoja srca, ki nam je manjkala ves ta čas. ”

Tistega, česar nimamo po naravi, ne moremo nadomestiti. Lahko pa dosežemo stanje duha, ki bo preko zavedanja o našem skupnem bistvu doseglo premike v temeljih naše družbe. Zato je mogoče razumeti krizo tudi kot čas, ki ni zgolj bolečina v pomanjkanju, ampak možnost, da materialni svet in na njem temelječe vrednote potrošništva, sebičnosti, materializma zamenjamo za vzgojo o krepostnem, lepem, zdravem življenju. Življenju, ki temelji na vrednotah pravičnosti, poštenosti, iskrenosti, sočutja, solidarnosti.

Kriza je zato tudi priložnost za slovenski narod, da se očisti in rodi nov, ali kot pravi Ivan Cankar, očiščen in pomlajen. Naj nas združi ljubezen do domovine, ki je v življenju vsakega naroda vrednota, ki mora biti visoko na lestvici vrednot. To je vrednota, ki jo zlasti v teh težkih časih potrebujemo, da bi strnili vrste in kot eden sledili cilju: ohraniti svojo suverenost, premagati vse ovire na poti in iz krize priti močnejši, uspešnejši.

Da je slovenski narod že večkrat stal pred podobnimi preizkušnjami, ni nič novega. Kljub hudim preizkušnjam je zmožgel in zmagal. Zato potrebujemo vse in vsakogar: "Ker narod potrebuje v teh težkih časih vse svoje sile, kliče vse in vsakogar! Če kdaj, v teh časih je potreba, da si zvesto pogledamo iz obraza v obraz, da si sežemo v roke, se strnemo v eno vrsto." (Ivan Cankar)

Slovenski psiholog Martin Kojc je v svojem znamenitem delu *Učbenik življenja* zapisal, da "je že prav, da je tako, kot je," zato da se v življenju ustavimo in premislimo o svojih vlogah in vrednotah. Vsak ima veliko pokazati. Od vsakega se lahko veliko naučimo. Samo čas si moramo vzeti za to in imeti široko, odprto srce. ■

Ali zmoremo obrniti smer v pozitivizem

✍️ Marijana Kolenko

Posvetila se bom temeljnemu vprašanju, ali imamo primerne pogoje in ljudi z ustreznimi sposobnostmi, pozitivno politično voljo, dovolj pozitivne energije, ustrezno zakonodajo, prave vrednote, ki nam bodo pomagale obrniti smer razvoja v pozitivno in krizo preimenovali v izziv.

Kriza

Gospodarska kriza, ki se je razbohotila v zadnjih dveh letih in opleta s svojim močnim repom po Sloveniji, Evropi in tudi drugod po svetu, je bila pričakovana. Žal se nanjo v preteklih letih nismo pri-

pravili in posledice so hujše, kot smo pričakovali. Danes odprto govorimo o problemih: veliko pomanjkanje dela in delovnih mest, podjetniki in podjetja so proizvodnjo prenesli na Vzhod – v dežele, kjer je poceni delovna sila in kjer lahko ustvarjajo večje dobičke kot doma v Sloveniji; govorimo, da so naši delavci predragi; govorimo o velikih problemih brezposelnosti in nemogočih pogojih ustvarjanja novih delovnih mest; o socialnem dnu množice družin; prvič odkrito govorimo o lačnih otrocih, o izjemni in hitri rasti razslojevanja, o medgeneracijskih konfliktih. Zadnje mesece govorimo o nujnosti varčevanja na vseh ravneh družbe, govorimo o javni upravi, ki je preveč razbohotena in finančno potratna in ji grozi finančni zlom, o tem, da ne bo denarja za plače, o zategovanju pasu ...

Govorimo predvsem o negativnih pojavih v družbi in tako rekoč o nobeni pozitivni stvari. Na vsakem koraku srečujemo pesimizem, nezaupanje veje tako iz starejših kot mladih, nespodbudne informacije hromijo razvoj, ustvarjalnost, inovativnost, mladi v večjem številu zapuščajo Slovenijo in se podajajo v tujino zaradi boljših možnosti za zaslužek in preživetja. 'Beg možganov' postaja vsakdana praksa in država se na ta pojav ne odziva. Znašli smo se v velikem primežu negativnega in zaenkrat se to negativno še vedno širi.

Posledica vsega je tudi gospodarska kri-



Foto: Peter Prebil

za, o kateri dnevno poslušamo v medijih in v pogovorih med ljudmi. Nikakor pa ne govorimo samo o gospodarski krizi, temveč o pravi krizi vrednost, krizi kulture in tudi osebnih krizi posameznikov. Zagotovo je kriza vrednot v prvi vrsti izšla iz politike, ki je dovolila divje lastninjenje, pohlep po denarju, pohlep po materialnem. V Sloveniji se je vtihotapila v vse pore družbe. Politika je sprejemala zakone, ki so uredili takšna lastniška razmerja, ki so vladajoči eliti omogočala bogateti na račun delavcev. Politika je javno uzakonila krajo, uzakonila pohlep in poteptala vse občedloveske vrednote, ki jih nihče več ni spoštoval in ki jih nihče ni privzgal mladim. Vrednote, kot so svoboda, enakost, solidarnost, pravičnost, poštenost, smo označili kot preživele vrednote, ki v sebi niso duh preteklega časa, socializma, komunizma ... Družba in posledično tudi mladi so postavili svoje vrednote: materialne vrednote, zabava in užitek, poklicni uspeh, denar in bogastvo, lepota, ljubezen, kasneje tudi prijateljstvo, družina. To pomeni, da se je sistem vrednot zelo spremenil in delna posledica prevrednotenja vrednot je tudi obstoječa kriza. Uveljavilo se je 'imeti' in ne potrebovati, 'imeti' in ne biti, 'imeti' in biti pomemben, imeti status, biti viden, biti na parketu elite.

Znanje je izgubilo vrednost, izgubilo je predznak vrednote, razvoja; posameznikove sposobnosti so se umaknile predvsem pravi barvi politične opredelitve ljudi, kar je nekritično odpiralo vrata in omogočalo zasedanje pomembnih delovnih mest. Kriza se je dotaknila vseh slojev, vseh starostnih skupin, razen bogatih posameznikov, ki brez sramu hodijo med nami in jih nihče ne vpraša o izvoru premoženja.



Foto: Tanja Trebežnik Sambolec

Mladi

In mladi? Mladim smo zadnja leta nekritično kazali slabo podobo in jim bili slab zgled, kljub temu da vemo, da mladi posnemajo odrasle, njihove vrednote in tudi ravnanje. Vzgoja se je skoraj v celoti umaknila iz družinskega življenja, domov in šol. Umaknila se je doseganju predvsem izobraževalnih ciljev, vrednote so postale nekaj neaktualnega, zastarelega, preživelega. O vrednotah se nismo več pogovarjali, predvsem pa jih nismo živeli. Razvajeni starši so svojim še bolj razvajenim otrokom nekritično kazali vzorce, da lahko zelene cilje dosežejo ne z delom in vloženim trudom, ampak na lažje načine, med drugim tudi s pravnimi sredstvi, tožbami; in vzorec se je uspešno 'prijel'. Iz šol je bilo s pomočjo veljavne zakonodaje izrinjeno vse, kar bi pomagalo mlade usposobiti za samostojno življenje. Zgodil se je absurd: učenci ne smejo opravljati družbenokoristnega dela v šolah, kot smo ga

poznali v preteklosti, učenci zaradi nemogoče zakonodaje tako rekoč ne smejo samostojno, brez varstva učiteljev, narediti ničesar. Vzgoja za prostovoljstvo ima kopico zakonskih ovir, ki onemogočajo hitrejši razvoj, mladih ne usposabljammo za samostojno delo in samostojno preživetje. Odgovornost na vseh ravneh se je znašla na veliki preizkušnji in posledično povzročila tudi neodgovornost mladih.

Pot iz krize

In kaj zdaj? Politika ima izjemno odgovorno nalogo, da prestopi vse stare zamere, ideološke prepreke, spremeni obstoječo neživljenjsko zakonodajo in pozitivno pristopi k hitrejšemu reševanju krize. Takoj se mora prenehati ukvarjati sama s sabo in začeti reševati težave ter poiskati konkretne rešitve, ki jih do sedaj še ni. Skrajni čas je, da prične ljudi povezovati in ne deliti na prave in neprave. Takoj mora začeti

spreminjati negativno ozračje v družbi, nezaupanje v politiko in institucije ter v javnosti večkrat predstaviti pozitivne možnosti in pozitivne primere dobrih praks, ki jih imamo tudi v času krize, a se o njih ne govori na glas. Takoj mora prenehati z obstoječo prakso, da vidna delovna mesta zasedajo politično 'prav opredeljeni ljudje', in dati možnost pravim strokovnjakom, ki bodo delovali na podlagi strokovnega znanja in kompetentnosti ter na podlagi moralnih načel.

V nadaljevanju mora takoj razlastniti nezakonito pridobljeno lastnino, iz tujine pridobiti denar, ki so ga nemoralni posamezniki brez slabe vesti in kančka sramu prenesli na svoje bančne račune – denar, ki so ga legalno odtujili. Izvor premoženja, ki so si ga nabrali, je treba takoj preveriti in ga vrniti na svoje mesto ter s tem sprostiti finančni krč in hkrati ljudem pokazati, da politiki resno pristopajo k reševanju krize. Tudi to bo pozitivno vplivalo na ljudi ter njihovo zaupanje v državo.

Takoj je treba ponovno kritično prevetrirati občečloveške vrednote, kot so pravičnost, solidarnost, enakost, spoštovanje, poštenost, odgovornost, ter jim povrniti veljavo in ugled. V tem trenutku morajo najpomembnejšo nalogo opraviti prav politiki, ki odločajo o sprejemanju nove zakonodaje in ki z zgledom kažejo etična merila delovanja in ravnanja.

“*Mlade lahko usposobimo za odgovorno ravnanje in odgovorno sprejemanje delovnih obveznosti ter jih pripravimo na samostojno aktivno delovanje. Z dobrim zgledom jih lahko usposobimo za medgeneracijsko solidarnost in medsebojno pomoč.*”

Prav gotovo pa imamo vsi državljani priložnost začeti spreminjati obstoječe stanje, za kar ne potrebujemo nobenega denarja, ampak le tehten premislek, kaj pozitivnega nosimo v sebi in kaj lahko ponudimo soljudem v okolju. Vsak posameznik lahko prične pri sebi. Prav vsak lahko pomaga ljudem v stiski in s solidarno delitvijo lajša težave vsem tistim, ki so se znašli sredi agonije brezposelnosti in na socialnem

Želim si

✉ Helena Albreht

Želim si, da bi imeli veliko kulturnih kulturnikov/umetnikov in čim manj nekulturnih.

Želim si, da naši t. i. kulturniki/umetniki ne bi zažigali glasbenih instrumentov (ali česar koli) pred Cankarjevim domom.

Želim si, da bi naši kulturniki/umetniki razumeli, da brezposelnim ni mar za njihovo videnje umetnosti. Da zakreditirani in lačni ne bomo brali njihovih knjig in gledali oz. poslušali njihovih izdelkov, temveč bomo iskali način, kako se ogreti in priti do dostojnega kosila.

Želim si, da bi naši kulturniki/umetniki razumeli, da je v kriznih časih nujno stopiti skupaj in poprijeti za delo in ne delati razdora med že tako zaskrbljenimi ljudmi.

Želim si, da bi bili naši kulturniki/umetniki solidarni z ostalimi ljudmi in bi si vsaj med recesijo poiskali službo. Da bi si zaželeli izkusiti, kakšen občutek je, ko greš ob petih zjutraj na vlak, da boš do šestih v službi ... Kako je delati v ritmu drugih in ne v svojem ... Kako je ne dobiti plače, regresa, dodatkov ... ali kako je preživeti s 400 EUR pokojnine.

Želim si, da bi se naši kulturniki/umetniki zavedali, da denar, ki ga dobijo od države, pride od teh malih ljudi, ki velikokrat niti ne vidijo njihovih 'stvaritev'. Kriza je lahko priložnost za nove izkušnje, četudi je to prodajanje časopisov na cesti ali delo za tekočim trakom – želim si, da bi naše kulturnike/umetnike navdihovalo delo in ne subvencije.

Če bi se iz svojih toplih ateljejev odpravili vsak dan na 8-urno delo v tovarno, bi bile njihove umetniške stvaritve pristnejše in kot take ne bi potrebovale subvencij ne kulturnega ministrstva.

P. S.: Vsem želim prijetno praznovanje. Dajte si duška v galerijah, muzejih in knjižnicah, na koncertih, v gledališčih in na predavanjih ... Večina najlepših in najboljših umetnin ni bila nikoli odvisna od kulturnega ministrstva. ■

dnu. Vsi tisti pozitivni posamezniki, ki jih je v državi še vedno zelo veliko, so lahko z optimizmom, dobrim in poštenim delom dober zgled, da vrednote še vedno živijo, da je pomembno pozitivno misliti in vlivati optimizem tudi drugim v okolju. V šolah imamo priložnost, da skupaj s starši in otroki ponovno pregledamo obstoječe vrednote in jih z dogovorom začnemo udeležniti. Tudi na področju odpravljanja nestrpnosti imamo veliko možnosti, da pričnemo graditi strpne odnose na vseh ravneh. Mlade lahko usposobimo za odgovorno ravnanje in odgovorno sprejemanje delovnih obveznosti ter jih pripravimo na samostojno aktivno delovanje. Z dobrim zgledom jih lahko usposobimo za medgeneracijsko solidarnost in medsebojno pomoč. Tudi pred starši je izjemno pomembna naloga. Najprej morajo začeti otroke doživljati kot osebnosti, ki zmorejo

opraviti marsikatero nalogo, in jih navajati na delovne navade, odgovornost do dela ter jim zaupati. Še posebej pa se morajo starši začeti zavedati vseh pasti razvajenosti otrok in škode, ki jo razvajenost dolgoročno povzroča.

V tem trenutku se moramo vsi državljani zavedati, da lahko vsak posameznik prispeva veliko pozitivnega in da ne smemo čakati na ukaz ali spremembo zakonodaje. Vsi imamo možnost takoj pričeti graditi dobre medosebne odnose, si medsebojno pomagati in lajšati številne stiske, ki so posledica preteklih napak, predvsem pa se iz slednjega veliko naučiti za življenje. Prepričana sem, da zmoremo krizo obrniti v pozitivno smer delovanja.

Takoj je treba ponovno kritično prevetrirati občečloveške vrednote, kot so pravičnost, solidarnost, enakost, spoštovanje, poštenost, odgovornost, ter jim povrniti veljavo in ugled. ■

Osebna življenjska drža

Ključna za pot skozi težke čase

✍️ Alojzij Štefan

V prvi vrsti se moramo obrniti vase in ostati trezni, biti mirni in veseli tudi najmanjših korakov, ki nam jih uspe narediti za izboljšanje svojega stanja. Razumeti bi morali, kaj se v resnici dogaja z nami, kaj se dogaja v družbi, predvsem v gospodarstvu in na finančnem področju; namreč to, da ni ves problem le v naših premajhnih prihodkih za običajno potrošnjo dobrin, ampak da je težava v umetno ustvarjeni blokadi kroženja dobrin zaradi nezaupanja v finančne institucije.

Ujeli smo se v past

V tem nesorazmerju med dose-danjo mero potreb, ki smo jih lahko zadovoljili, tiči tudi past, v katero smo se v zadnjem desetletju ujeli, to je brezno pretiranega potrošništva in širjenje seznama nujno potrebnih dobrin, ki jih moramo imeti. Ker smo verjetno v teh dveh letih in pol že porabili vse zaloge in oklestili večino nenujnih investicij, nam je v finančnem načrtu za letos ostala le še možnost rebalansa v obliki odpo-vedi temu in onemu. Žal v zadnjem času slišimo tudi že kar utrujajoče tarnanje nad starimi časi, ko so bili še zagotovljeni stalno delovno mesto, visoka raven zaščite relativno ugo-dnih plač in posojil ter mnoge pra-vice (predvsem v javni sferi šolstva, zdravstva, komunale, ki so marsikje

po Evropi že zdavnaj predmet tržne ekonomije), ki jih država in lokalna skupnost ne moreta več vsem (brez-plačno) zagotavljati.

Temeljna življenjska drža

Življenjska drža je ključna, da pre-brodimo težke čase. Kaj je pri tem najpomembnejše? *Participacija* je sicer izjemno klen in zdrav koncept, saj po-meni zagotavljanje polnega sodelova-nja, udeležnja pri skupnih stvareh ter je glavno orodje za vključevanje in orodje proti družbenemu izklju-čevanju ter s tem revščini; žal postaja koncept sofinanciranja socialne in komunalne države.

Varčevanje je vedno krasilo sloven-skega človeka, ki je varčeval takrat, ko je imel, za takrat, ko ne bo. To se je v teh kriznih razmerah spremenilo

v najpomembnejšo taktiko klestenja izdatkov in porabe, po drugi strani pa je postalo prisilni jopič, v katerega je oblečena že kar do-bra polovica prebi-valstva.

In katero oble-ko naj obleče tistih 300.000 državlja-nov, ki živijo na pra-gu revščine oz. pod njim? S katero kapo naj se pokrije revež, da bo pod njo ostal živ in cel?

Vsekakor je to obleka *zmernosti*, ki mora postati vrlina vsakega modrega človeka. Zmernost v porabi in zmernost v varčevanju, saj



Foto: Matej Horžan

Pismo

✉ Boris A. Novak

Skrivnostno bolj pogosto mislim nate, ki vate ne verjamem. A edino pred tabo se upogne v tišino moje koleno, trgajoč zaplate besed in krvaveč kot v otroštvu. Ti si doma v skrušenem uboštvu vseh rok, ki se na smrt bojijo ran. Povej mi, Jezus, je zelo bolelo? Blisk bolečine strga noč in dlan. A brez rane nič ne ostane celo.

Ti, ki te ni, me spremljaš kot mehkoča, strah prve zgodbe, sinji sneg, ki veje iz sanj, odvržen meč na dnu studentca. Z lučjo zasenčiš rahlo zemljo groba, kjer me dušijo zimzelene veje. Sam sem. Ne morem prestopiti žeje, ki večno loči najina vretenca, in vendar si mi blizu kakor senca. Povej mi, Jezus, je zelo bolelo? Kar je in ni, boli. Neznosno belo.

Ti veš, kako je biti le za mnoge. Nič zase. Gledati na hribu mater, ki joka, ko odhajaš. Ti si zmogel. Ti, ki te ni. Zato zdaj mislim nate. Jaz ne zdržim. Človeška bodi mera za mojo dlan, od jutra do večera. Ker dlan je pismo. Za dotik. Otroke. Povej mi, Jezus, je zelo bolelo? Če bi takrat bil tam, bi vzel v roke tvojo krvavo dlan. Dobro bi ti delo. ■

(Iz pesniške zbirke *Mojster nespečnosti*, 1995)

brez normalnega trošenja ne more biti obratovanja proizvodnje in ustvarjanja nove vrednosti v obliki človeške blaginje. Latinski pregovor pravi: "Mere se drži, mera je najboljša v vsaki stvari."

Skromnost – ta naj ne bo zagrenjena s stalnim občutkom prikrajšanosti, ampak naj poleg nujnega odrekanja nepotrebnim lagodnostim in komodnostim (hoja peš ali s kolesom, hrana, obleka, obutev, javni prevoz) počasi dobi svojo domovinsko pravico tudi v obnašanju vsakega poštenjaka (v mislih, besedah in dejanju). Skromnost pa ne pomeni zadovoljen prav z vsem, ne pomeni odrekanja ustvarjalnosti in podjetnosti, tudi ne dobičku, ki pa mora biti rezul-

tat ustvarjene vrednosti, ki postane blago tržne izmenjave in plačila za opravljeno realno delo.

Pridnost in iznajdljivost sta vrlini slovenskega človeka – od Ribničana Urbana do rudarjev in kovačev. Izkoriščanje danih možnosti za delo in ustvarjanje, obdelovanje zemlje in skrb za čisto naravo. Nove ideje, ki morajo najti pot do proizvodov in storitev. Sem spada tudi iskanje novih virov (materialnih dobrin in denarja).

Tudi **znanje in sodelovanje** sta bila nekdanj odlika slovenskega podjetništva, obrtništva in združništva. Skupaj zmoremo bolje ter ceneje. Največja ovira pri tem je nevoščljivost, takoj zatem pa lakomnost in skopost, ki sta prav tako pogubni. Naj **nevoščljivost** postane **privoščljivost dobrega**.

Sonaravnost – ljubiti naravo in živeti z njo, poznati sebe in svoje resnične potrebe, se odzivati na naravne spremembe in ne trmariti z ustaljenim, dostikrat vsaj nenaravnim, če že ne protinaravnim vedenjem in življenjem. Vzeti, kar narava ponuja in ima še na zalogi (kurjava, pridelava hrane). Ko bodo minili današnji časi, ko se ne spleča delati, saditi, kositi, sadjariti, čebelariti in vrtnariti, ampak je vseeno oz. celo bolje, če greš in kupiš izdelek v trgovini s kakršno koli kakovostjo. Trenutno je morda res ceneje, ampak to nas oddaljuje od občutka za stvarnost, od naše moči, da poskrbimo sami zase, hromi našo odpornost in neodvisnost ter nas podreja multinacionalkam, ki s prefinjeno logiko ponudbe v nas ubijajo zdravo odpornost in moč, s katero lahko premagamo nihanje med možnostmi in potrebami.

In ne nazadnje je ključna drža za preživetje krize in izhod iz nje **zaupanje**:

- **Zaupanje v Boga**, ki nas je ustvaril, ki nas ljubi in nas tudi v preizkušnjah in stiskah tega časa vzgaja za srečo sobivanja, za radost sožitja. **Zaupanje v božjo previdnost** ter Marijino priprošnje in varstvo. Prepričan sem, da nam kljub za mnoge ljudi zelo težkim časom vera lahko dá prepotrebno moč, da prebrodimo stiske in ostanemo veseli v prepričanju, da nas Bog ne bo nikoli zapustil in nam bo ob pravem

času dal spoznanje in moč, da bomo živeli. Seveda pa je dar zaupanja v Boga in njegove načrte tudi velika milost.

- **Zaupanje vase**, da zmoremo in znamo (če seveda zmoremo in moremo) poskrbeti zase in za svoje potomstvo, da si s svojim delom in pridnostjo ter podjetnostjo pri-skrbimo vsakdanji kruh.
- **Zaupanje v bližnje**, ki s solidarno odgovornostjo v skupnosti ustvarjajo skupno dobro, ki je zaklad, iz katerega lahko potem črpamo za naše najnujnejše potrebe tudi v času suhih krav.
- **Zaupanje v skupnost**, predvsem v družino in krajevno (lokalno) skupnost, v kateri vladajo vzajemno sodelovanje, medsebojna pomoč in skrb za najbolj ranljive v družbi: otroke, starejše, bolne in invalidne ter tujce po načelu: "Srečnejši je tisti, ki več daje, kot prejema." Vzajemnost in skupno dobro, ki ga gradimo skupaj, ali kot pravi pregovor: "Sloga meščanov je obzidje mesta."

Upanje in pomoč

Vsak naj poskuša odkriti *svojo mero* in *potrpežljivo* sestavlja zidake svojega preživetja. Najtežje je tistim, ki so zadolženi in so ostali brez dohodka. K vrlini skromnosti spada tudi odpoved temu, česar si ne moremo privoščiti, pa bomo morda kasneje lahko spet pridobili nazaj. Gotovo je najtežje, kadar otrokom ne moremo zagotoviti tistega, za kar menimo, da nujno potrebujejo. V takšnih zagatah se lahko obrnemo tudi po pomoč k raznim ustanovam in organizacijam, ki nam lahko pomagajo. Seveda se ne bomo navajali na stalno odvisnost od pomoči, ampak bomo čim prej poskušali najti možnosti za nek dodaten oz. dopolnilen vir za preživetje.

Predvsem pa je pomembno, da smo zadovoljni s tem, kar nam je dano. Slovenski rek pravi: "Kdor z malim zadovoljen ni, velikega vreden ni," ali kot so rekli stari Latinci: "Če hočeš biti sit, sprejmi to, kar se ti daje." In upaj na boljše, dokler ti je dano živeti. Upanje umre zadnje. ■

Na stvari je dobro pogledati tudi iz drugih zornih kotov

Pogovor s Tanjo Trebežnik Sambolec

✍ Špela Pahor

Gospa Tanja Trebežnik Sambolec je po rodu Pirančanka, ki trenutno živi in dela v Ljubljani, a se v Piran neizmerno rada vrača. Odraščala je v varnem zavetju dveh skrbnih žensk, mame in starejše sestre. Po besedah njene sestre je bila kot otrok zelo samostojna. Tanja pa se rada spominja soseda čevljarja, za katerega je hodila v trgovino in se tako počutila koristno. Osnovno šolo in gimnazijo je končala v Piranu. Nato se je vpisala na Pedagoško fakulteto v Kopru. Po diplomi je šolanje nadaljevala na Filozofski fakulteti, smer pedagogika. Odločila se je za domsko pedagogiko, ker jo je problematika otrok, ki so v otroštvu ranjeni zaradi pomanjkanja ljubezni in varnosti, nekako povezala z usodo njene mame, ki je kot otrok živel v zavodu. V Ljubljani si je ustvarila družino. Do letos je delala v šolstvu, zdaj pa je samostojna podjetnica. Že prej je ob delu vodila tečaje retorike in na raznih delavnicah ljudi učila, kako obvladati stres ter kako postati srečen in uspešen. Je avtorica knjige

Osnovna šola za ate in mame. Sedaj je glavna varuhinja otrok v zasebnem varstvu. Ob njenem zadnjem obisku v Piranu sem jo prosila, naj mi odgovori na nekaj vprašanj, kar je rade volje storila.

Gospa Tanja Trebežnik Sambolec, odraščali ste v Piranu, kjer ste hodili tudi v vrtec. Kako se danes, kot izkušena pedagoginja, spominjate tedanjih vzgojnih metod?

Morda sem imela srečo, a na vrtec, ki sem ga obiskovala, imam samo lepe spomine. Veliko smo se igrali na skromnem travniku. Sicer ne vem, koliko trave je bilo, a po njem smo kopali s palčkami, kamenjem in drugimi priročnimi stvarmi, ki smo jih našli. Za Pirančane je bil travnik razkošje, saj na poti v vrtec in v mestu ni bilo travnikov. Vzgojiteljice so nam dovolile izvirnost in kreativnost v naših igrah. Poleg tega smo imeli oder. Pogosto smo nastopali, igrali in peli. Spominjam se plesno-gibalne pesmice *Barčica po morju plava*. Sedeli smo v parih, se dotikali s stopali in rokami ter uprizarjali gibanje barčice na morju. Menim, da so me, pa ne samo mene, tudi vse ostale vrstnike, tedanje vzgojiteljice dobro pripravile na šolo. Tudi vzgojne metode so se mi zdele ustrezne. Poznali smo pravila in se jih držali brez večjih težav, kljub temu da nas je bilo veliko, verjetno mnogo več, kot pa predvidevajo današnji normativi, saj je bilo v prvi razred vpisanih za štiri paralelke otrok. Imeli smo dvoizmenski pouk.



Foto: Tanja Trebežnik Sambolec

Doma ste veliko pomagali v gospodinjstvu. Povejte nam, prosim, kaj o tem in primerjajte svoje otroštvo v Piranu z otroštvom svojih otrok v Ljubljani.

Mama in sestra sta me vključevali v gospodinjstva dela glede na moje sposobnosti in spretnosti. Nalagali sta mi toliko, kolikor sem želela, in malo več, da sem imela občutek, da je moje delo oz. moj prispevek k družini pomemben. Kasneje nisem imela težav, ko mi je mama naložila kakšno delo po prihodu iz šole. Za vse te izkušnje sem ji hvaležna, saj me je znala pridobiti za gospodinjstva dela, da sem jih opravljala z lahkoto in brez odpora.

V Salvettiju je bila klavnica. Mama je tam nakupila sestavine za krvavice in jih po svojem domačem receptu pripravljala doma. Bila sem radovedna petletna deklica. Vse me je zanimalo in vse postopke sem z navdušenjem spremljala. Mamo sem opazovala pri delu. Kri je mešala z roko. Nekako mi je uspelo, da sem tudi sama prišla do te posode. Zmes sem pomešala z roko. Opazovala sem roko in jo pritiskala na sveže pobeljeno steno. Seveda nisem prepričana, ali je bila tudi mama tako vesela, kot sem bila jaz, ko sem videla svojo rdečo roko na beli steni. Roko sem opazovala in redno merila velikost roke ter na tak način opazovala svojo rast. Danes menim, da je bila to enkratna, univerzalna didaktična igra.

Likanje v mojem otroštvu ni bilo tako lahko opravilo. Likalnik je bil na električno, a kljub temu se s težo oz. lahkoto današnjih likalnikov ni mogel kosati. Za brisanje nosu in drugih umazanij smo tedaj imeli robce, ki so bili različnih barv, vzorcev in velikosti. Ko je mama likala, sem sedela na drugi strani mize in jo opazovala pri delu. Ves čas sem ji hotela pomagati. Da bi me bolj varno vključila v svoje delo, mi je kupila otroški likalnik. Ta je bil, za razliko od današnjih, velikemu zelo podoben. Les in kovina. Spodnja plošča je bila iz kovine. Prislonila sem jo na pravi likalnik, plošča se je segrela in z njim sem lahko likala robce. Kakšno navdušenje! Moji robci so bili lepo zlikani. Ponosna sem bila na svoje delo. Nekoč pa je na obisk prišla mamina

babica, moja prababica. Bila je dejavna devetdesetletnica, a kožo na obrazu je imela nagubano. Nikakor nisem razumela, zakaj mi ne dovoli, da ji s svojim super likalnikom ne poravnam kože na obrazu.

Neprecenljive izkušnje sem prenesla na svoje otroke in jih skušala vključevati v delo doma. V nobeno delo jih nisem silila, a sem izkoristila tisti čas otroštva, ko je za otroke delo odraslih zelo zanimivo in pomembno. Sami so se ponudili, da mi pomagajo, in tako so dobili krpo, z menoj počistili okna ali pomili oz. pobrisali posodo. Po takem delu so imeli občutek pomembnosti, da so s svojim delom prispevali v dobro družine. Pomoč v gospodinjstvu se je z njihovo rastjo spreminjala. Z mojem sva ponosna starša treh izjemnih sinov.

Osnovno šolo in gimnazijo ste končali v Piranu. V Ljubljani ste študirali domsko vzgojo. Kako to, da ste se odločili za to smer študija? Ste že prej vedeli, na kakšno poklicno pot se boste podali?

Po končani *Pedagoški akademiji* sem želela študirati psihologijo, a so tisto leto spremenili pogoje in nisem mogla nadaljevati študija v tej smeri. Možnost je ostala na pedagogiki. Odprte so bile tri smeri pedagogike: šolska, andragoška in domska. Vse smeri so imele enak naziv – profesor pedagogike. Vedno so me zanimali ljudje s težavami na osebnostnem področju. Mama je zgodnje otroštvo preživela v zavodu, ki se danes imenuje *Mladinski dom Malči Beličeve*, tedaj pa je bil to zavod za zapuščene otroke oz. za otroke, ki jih mame niso mogle imeti pri sebi. Ta leta so jo zaznamovala za vse življenje. V občutljivem najzgodnejšem obdobju ji je primanjkovalo ljubezni in pozornosti. Ta občutek jo je vedno spremljal. Nama s sestro je dala vso ljubezen, a ves čas je imela občutek, da je ne prejema. V svoji duši je ostala otrok, ki mu je primanjkovalo ljubezni. Tako sem lažje razumela in sprejela nesprejemljivo vedenje otrok. Osebnostno ranjeni otroci lahko postanejo problematični in okolica jih ne sprejme. Tako se vrtijo v svojem začaranem krogu.

Imate tri sinove. Kako ste jih vzgajali?

Vsaka nosečnost mi je pomenila vrhunec sreče. Vsak od sinov je za naju z mojem najlepše darilo. Od prvega trenutka jih ljubim in tako bo do poslednjega diha. Vzgojo bom težko na kratko razložila. Najprej ljubezen, toplina in varnost. Nato zaupanje in vera. Naj to zadnje malce bolj pojasnim. Zaupam svojemu otroku, da bo ravnal dobro in prav, ter ves čas neomajno verjamem vanj. Tudi ko ima težave, mu tako stojim ob strani. Otrokom sem med odraščanjem pustila veliko svobode. Kaj mislim s tem? Ko so se učili hoditi, sem jim pustila, da so svet raziskovali po svoje. Bila sem jim vedno za petami, a nisem prekinjala njihove igre z neprestano skrbjo, da bi si kaj naredili. Zaupala sem jim. Poleg tega sem skušala na dojemanje sveta gledati skozi njihove oči. Ko sva z mojem najinega drugega dojenčka kopala in se ukvarjala z njim, je starejši štiriletnik po celi kuhinji potresel puder za otroke. Ko sem se obrnila, sem zagledala belo kuhinjo in štiriletnika, ki je že skušal to popraviti. Popolnoma umirjeno sem ga vprašala, kaj se je zgodilo. Povedal je, da je hotel prinesiti puder za bratca, ker je vedel, da ga po kopanju napudramo. Možu sem prepustila dojenčka, s starejšim pa sva razmislila, kako naj pospraviva. Sam je predlagal, da posesava. Skupaj sva se lotila dela. Ker sem pogledala njegovo ravnanje skozi njegovo perspektivo, sem videla, da je želel le pomagati in se dejavno vključiti v delo. Sin naju je tako opozoril in nama povedal, da je tudi on tam. Na stvari je vedno dobro pogledati iz drugega zornega kota in šele nato ukrepati.

Otrok je neobremenjeno vztrajen, neobremenjeno močan in odločen. On nima izkušnje, da nečesa ne more oz. ne zmore. Zame je to čista vztrajnost, čista moč in energija, ki ni obremenjena z omejenostjo sveta odraslih. To vedno občudujem pri otrocih v zgodnjem obdobju, a se med odraščanjem spreminja v neodločnost, trmo, ihto, pasivnost in nemoč. Pri tem je pomembno sledeče: kadar otroška vztrajnost trči ob vztrajnost odraslega,



Tanja Trebežnik Sambolec z vnukino

je naloga odraslega, da presodi, kdaj ne sme popustiti otroku. Odrasli mora mirno kot kamen vztrajati dlje. Otrok se tako nauči, da je starš oz. vzgojitelj, učitelj močan in nepopustljiv. Tako ravnanje hkrati otroku daje varnost in oporo.

Morda lahko omenim še eno pomembno dejstvo. V vzgoji otrok sva z možem ravnala enotno in odločno. Kar je rekel ali storil mož, je bilo enako, kot bi storila jaz. Včasih sva imela tudi različne poglede na nek dogodek, a se o tem pred otrokom nisva pogovarjala.

Veliko časa ste delali v šolstvu. Lahko poveste kaj o tem, kakšni so današnji otroci? Kakšne so prednosti in pomanjkljivosti današnjega šolstva?

Mislím, da je to tema, o kateri bi lahko govorili več ur brez prestanka. V šolstvu sem delala 28 let in dosegla vse, kar se da doseči. Na ta čas nosim

v sebi veliko lepih spominov. Današnji otroci so odraz današnjega časa. Življenje teče hitro, staršem se nenehno mudí in priganjajo svoje otroke, naj pohitijo, ko bi se oni še radi igrali. Če niso dovolj hitri po merilih staršev, jih le-ti okregajo in na otroke začno deževati negativne besede. Jeza sodobnih mladih staršev je po mojem mnenju nepotrebna. Vidim veliko prednosti: sodoben pouk, veliko didaktičnih pripomočkov, sprejemanje različnih mnenj in pedagoških smeri samo bogati naše šolstvo. Kot pomanjkljivost bom omenila vse preveliko birokratizacijo pedagoškega dela. Samo za minuto učiteljevega dela bi lahko napisala doktorsko disertacijo o množici misli, kretenj, gibanj, pogledov, dejanj in interakcij z učenci. Kaj vse lahko sporočimo v eni sami minuti? Vsega se ne da ubesediti. Morda bi veljalo učiteljem spet zaupati, da svoje delo opravljajo strokovno in profesionalno. Vedno pa ostanemo ljudje.

Veliko ste se izobraževali. Kaj vas je gnalo k temu? Kje ste izpopolnjevali svoje znanje?

Kaj me je gnalo? Mislím, da me je gnalo navdušenje. Imela sem možnost izobraževati se na področjih, ki so me veselila. Kmalu sem sama postala predavatelj in predajala znanje drugim učiteljem.

Zdaj izobražujete in pomagata odraslim, posameznikom in družinam pri osebni rasti. Imate svojo spletno stran, na kateri ponujate pomoč pri osebni rasti oziroma delavnice na to temo. Vodite tudi tečaje retorike. Prosim, povejte nam kaj o teh dejavnostih.

Znanje, ki sem ga pridobila z izkušnjami, knjigami in tečaji, mi je odprlo tudi druga obzorja. Nič ni dokončno, vse se spreminja in krog izmenjave je nenehen. Spoznala sem moč, odločnost in vztrajnost, ki jih ima vsak izmed nas, pogosto pa so zavite v več

plasti in nekje že težko prepoznavne. Življenjske resnice, ki jih predajam, so stare tisočletja. Motivacijski treningi dvignejo raven pripravljenosti za delo, s komunikacijskimi tehnikami in uporabo pozitivnih besed ter treningom uspešnega vodenja odpiramo vrata do osebne in poslovne uspešnosti. A vedno se držim načela, ki je star hindujski pregovor: ko je učenec pripravljen, pride učitelj.

Kakšen je vaš življenjski moto?

Ohrani sonce v svojem srcu. Sonce daje svetlobo in toploto. Če svetlobo in toploto nosimo v srcu, ohranjamo optimizem in ljubezen. Kar nosimo v srcu, lahko dajemo. Ko imaš v srcu ljubezen, jo lahko daješ, ko imaš toploto, jo lahko nudiš, ko imaš jezo, jo lahko daješ, ko imaš v srcu sovraštvo, ga ravno tako lahko razdajaš.

Vam vedno uspeva pozitivno razmišljati? Človek ima vendar tudi svoje senčne plati! Kaj naj z njimi?

Najprej se moramo naučiti zaznati senčne misli. Senčne misli nas obhajajo nenehno, odvisno od vzgoje in okolja. Ko nam to uspe, sledi naslednji korak, to je trening misli. Na tedenskih srečanjih analiziramo misli in moč besed, s katerimi krepimo pozitivne misli.

Slovenci smo nagnjeni k uporabi negativnih besed. O tem več pišem v svoji knjigi *Osnovna šola za ate in mame*. V enem od ameriških filmov je bilo izgovorjeno: "We did not win." Slovenski prevod za to je bil: "Izgubili smo." Besedi zmaga in izguba sta diametralni. Ena optimistična, druga pesimistična. Drug primer se dotika osebnosti: "Be focused." Slovenski prevod: "Ne bodi raztresen." Za to imamo čudovit izraz v slovenščini, na primer "bodi osredotočen" ali "koncentriraj se". Uporaba pozitivnih besed in afirmacij je preizkušena metoda uspešnosti že več desetletij.

Kako naj človek bogati svojo ustvarjalnost, sposobnost domišljije?

Človek je v svojem bistvu ustvarjalen in domišljija nas je izoblikovala v to, kar smo. Žal je danes okoli nas vse preveč stvari, ki zavirajo razvoj domi-



Tanja Trebežnik Sambolec z vnukinjo

šljije in ustvarjalnosti. Otroci večinoma čakajo na navodila. Pustijo se voditi oz. so brez lastne ustvarjalne moči. Igrati se smejo samo z določenimi igračami. Na njihovi razvojni poti je vse preveč omejitev. Nekoč sem opazovala brancine ob piranski obali, ki so po neurju ušli iz ribogojnice na svobodo. Obnašanje teh brancinov je bilo drugačno od prostoživečih. Ti so se nahajali tik pod gladino morja in ob zidu. Njihovo gibanje je bilo skoraj statično. Hranila sem jih s školjkami, kar z obale. Kljub temu sem optimistična in menim, da je človeški um izjemno razvit in ustvarjalen. Občudujem mnoge, ki ustvarjajo ročna dela in jih ponujajo na raznih sejmih in spletnih straneh. Ustvarijo unikatne izdelke, ki so neprecenljivi. To je pravi ustvarjalni duh, ki ždi v vsakem od nas. Nekega dne se sam od sebe, morda po hudi bolezni ali trpljenju, kar naenkrat prebudi.

Napisali ste knjigo o vzgoji. Sedaj ste tudi varuhinja v podjetju *Varstvo otrok Brihta*. Kaj se vam zdi najpomembnejše pri vzgoji otrok?

Težko se odločim, kaj mi je najpomembnejše. Um majhnega otroka je kot najbolj vpojna spužva. Vsrkava vsako sugestijo, tako pozitivno kot

negativno, čeprav mislimo, da še ne razume. V otroški um vnašam najboljše: jasne, močne in izključno samo pozitivne sugestije. Na pozitivne sugestije se enoletniki hitreje odzivajo kot pa desetletniki ali še starejši. Tudi staršem svetujem, kako naj spodbujajo svojega otroka, kako naj se z njim in ob njem pogovarjajo. Vsak otrok je edinstven.

Načrtujete tudi delavnice ročnih spretnosti. Zakaj se vam zdijo ročne spretnosti tako pomembne?

Delavnice ročnih spretnosti so v tem času slabše obiskane. Takoj ko se prijavi vsaj pet kandidatov, organiziramo delavnico. To so klekljanje, kvačkanje, ročno pletenje ipd.

Boste zdaj, ko sta z možem postala stara starša, napisali tudi priročnik za dedke in babice?

Mislím, da bom kmalu imela dovolj materiala, da se lotim tudi tega.

Gospa Tanja, hvala za razgovor. Ostanite pozitivni še naprej!

Hvala tudi vam za čas, ki ste mi ga posvetili. Zaključila bom tako kot Martin Kojc v *Učbeniku življenja*: vse v življenju ima svoj smisel in cilj, tudi to ni bilo naključno. ■

Anton Martin Slomšek v srednji šoli

Rebula: *Pastir prihodnosti*, Slodnjak: *Prešeren in Slomšek*

✍ Lidija Golc



S Slomškovimi deli se v srednji šoli ukvarjamo v okviru obdobja romantike in žanrskega sklopa 'biografija'. V članku predstavljam obravnavo Antona Martina Slomška v drugem letniku srednje strokovne šole, delo v programih zobotehnik in laboratorijski tehnik na Srednji šoli za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo v Ljubljani. Delo je potekalo v štirih oddelkih v dveh zaporednih šolskih letih po štiri šolske ure.

Uvod

Dijaki so dobili besedilo in delovne liste, ki so jih izpolnjevali v šoli. Celoten delovni list obsega motivacijo za delo, seznanitev z besedilom, analizo odlomka iz *Pastirja prihodnosti*: lik Antona Martina Slomška, primerjavo z ustreznim odlomkom iz romana *Neiztrohnjeno srce*, podatke o Antonu Martinu Slomšku in Alojzu Rebuli ter vaje za ponavljanje in medpredmetno povezovanje.

Kaj je pokazalo delo v razredu

Delo v parih je bilo bolj učinkovito od skupinskega, zato so dijaki brali in odgovarjali v parih. Slomška so poznali bolj po njegovih ponarodelih pesmih kot po njegovem kulturnozgodovinskem pomenu. Presenečeni so bili nad Slomškovim sočasnim delovanjem s Prešernom ter učbenikom *Blaže*

in *Nežica v nedeljski šoli*. Posebej je bilo treba utrditi pojma *primarni* in *sekundarni viri* ter razložiti nekatere besede oziroma besedne zveze (fragmentaren, korespondenca, insignije, primarni in sekundarni viri, filologija, opus, kresnik, nokturno). Zadovoljni so bili s slikovnim gradivom in so ga tudi sami iskali (zemljevid potovanja, slike

spomenikov, spominskih zapisov, vrata ljubljanske stolnice). Alojz Rebula in Anton Slodnjak sta avtorja, katerih podatke so iskali v *Slovenskem biografskem leksikonu* in se tako seznanili tudi s tem za Slovence bistvenim enciklopedičnim delom. Ob tem so spoznavali, da so vanj vključeni tudi Slovenci, ki ne živijo oziroma niso živeli v matični

Veliko dejanj za eno življenje

V vseh dosedanjih generacijah je bilo veliko ljudi, vendar jih je le nekaj znamenovalo slovensko zgodovino. Eden izmed teh je Anton Martin Slomšek, ki je dal pomen slovenščini za generacije za njim.

Slomšek se je rodil v Slomu na Ponikvi na Štajerskem. Kot otrok je obiskoval nedeljsko šolo pri domačem duhovniku, ki je po smrti njegovih staršev postal njegov duhovni oče. Slomšek je bil zelo nadarjen, vpisal se je v celjsko gimnazijo, kasneje pa v šole v Ljubljani, kjer sta bila s Prešernom sošolca. Pri dvajsetih letih je šel na študij bogoslovja v Celovec. Novo mašo je pel v Olimpiju. V življenju je veliko potoval po Kranjski, Hrvaški in slovenski Štajerski. Spoznal je veliko ljudi in zanje tudi veliko naredil. Ustanovil je Mohorjevo založbo, ki deluje še danes, napisal knjižico *Blaže in Nežica v nedeljski šoli*, predstavil 4. letnik bogoslovja iz Celovca v Sv. Andraž in leta 1859 predstavil sedež škofije iz Sv. Andraža v Maribor. S temi dejanji ni naredil veliko le za čas, ko je živel, ampak tudi za vse naslednje generacije.

V razredu smo Slomška obravnavali kot veliko osebnost, kot se zanj spodobi. Obravnavali smo ga s pomočjo biografije *Pastir prihodnosti*, ki jo je napisal Alojz Rebula. Odgovarjali smo na vprašanja o njegovem življenju, o njegovih velikih delih. Bilo je zanimivo, ker smo imeli tudi dijaki predstavitev o njem. Najbolj sem si zapomnila predstavitev dveh sošolcev, ki sta predstavljala knjigo ponarodelih pesmi. Ljudje so Slomškove pesmi vzeli za svoje in jih še danes veliko prepevajo. Sošolca sta zapela pesmi *En bribček bom kupil* in *Vinska trta*. Pesmi poznam že od prej, vendar nisem vedela, da ju je napisal Slomšek. Pomembno Slomškovo delo je knjiga *Blaže in Nežica v nedeljski šoli*. Učitelji so s pomočjo te knjižice lažje poučevali. Otroci so se učili računanja, pisanja, petja, lepega vedenja, skrbi za zdravje, tudi pametnega gospodarjenja. Ob vseh njegovih delih me je presenetilo, da je veliko potoval, spoznaval kraje in navade ljudi. Bil je poln znanja in izkušenj, ki jih je rad delil in pomagal ljudem. Ne morem si predstavljati, da je ena oseba lahko naredila tako veliko. Rada bi poudarila Slomškov stavek: da moramo biti podobni našim rekam, ki se na koncu združijo, vsi Slovenci kot bratje in sestre.

Eva Zupanič, 2. Zb



Foto: Janiko Jarc

Slomška. Ob odlomkih iz romansirane biografije Alojza Rebule *Pastir prihodnosti* in biografskega romana Antona Slodnjaka *Neiztrohnjeno srce* so dijaki doživljali, razumeli, vrednotili in aktualizirali naslednje teme: moč vere, razlike med ljudmi, potovanje, prizadevanje za doseganje ciljev, prijateljstvo, mentorstvo. Življenjski poti in ustvarjalna opusa A. M. Slomška in F. Prešerna ponujajo veliko iztočnic za primerjavo, povezovanje in aktualizacijo, ki so jih dijaki nadgradili s svojimi idejami v govornih nastopih, vodenem pogovoru in pisnih izdelkih. ■

domovini. Z zanimanjem so poslušali sošolca, ki sta zapela štiri Slomškove ponarodele pesmi (*Veselja dom, Predica, Vinska trta in Veseli hribček*).

Odlomka iz *Pastirja prihodnosti* in Slodnjakove romansirane biografije *Neiztrohnjeno srce* sta bila izbrana tako, da sta tvorila zaokroženo celoto. Čeprav so bile manj znane besede na koncu odlomkov razložene, je bilo razumevanje treba še ustno preveriti. Ob obeh odlomkih so poleg odgovorov na vprašanja aktualizirali naslednje teme: popotovanje, predanost poklicu, govorništvo, fragmentarnost, nadomestno očetovstvo. Ravno zaradi teh pogovorov je delo potekalo dlje od načrtovanega (namesto treh štiri ali pet pedagoških ur).

Po branju so dijaki izrazili preseñčenje nad odnosom do gledališča v dobi romantike (‘‘duhovnik v gledališču – to je bilo že na meji spotakljivo-sti’’) in nad vlogo Jakoba Prašnikarja v Slomškovem življenju.

Vprašanja so si v primeru tega projektnega dela sledila takole:

- na začetku *motivacijska*,
- v razdelku *Razmislimo* so vprašanja,

ki se nanašajo na odlomek in povezovanje znanja,

- v razdelku *Ponovimo* je le nekaj vprašanj; z odgovori nanje dijaki strnejo pridobljeno znanje,
- v zadnjem razdelku, *Odkrivajmo*, pa svoje znanje širijo od odlomka, avtorja in njegovega opusa na medpredmetne povezave.

Zaradi omejenega obsega so v tem prispevku navedena le nekatera vprašanja.

Dijaki so v razdelku *Odkrivajmo* dodali naloge o Slomškovi poti in Slomškovi bralni znački. Pisna naloga tematskega sklopa o A. M. Slomšku je obsegala preverjanje doživljanja, znanja, razumevanja, vrednotenja in aktualizacijo odlomka iz *Pastirja prihodnosti*.

Povzetek

Prispevek z metodo šolske interpretacije (motivacija, napoved besedila, umestitev, branje, razčlenjevanje besedila, sinteza in vrednotenje, nove naloge) dijakom drugega letnika srednje šole približa narodotvorno in kulturotvorno delo Antona Martina

Viri

Bole, Franc (1996): Kipar Tone Demšar in bronasta vrata ljubljanske stolnice. Pogovor. V: *Ognjišče*, 32, št. 7, str. 6–9.

Golob, Berta (2011): *Slom v svetlobi: življenjska pot bl. Antona Martina Slomška*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, Društvo Mohorjeva družba.

Golc, Lidija (idr.) (2011): *Odkrivajmo življenje besed 2, učbenik za slovenščino – književnost v gimnazijah in srednjih strokovnih šolah*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Hrastelj, Franc (1999): *Otrok luči: zgodovinska povest o Antonu Martinu Slomšku*. Ljubljana: Družina.

Kumer, Zmaga (ur.) (2008): *Slomškove drobtinice*. Ljubljana: Družina.

Krakar Vogel, Boža (2004): *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: DZS.

Pavlič, Darja (idr.) (2009): *Umetnost besede: berilo 2: učbenik za slovenščino – književnost v 2. letniku gimnazij in štiri letnih strokovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Predmetni izpitni katalog za poklicno maturo, slovenščina. Ljubljana: Državni izpitni center, 2010.

Rebula, Alojz (1999): *Pastir prihodnosti: lik Antona Martina Slomška*. Celje: Mohorjeva družba.

Slodnjak, Anton (1964): *Neiztrohnjeno srce: zgodovinski roman*. Koper: Lipa.

Slomšek, Anton Martin (1995): *Izbrane pesmi*. Maribor: Slomškova družba.

Zavrnik, Braco (1990): *Anton Martin Slomšek*. Ljubljana: Partizanska knjiga.

Delovni list za 2. letnik: Anton Martin Slomšek

Delo v parih

Alojz Rebula: *Pastir prihodnosti*: lik Antona Martina Slomška

Kako je Slomšek vplival na prihodnost svojega naroda?

Ali veste,

- da sta bila Slomšek in Prešeren sošolca?

Leto	Slomšek	Prešeren
1800	rojen na Slomu pri Ponikvi	rojen v Vrbi na Gorenjskem
1834	v Celovcu izide Krščansko devišтво	v Ljubljani izide Sonetni venec
1846	izidejo Drobotnice	izidejo Poezije
1849		8. februarja v Kranju umre
1850	premesti 4. letnik bogoslovja iz Celovca v Št. Andraž	
1859	premesti škofijski sedež iz Št. Andraža v Maribor	
1862	24. septembra v Mariboru umre	

- da je Slomšek napisal tudi učbenik *Blaže in Nežica v nedeljskej šoli*
- da je Slomšek napisal besedila tudi za ponarodele pesmi *Glejte, že sonce zahaja, En hribček bom kupil, Predica, Veselja dom?* Ali znate katero od njih zapeti? Zakaj so ponarodele?
- da Slomškovo življenje prikazujejo tudi: Bernard Ambrožič (1954): *Tonče s Sloma*; Braco Zavrnik (1990): *Anton Martin Slomšek*; Franc Hrastelj (1999): *Otrok luči?* Prav gotovo je na življenje Slovencev vplival z vsem naštetim in še z marsičim.

Naloga

Zapišite, kako je potekala Slomškova življenjska pot in kakšen je njegov opus.

Alojz Rebula: *Pastir prihodnosti*: lik Antona Martina Slomška

Biografija je nastala leta 1992, Rebula je v uvodu zapisal: "Naj končno poudarim, kar sem zapisal že ob življenjepisu Friderika Barage: knjiga ni in noče biti roman. Vsak svetnik je premočan božji roman, da bi potreboval še fantazijskega dolivanja. Knjiga hoče biti biografija, to se pravi zgodovina, izhajajoča izključno iz dokumentarnega gradiva." To gradivo je avtor tudi natančno navedel. Glede na naslov, podnaslov, verodostojnost, resničnost in upoštevaje javne oziroma zasebne sfere je *Pastir prihodnosti* romansirana biografija.

Anton Slodnjak: *Neiztrohnjeno srce*

(odlomek: *Srečanje Slomška in Prešerna*)

Zgodovinski roman, v katerem je avtor skušal združiti svojo vizijo o Prešernu z zgodovinskim Prešernom, je izšel 1938. leta, ko je bil pri slovenskih bralcih biografski roman precej priljubljen. Obsežni roman (600 strani) je izšel ob stoti obletnici Cankarjevega rojstva kot prvi del trilogije Slodnjakovih biografskih romanov o slovenskih ustvarjalcih (*Neiztrohnjeno srce, Pogine naj pes, Tujec*): o Prešernu, Levstiku in Cankarju. Roman *Neiztrohnjeno srce* obsega dva dela, prvi del upoveduje Prešernovo življenje od rojstva do ljubezni do judovskega dekleta Rahele Dubske, v katero se je bil zaljubil na Moravskem v Lysicah, a se mu je zaradi vere odpovedala. Drugi del prikazuje Prešernovo življenje od leta 1928 do smrti.

Prešeren o Slomšku

France Prešeren je Slomšku namenil kratko pesem z naslovom *Slomšku*, ki je del Zabavljivih napisov:

*Ker stara para zlomek
devišťva preveč je vzel,
je mlajši njega Zlomšek
prodajat ga začel.*

Puščica leti na Slomškovo knjigo *Krščansko devišťvo*, ki je izšla istega leta kot Prešernov *Sonetni venec*, torej leta 1934.

Odkrivajmo

- H kulturnemu prizadevanju v Celovcu je sodil tudi tečaj slovenščine, ki ga je vodil Slomšek (glej *Pastir prihodnosti*: 67–69). Katere priročnike je uporabljal in kdo so bili slušatelji?
- Slomšek je veliko pisal in govoril o jeziku. Vsem so dosegljive tri pridige o jeziku: *Za krščansko govorjenje, Jezik je vir dobrega in zla, Svoj jezik je treba spoštovati*.
- Razmislite o naslovih, potem pa izberite eno pridigo, jo preberite in povejte, kaj vas je v njej presenetilo in v čem je še vedno aktualna.
- Kaj veste o Slomškovem bralnem priznanju?
- Kaj izveste o Slomšku v delu *Neznani znanci?* V knjigi je v očeh njihovih sorodnikov in poznavalcev predstavljenih osemindvajset literarnih ustvarjalcev. Kdo govori o Slomšku in kaj pove?
- Pozanimajte se o slovenskih svetnikih ter svetniških kandidatih.
- Katere kresnikove nagrajence že poznate?
- Kje stoji *Osnovna šola Antona Martina Slomška*, kje pa *Zavod Antona Martina Slomška*?
- Raziščite, kje vodita Slomškovi poti. Prva je pešpot, druga pa kolesarska pot.

Franc Pediček, slovenski pedagog

✉ Erika Ašič

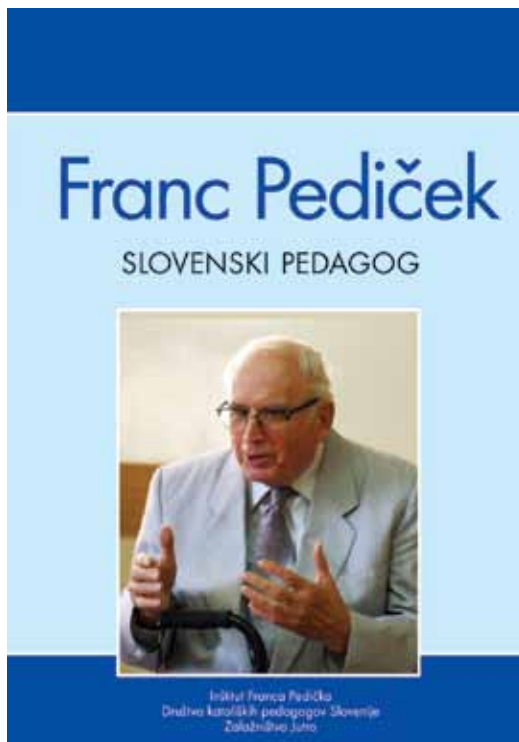
Franc Pediček (1922–2008) si v slovenski pedagogiki zasluži posebno mesto.

Njegova pedagogika je bila antropološka, v središče vzgoje je postavil človeka kot celovito osebnost. Pomembne sledi je pustil na neverjetno veliko področjih vzgoje: od predšolske do srednješolske vzgoje, specialne pedagogike, vzgoje za partnerstvo, družinske pedagogike, spolne vzgoje, izobraževanja odraslih, športne vzgoje, plesa, svetovalnega dela ter še česa. Zavzemal se je za korektno raziskovalno metodologijo ter pedagoško terminologijo, za sprejetje etičnega kodeksa učiteljev, vzpostavil je šolsko svetovalno delo.

Slovenski pedagog

Pediček se je zavzemal, da bi bila vzgoja v funkciji človeka in ne človek v funkciji vzgoje. To je bilo za takratni čas nesprejemljivo, saj je pomenilo umik ideologije iz pedagogike. Zato je bil po predavanju na Blejskem posvetu slovenskih pedagogov 1971 pahnen v strokovno osamo, ki je trajala ves čas njegovega dela; nikjer več ni smel predavati in poučevati. Toda verjel je v svojo misel in čas je pokazal, da je bila ta misel prava. Proti koncu svojega življenja je dobil nekaj pomembnih priznanj:

- nagrado mesta Ljubljane "za izjemen prispevek k razvoju pedagoške



znanosti ter k vzgojno-izobraževalni praksi na Slovenskem" (za leto 1993);

- zlati red za zasluge "za življenjski prispevek k pedagogiki in demokratizaciji slovenske družbe ter utemeljevanju razumevanja pomena narodne identitete" (2005), ki mu ga je podelil predsednik RS Janez Drnovšek;
- priznanje za življenjsko delo v vzgoji in izobraževanju (2007), ki mu ga je podelil takratni minister za šolstvo in šport RS Milan Zver;
- naziv častni član Društva katoliških pedagogov Slovenije (2007).

Od posveta do knjige

Inštitut Franca Pedička in Društvo katoliških pedagogov Slovenije sta 22. oktobra 2010 v Ljubljani pripravila *Prvi strokovni posvet o življenju in delu prof.*

dr. Franca Pedička. Želeli smo spodbuditi razmislek o aktualnosti antropološkopedagoške misli, ki jo je v slovenskem prostoru pomembno začrtal Franc Pediček. Glavni namen posveta je bil obuditi Pedičkova izhodišča in spodbuditi za praktično delo po njegovih načelih.

Na posvetu so sodelovali vidni strokovnjaki z zelo različnih področij, ki so se srečevali s Pedičkovo pedagogiko. Namesto zbornika o posvetu smo se odločili pripraviti monografijo, da bi lahko na enem mestu zbrali čim več prispevkov o življenju in delu Franca Pedička ter tako ponudili gradivo vsem, ki bi si želeli njegovo misel bolje spoznati.

Pripravili smo knjigo (izšla decembra 2012), ki nas v štirih

poglavjih vodi od Pedičkovih strokovnih začetkov do spominov nanj, ki so bili napisani nekaj let po njegovi smrti. Prvo poglavje je *Pedičkovo berilo*. V njem objavljamo nekaj temeljnih Pedičkovih besedil, iz katerih je razvidna srčika njegove pedagogike in širina področij, s katerimi se je ukvarjal. Drugo poglavje, *Sledi Franca Pedička na strokovnem področju*, sestavljajo prispevki različnih slovenskih strokovnjakov. Ta del je najbolj povezan s posvetom, ki smo ga pripravili leta 2010, saj je bila večina prispevkov predstavljena že tam, nekaj pa je tudi novih. V tretjem poglavju, *Besedila o Francu Pedičku*, najdemo utemeljitve nagrad in priznanj, ki jih je Pediček prejel za svoje delo, ter nekaj drugih besedil, ki so bila napisana ob njegovi smrti ter skušajo umestiti Pedičkovo delo. Prispevke za četrto poglavje, *Srečanja in spomini*, so napisali nekateri Pedičkovi dijaki, stro-

kovni sodelavci, znanci in prijatelji. Ti spomini pričajo, da je bil Pediček res človek, ki se je kot pedagog in kot človek zapisal v spomin. Za recenzijo se iskreno zahvaljujemo ddr. Barici Marentič Požarnik ter žal pokojnemu dr. Janezu Bečajju, ki se je od nas poslovil, preden je knjiga izšla.

V središču je človek

Franc Pediček je bil dobrohoten. Rad je imel ljudi in jih je skušal razumeti. Celó v taborišču mu je uspelo preživeti z dobro mislijo. Sam je zapisal, da se je z njo rešil marsikaterega udarca; brez besede, le z dobro mislijo.

Poudarjal je tudi pomen zgleda učitelja, vzgojitelja, starša pri vzgoji. Pomembna so torej dejanja, ne le besede. Želimo si, da bi po njegovem zgledu zmogli misliti dobro, razumeti človeka ter v središče vzgoje vedno postaviti človeka kot celovito osebnost; da pri tem ne bi zanemarjali nobene od dveh glavnih ravni: stvarnostno-življenjske ter dušno-duhovne. Obe naj "vsebinsko in dejavnostno polnita vzgojo in izobraževanje, torej vsako pedagoško delo" (Pediček, 2007: 47). To je Pedičkovo glavno sporočilo za vsakega ravnatelja, učitelja, vzgojitelja, starša ...

Ob izidu knjige *Franc Pediček, slovenski pedagog* si želimo, da bi sprejeli njegovo sporočilo in bi Pedičkova antropološka pedagogika postala središčna za marsikatero šolo, vrtec, družino, učitelja, vzgojitelja, starša. Da bi bil v središču človek, ki bo spoštovan kot celovita osebnost in bo kot celovite osebnosti zmogel spoštovati druge. V tem je svoboda. ■

Vir

Pediček, Franc (2007): Zahvala dr. Franca Pedička ob prejemu naslova častnega člana DKPS. V: *Vzgoja*, letnik IX, št. 36, str. 47.

Knjigo *Franc Pediček, slovenski pedagog* lahko po **prednaročniški ceni** za samo **23,30 EUR** naročite v uredništvu revije *Vzgoja*: 01-43-83-987, revija.vzgoja@rkc.si. Akcija velja **do 10. 1. 2013.**

Tri impresije

✍ Berta Golob



Spomin

Precej preden je zapadel sneg, sva šla z atom v gozd po mah za jaslice. Nabirala sva ga v cajnico in zeblo naju je v prste.

Na sveti večer sva na osušeni mah postavila lesen hlevček, okrog njega pa razporedila glinaste ovčke in pastirje. V hlevček sva položila kot mezinec majhnega Jezusa, ob njem pa sta klečala Jožef in Marija. Tudi na zvezdo repatico nisva pozabila. Pred jaslicami je gorela lučka. Njen plamenček je risal na strop nemirne sence pastirjev.

Bil je sveti večer. Vsa hiša je dišala po kadilu in molitvi. Mislila sem na Marijo, ki je morala Jezusa roditi v hlevu. Tako je prišel na svet tudi berač Matevž, ki je včasih potrkal na naša vrata. Ubogi berač Matevž. Ja, nanj sem mislila, ko sva z atom delala jaslice in po mahu razporejala ovčke in pastirje.

Nič nisem bila zaspala. Krušna peč je na sveti večer soplja prav posebno toploto. Zunaj pa je včasih naletaval sneg. ■

Osamljen človek

Tisti sveti večer je iz mesta k nam prišel upokojeni bolehní znanec Anton. Nekoč je bil imeniten človek, potem pa samo še samotar in bolnik.

Malo smo bili zmedeni. Dišalo je po kadilu in rožni venec smo že od-

molili. Tudi povečerjali smo že. Do polnočnice smo nameravali posedati okoli peči in se veseliti jaslic.

Pa je nepričakovano prišel Anton. K nam skozi zasneženi sveti večer. Bili smo zmedeni. Kar v kuhinji smo obseleli in se nekaj pogovarjali. Nekaj praznega, prav nič prazničnega. Bolj iz navade kot iz vljudnosti smo poznemu gostu ponudili potico. Pa je ni vzel.

Čas je skoraj obstal, ura se je zelo leno pomikala dalje. Potem smo se skupaj odpravili proti mestu. Mi k



Foto: Marko Hrovat

polnočnici, Anton pa v svoje prazno, hladno stanovanje.

To je bil tisti nesrečni sveti večer, ko v osamljenem človeku nismo prepoznali Jezusa. ■

Srce

Bilo je v času, ko je moral biti božič navaden delovni dan. Z izjemo kakih treh učencev je bil ves razred zaspan. Tisti niso bili pri polnočnici; komaj so vedeli, kaj to sploh je. Jaz sem bila. Skrivoma.

Narahlo je snežilo tisti sveti večer.

Sveti večer brez prave svetosti. Kaj naj storim? Odit domov ni bilo več mogoče, zadnji avtobus je že zdavnaj odpeljal. Ko je sredi popoldneva začel ugašati zimski dan, se mi je zdelo, kako skrivnostno bom sama samcata v tem službenem kraju preživljala tihi večer. Veselila sem se ga. Očitno sem pozabila, da je z njim povezana polnočnica. Zdaj pa se je bližal njen čas. Zgubiti službo ali pa biti prestavljen dvesto kilometrov daleč, kot se je zgodilo Jasmini, mi je kot blisk prešinilo zavest. Kaj zdaj? Cerkev oddaljena le za lučaj.

Nenadoma je zadišalo po kadilu. Mogoče je v spodnjih prostorih gospa celo odprla vrata, da se je vonj dvignil navzgor? K meni.

Čez čas je tudi zazvonilo. Kratko, takrat so bile zvonjenju minute strogo odmerjene. Sneg je pod oknom utišal prav vse stopinje. Počakala sem in z ure odštevala minute. Deset čez polnoči. Že božič! Tiho po stopnicah navzdol; tiho odklenem vrata, jih kar najbolj tiho zaprem in se pretihotapim. Obstoim pod korom. Nekaj možakov se obrne z iskrico posebne miline v očeh!

Pet minut pred koncem maše odbežim.

Do jutra odspim najslajšo in najkrajšo noč tistih oteženih let.

Pri pouku se učencem zapirajo veke. Prebiramo neko berilo. Da mine ura.

Čez mnogo let mi blagi šolski nadzornik pove, da takrat ni maral opraviti ukazane učnega nadzora. S predstojnikom se je zaradi tega sprl. A očitno je tudi ta imel srce s spominom na svetosti. ■

Duhovnost Ivana Cankarja

✍ Vladimir Truhlar

Dr. Vladimir Truhlar (1912–1977) je bil filozof, teolog, duhovnik, jezuit, pesnik in kritik, predavatelj na Gregoriani v Rimu, koncilski teolog, po rodu Slovenec in Čeh. Njegova dela so doživela številne prevode. V Sloveniji je bil deležen hudih pritiskov in nasprotovanja, njegova teologija je komunistično oblast motila tudi po njegovi smrti. V letu 2012 je izšla druga izdaja njegove knjige Doživljanje absolutnega v slovenskem leposlovju iz leta 1977. Tu objavljamo odlomek iz knjige, v katerem piše o duhovnosti Ivana Cankarja. Zapis je enak originalu, da bralec lahko začuti duh izvirnika.

I.

Tisto, kar razloži vso duhovnost Ivana Cankarja, kar jo končno vso zaseže, se razkriva v tehle vrstah iz dela *Moje življenje*: "... Posebna je bila naša vera, nikjer priučena, od nikogar zaukazana, čisto ponevedoma je bila od vsega začetka samovoljno vzknila v srcu ter ga je vsega prepojila. Ne da se razložiti z besedo te resnične vere, ker vsaka vera je nedopovedljiva, je brez glasu in brez telesa kakor luč in kakor ljubezen ..." Cankarju so o Bogu govorili doma, v šoli, v cerkvi, – mu vero od zunaj nalagali. A že pred vsem tem, "od vsega začetka" – pravi –, je bilo nekaj v njem, kar imenuje "resnično vero". Nekaj, kar je – sam

ne ve kako – vzknilo v notranjosti, v globinah, "v srcu", – nekaj, kar je srce "čisto prepojilo". To niso bili opredeljeni stavki, kakor se jih je naučil iz katekizma, – vera je bila "brez telesa" – pravi; – v srcu ni donel glas, kakor je bil katehetov glas, – vera je bila v tem smislu "brez glasu". Pa vendar je na nedopovedljiv način – kot neka luč – govorila. Saj je rečeno na istem mestu: "... Katekizem, ki smo se ga učili v šoli, je imel komaj toliko veljave in spoštovanja kakor abecednik. V srcih nam je bil napisan vse drug in drugačen katekizem; bil je svet in strog ...", torej neka resničnost, ki se je razkrivala in sodila, – ki je bila zahtevna, v sodbi neizprosna, nepodkupljiva, stroga. A bila je hkrati "sveta", pravi Cankar. Pred njo, je rečeno na istem mestu, je bil "skrit oltar, pred katerim darujejo čiste misli ..." Bila je resničnost Svetega, ki je prebujala Cankarjevo – religijo; notranjo religijo, religijo v srcu; prvinsko religijo, ki je "od vsega začetka samovoljno vzknila v srcu" in si tam postavila "skrit oltar". Če Cankar na tem mestu tako močno poudarja globinsko religijo, s tem ne misli reči – kot se bo posmeje pokazalo –, da zunanja religija nič ne pomeni, – da se njene pristne prvine ne bi mogle skladno vcepiti v prvinsko vero in jo dopolniti. A vendar mu je religija – vera vse življenje ostala predvsem notranje doživljanje.

II.

V črtici "Zaklenjena kamrica" ta notranji prostor in doživljanje v njem takole podrobneje oriše: "... Skrita kamrica ... Tesna je, prazna in gola, ena sama podoba visi na sivi steni, pred njo gori večna luč (prostor religije). Gospodar odklene kamrico, stopi vanjo s trudnimi koraki, s povešeno glavo, tišine, samote in bridkosti željan (tudi

bridkosti, ki bi v bolečinah prečistila, kar je omadeževano). Prikloni se pobožno pred sveto podobo, prilije olja večni luči; njegov obraz je čisto drug, nego je bil zunaj, ves miren je, kakor ožarjen od božjega plamena, ki gori globoko v duše dnu (notranje doživljanje ima svoj izvir v osebnem dnu, kjer "gori božji plamen, – presvetljuje in spreminja človeka v njegovi celosti, – spreminja tudi

spet zdravale. Vse to je bilo seveda doživljanje, notranje izkustvo – človek "je v srcu občutil", je rečeno –. A to doživljanje ni bilo kakšno medlo, prazno, plitvo čustvovanje, nekaj iracionalnega, saj je človek – pravi Cankar – hkrati "v pameti premeril", kar je doživljal, – "v pameti premeril velik pomen in silno važnost dneva, ki je senca večnosti" – iz večnostne svetlobe gledano je dan "senca večnosti".

III.

Omenili smo že, da je Sveto Cankarju tudi Strogo. V črtici "Skodelica kave" je srce orisano kot "sodnik", "pravičen in nezmotljiv"; v luči srca se ne pokažejo le grehi, ki so napisani v katekizmu, ampak toliko drugega, v čemer človek sploh ne čuti nereda, nepoštenosti, ali kar ima za "malenkost", ko pa gre za težko krivdo; srce "ne pozna paragrafov": "Rad bi človek lagal sam sebi v dušo: 'Saj ni bilo tako! Le tvoja nemima misel je iz prosojne sence napravila noč! Malenkost je bila, kakor se jih sto in tisoč vrši od jutra do večera!' / Tolažba je zlagana; in človek občuti sam in z grenkobo, da je zlagana ("občuti"!)." Greh je greh, ... če je vsakdanji ali nepoznan ... Srce ve, da 'zavratnež ubija s pogledom, z mečem'; in rajši bi dalo odvezo meču nego pogledu. Tudi ni srce katekizem, ... da bi razločevalo med grehi po besedi in zunanjih znamenjih (zgolj po nečem zunanjem). Srce je pravičen in nezmotljiv sodnik. Sodi in obsodi grešnike (tudi) po skriti, komaj zavedni kretnji, po hipnem pogledu, ki ga nihče ni opazil, po neizgovorjeni, komaj na čelu zapisani misli; celo po koraku, po trkanju na duri, po srebanju čaja. Le malo grehov je zapisanih v katekizmu ... Če bi bilo srce spovednik – dolga in strašna bi bila spoved! / ... Zakaj srce ne pozna malenkosti in tudi ne paragrafov ..." Srce je pa tak sodnik zato, ker je v njem navzoč Sodnik z veliko začetnico, – absolutno, Bog: kraj izkustvene religije je tudi kraj izkustvene sodbe. Ko človek doživlja joče daruje pred notranjim oltarjem, je Sveto hkrati Sodnik, ki s svojim pogledom preiskuje srce; in temu pogledu, ki nepodkupljivo pada na notranjost, ni mogoče ničesar prikriti.

Cankar je z besedami o svetem in strogem katekizmu, ki je zapisan v srce, izrazil resničnost, o kateri je pozneje spregovoril II. vatikanski koncil: tudi po njem je "v človekovi najgloblji notranjosti", v vesti sam Bog, – so njegove "oči", ki "preiskujejo srce", – je njegov "glas", ki "zveni sluhu srca" (Dogmatična konstitucija o Cerkev, čl. 14 in 16) – same izrecne besede koncila! In tudi to je izrecno v koncilu dodano: "Človek ima v svojem srcu postavlo, ki jo piše Bog". Po njej "je človek sojen" (čl. 16) – Cankarjev katekizem, zapisan v srce. A tudi tu je potrebno pojasnilo: poudarek notranje, globinske etike še ne pomeni, da bi Cankarju od zunaj prejete etične smernice kar na splošno nič ne pomenile; gotovo je pa po njem – in po vsakem poglobljenem gledanju – etičnost prvenstveno zadeva notranjosti, – zadeva doživljajoče notranjosti.

Notranjost se mora seveda izražati tudi v zunanosti. Potem prejmejo po notranjosti tudi zunanje etične drže svojo vrednost. A kako lahko se zgodi, da je zunanost samo zunanost, – da je notranjost nekaj čisto drugega kot pa površinski videz, – da je zunanost krinka, "potvorba in laž", pravi Cankar. V črtici "Ogledalo" riše – bi rekli – v vsej neizprososti, kako je Bog postavil na zemljo ogromno ogledalo. In vsi so se v njem utelesili po svoji pravi podobi. "Grešni človek je stopil pred sodnika in pravični sodnik je sodil brez besed ... Oči so uročene, da ne trenejo ne za hip, da gledajo verno tja, kamor jih je gledati strah in sram. Kolikor sem jih kdaj poznal obrazov, milih in nemilih, so vsi nezaslišano, grozotno pretvorjeni v svoje spake; in komaj časih ... se zasveti ... belo lice, ki ni bilo oškropljeno, čisto srce, ki je šlo skozi medeno goro greha in ga ni okusilo. V božjem ogledalu je laž z zobmi šklepetaje slekla ukradeno oblačilo resnice in gleda sama svojo nagoto (kakšna teža besedi!) ... Grešni človek je stopil pred sodnika in pravični sodnik je sodil brez besed".

IV.

Kar vest, njena izkustvena luč posebno razkrinkuje, je pomanjkanje



obraz). Ta tesna, gola kamrica je njegov pravi dom (in domov se moramo vedno znova vračati), ta podoba na steni je njegovo pravo bogastvo; vse drugo, vse kar se bučno in pisano razmahuje tam zunaj, je praznosta, je nečimrnost, je trenutek, ki gre mimo kakor bežen veter ..., brez duše" (prava polnota, bogastvo, vrednost so v notranjosti). Ko se je človek povrnil iz kamrice, "je videl – pravi Cankar –, je bil očiščen v kopeli veselega spoznanja, je bil utrjen v veri vase in v dobroto svojega bližnjega, je v srcu občutil in v pameti premeril velik pomen in silno važnost dneva, ki je senca večnosti. To je pričal njegov obraz". V svetlobnosti notranjega prostora so se oči spet odprle prav za najgloblje in za najbolj tolažeče, česar prej niso videle; odkrile so tudi notranjo človekovo silo in v bližnjem dobroto ter tako duha

ljubezni. V črtici "Skodelica kave" se človek prepričuje: "Ne, kradel nisem, ne ubijal, ne prešuštoval; čista je moja duša! / Lažnivec! Ali nisi lupil jabolka, ko si šel mimo lačnega ter si ga pogledal brez sramu? Hujše je bilo, nego da si kradel, ubijal in prešuštoval! Pravični sodnik, srce, bo rajši odpustilo ubijalcu, ki je gredoč pod vislice pobožal jokajočega otroka, nego tebi čistemu".

Prav ljubezen, ki se sklanja k vsemu trpečemu, – ki svojo pristnost izpričuje tudi z najtršim, tudi s smrtjo, če treba, – prav to je Cankarja bolj ko vse drugo zamamljalo, kadar je predenj stopila podoba Kristusa. Še za božič, ko je Jezus pred nami navadno kot novorojeno dete, je Cankar doživljal Kristusa predvsem kot križanega. Kako to? V skriti kamrici je Sveto, je Kristus. Ta Kristus je resda poveljani Kristus, a vendar je v njegovo bit hkrati za vso večnost vtisnjeno tudi njegovo trpljenje. Kar je človek velikega doživel, ne preide. Vse je za veke zajeto v njegovo bit. Tako tudi v Kristusu njegovo trpljenje. Kristus, "večni Človek" – in Cankar piše besedo z veliko začetnico – je danes sicer poveljani večni Človek, a je še vedno hkrati tudi "križani večni Človek". In ta križani večni Človek – je rečeno – podeljuje večnost ljudem, priteza k sebi in povzema v svojo večnost, v trpljenje, ki je še vedno v njej, vse trpeče, bičane, s trnjem kronane, da so tako eno z njim: vedo, "da so v njem del njegov" – je rečeno. Preberimo zdaj, podoživljajoče, to mesto iz "Hiše Marije Pomočnice": "Od vseh strani je zazvonilo, od vzhoda in od zahoda: od neizmerne neba so lile božične pesmi, vrele so iz zimske zemlje ... Vsi tisti, ki jih je bilo življenje s trdo pestjo, so odprli trudne oči in so vzdignili ranjene ude, šli so in so mu nesli srca naproti. Križani Človek je sprejemal vse, na nikogar ni pozabil, ki se mu je približal, vsem je delil dragocene darove. In bili so mu hvaležni in so zaupali vanj. Dar, ki jim ga je bil podelil, je bil vreden več, nego vsa oskrunjena bogastva, ki jih prodaja oskrunjeno življenje za oskrunjena srca. Kogar se je dotaknila njegova usmiljena roka, kogar je blagoslovil njegov pogled, tisti je izpre-

gledal, padlo mu je breme raz ramena ... Večni Človek mu je podelil večnost ... Ponosni so bili in so gledali zmago- nosno, ker so vedeli, da so v njem del njegov, zato, ker so bičani in s trnjem kronani", – tako, kot je sv. Pavel vedel, da je del Kristusa, poveljane, ki je pa v tem poveljanju vendarle hkrati še križan in Pavel z njim so-križan: "s Kristusom sem križan", pravi v Gal 2,19: v grškem: synestauromai, sem so-križan.

Kar velja za božič, velja tudi za veliko noč. Tudi velikonočni Kristus je pri Cankarju ves povezan s trpečim Kristusom. Zmagovalec, pravi, "visok in lep, je vendar v dolgi rdeči halji". Tudi tu vodi s seboj – je rečeno – "vse ponižane in razžaljene". In pred daljavo, kamor gredo, stoji teman križ na Golgoti. "In vsi so šli za njim, vsi ponižani in razžaljeni, vsi zaslužnjeni in obremenjeni. / Šli so v svetel dan ... Šli so za njim v zmagoslavje in radost" (Za križem).

In ta svetel dan je nesmrten. Po Cankarju je "Bog" sam – pravi –, ki "izpričuje večnost človeške duše", "v tisti globočini" – v skriti kamrici –, "kjer je radost bolest in bolest radost ..., tam je molk" (Moje življenje). V kamrici svojega srca Cankar izkustveno dojema tudi svojo nesmrtnost: "Bog" sam "izpričuje večnost človeške duše", v "globočini", tam, kjer "je molk".

V.

Samo prečiščen v zaklenjeni kamrici, vedno znova v njej prečiščen, je mogel Cankar spregovoriti, kakor je spregovoril o materi, o infanteristu Blažu, o domovini, o dekletu.

Le v notranji svetlobi, ki je žarela navzven in mu hkrati odpirala oko za najgloblje, je mater mogel videti – kot pravi – "vso belo, kakor od milosti božje obžarjeno", – je mogel videti "tiste oči, ki so tako zvesto izpraševale, da se je človek izpovedal do kraja ... In izpovedal sem se, kakor pred izpovednikom in Bogom samim ..." – izpovedal o novem grošu, o dateljnih (Moje življenje). In ko je umrla ter je ob njej bedel, izrecno pravi, da se je nanjo izlila svetloba iz nebes,

potem ko so se odprla vrata njegove duše, – svetloba se je izlila iz nebes v njem, – iz večnosti v njem: "Ponoči sem bedel sam ob njeni postelji. Roke je imela sklenjene na prsih, tik ob njenem zglavju je gorela sveča. Vzel sem papir, da bi jo risal, kakor se mi je roka tresla. Ko sem gledal dolgo in mirno na njene ustnice, so se odpirala vrata moje duše in izlila se je nanjo svetloba iz nebes. Materine ustnice so se smehljale, v tistem smehljaju je bila moja večerna molitev" – v tistem smehljaju je bilo nekaj, kar je prihajalo iz njega, – kar je bila molitev, – kar je bila drža pred Svetim v svetišču notranje kamrice (Večerna molitev).

In samo, ker je tudi v sebi živel "nedosegljivo skrivnost" – je rečeno – mu je ta sijala tudi iz oči infanterista Blaža: "Oči so mu bile svetlosinje, na stežaj odprte, njih pogled je bil mehak in vdan; ali v njih globočini, na dnu čiste vode, je ležala nedosegljiva skrivnost, ki je gledala name kakor na ... grešnika" (Sanje infanterista Blaža).

In samo, ker je bilo tudi v njem Neizrekljivo, Večnoživo – oboje piše Cankar z veliko začetnico –, je mogel tudi v dekletovih očeh odkriti ...

sled Neizrekljivega, sredi večne smrti sled Večnoživega, luč neugasljivo sredi večne noči ...

(Iz moje samotne, grenke mladosti)

VI.

Cankar je bil človek kakor smo mi vsi. Slaboten kakor smo mi vsi slabotni. Včasih v čisto črni, nemočni brezvoljnosti. "Kakor se preliva po tej široki cesti luža v lužo, greh v greh! Še za eno samo stopinjo ni več belega kamna! / Sedel sem za mizo, ves čemerren, ker so se motale moje misli kakor muhe v pajčevini, črne in nemočne" (Spremljevalec). A iz takih onemoglosti si je Ivan Cankar vendarle vedno znova poiskal pot v kamrico srca, se v njenem večnostnem prostoru prečistil in potem spet znal prav premeriti svet, življenje, dan. ■

Besedilo je vzeto iz:

Truhlar, Vladimir (2012): *Doživljanje absolutnega v slovenskem leposlovju*. Ljubljana: Župnijski Zavod Dravlje, str. 88–93.

Knjiga, kdo bo tebe ljubil?

✉ Valentina Madjar Sitar



Naše življenje ni bilo nikoli prej tako tesno povezano s tehnologijo kot danes. Poleg televizije in mobilnega telefona sta tablični računalnik in računalnik z dostopom do interneta postala nepogrešljiv pripomoček tudi pri našem delu. Mnogokrat nam računalnik olajša delo in nam je v pomoč pri pridobivanju podatkov. Knjiga je postavljena na stranski tir, saj jo v roke vzamemo šele po napornem dnevu ali na dopustu.

Računalnik – da ali ne?

Tudi v šoli opažamo, da je mladim računalnik zelo blizu, saj mu namenijo več prostega časa. Nemalokrat se zgodi, da je učenec ali dijak pri pouku zaspan. Ko nam zaupa, da je igral računalniške igrice pozno v noč, se zavemo, kako zelo je življenje mladih prežeto z računalnikom. To se kaže tudi na družbenem delu njihovega življenja. Kako je mogoče, da si sošolke, ki v daljšem odmoru čakajo na začetek pouka, nimajo nič povedati? Vsaka zre v svoj telefon, piše SMS-sporočila, igra igrice (spet!) ali posluša glasbo. Vse več se družijo preko socialnih omrežij, facebooka in twitterja. Mladi se preko teh medijev sporazumevajo, spoznavajo, pa tudi zaljubljujejo. Pri tem uporabljajo svoj, odraslim težko razumljiv jezik, prvine katerega se najdejo tudi v šolskih spisih ali prošnjah za delo. Včasih se mi zdi, da se s pogosto uporabo kratic, okrajšav, npr. rtm, ju3, XD, :-) ipd., vračamo v dobo piktografije ali hieroglifov, in to v času tehnološkega

vrhunca. Tudi v sporazumevanje odraslih že vdirajo številni lp-ji in ;-). Kje na tej poti so se izgubili lepi, bogati, raznovrstni samostalniki, pridevniki in glagoli, s katerimi lahko tako natančno in lepo predstavimo svoje mnenje, čutenje in doživljanje?

Če želi biti učitelj pri svojem delu uspešen, mora poleg poznavanja svoje stroke ostati v trendu in se znati približati mladim. Kljub temu, da se zavedamo slabše bralne pismenosti in poudarjamo pomen branja knjig,

Kaj pokaže praksa

V šoli ugotavljamo, da učenci oz. dijaki berejo slabše, počasneje in manj kot včasih. Slabša bralna pismenost in osiromašen besedni zaklad ter nespretnost pri kritičnem presojanju in izražanju svojega mnenja so očitni na vsakem koraku. A neodgovorno se mi zdi vso krivdo naprtiti sodobni tehnologiji. Treba se je vprašati, koliko mi kot posamezniki prispevamo k temu. Kaj naredimo, da jim branje predsta-



Foto: Marej Hožjan

ne bi smeli opozarjati le na negativne plati sodobne tehnologije, ampak bi jo morali uporabljati tudi pri pouku. Učence bi morali opozoriti na koristnost, pasti in posledice prekomerne rabe enega medija in tako ohranjati ravnovesje med klasičnimi in novejšimi metodami dela.

vimo kot dejavnost, ki nam v življenju pomaga, ki je zabavna različica preživljanja prostega časa, v kateri uživamo, da je to poseben užitek, ki ga tako kot pri vsaki umetnosti težko opišemo, lahko pa ga doživimo.

Na začetku srednješolskega izobraževanja nekaj ur posvetimo literarni

teoriji. Na vprašanje dijakom, ali radi berejo, že nekaj let dobivam odgovore, da raje gledajo filme, da sicer radi berejo, ampak ne knjig, raje časopis ali revije. Če pa že knjige, nikakor ne tistih, ki so v šoli predpisane kot obvezno čtivo. Te so po njihovem mnenju nezanimive, težko razumljive, saj so pisane v verzih ali v 'arhaičnem' jeziku. Pa še platnice so 'brezvezne'. Takrat se pravi pouk šele začne. Dijakom s takim stališčem in izkušnjo je treba razložiti, da se kakovost knjige nikakor ne meri po obliki, svežini in barvitosti platnic, ampak po njeni vsebini, slogu in sporočilu, ki je kljub starosti še vedno aktualno. A ni to podobno spoznavanju človeka? Velikokrat nas zunanja podoba človeka privlači in nas prevzame, a bolj, ko ga 'beremo', bolj spoznavamo, da nam njegova vsebina ni všeč in nas preneha zanimati. Bolj ko je knjiga brana, manj čista in sveža je, celo zavihke, packe in podčrtave zasledimo. Ko se odločamo, katero knjigo bi vzeli s police, nam je to lahko vodilo.

Ne sme nas presenetiti, da tak bralec naleti na kup težav, ko dobi za obvezno domače branje visoko literaturo. Pri branju obvezne kanonizirane literature se velikokrat izgubi, saj bere počasi, površno in ne razume vsebine. In če vsebine ne razume, se ne more identificirati z osebami in okoliščinami. Teh situacij ne more postaviti v svoje okolje, ker v njih ne najde podobnosti. Nič čudnega torej, da si mladi raje ogledajo film, kjer ni treba graditi svoje predstave, in da raje posegajo po žanrski literaturi, na primer mladinski.

Mladinska književnost se dotakne mladostnikove osebne identitete, njegovih družinskih težav, ljubezni, spolnosti in družbenih vprašanj. Vse te teme se zdijo mlademu bralcu bolj zanimive. Radi berejo tudi kriminalne romane, saj se bralec rad istoveti s književnim junakom, detektivom, ki uspešno razreši zločin, 'odpadnikom', ki na koncu zmaga, in ker kljub številnim intrigam in zapletom resnica pride na dan. V zadnjem času so popularni še romani s področja fantastike. Pri branju tovrstne literature se gotovo odmaknejo od trenutne resničnosti. Žanr mu prikazuje idealno družbo (ki je v

resničnosti ni) ali najboljše tehnološke dosežke (hitri in zmogljivi računalniki, avtomobili, čudežne palice ...), kar si mlad človek želi imeti. Težava nastane, ko ne loči več med stvarnim in fantazijskim in ko v življenju pričakuje stvari, ki dejansko (še) ne obstajajo.



Foto: Matej Hožjan

Bralna kultura

Omeniti velja še besedila, ki v jezikovnem in slogovnem smislu odstopajo od norme. Napisana so v pogovornem ali nižje pogovornem jeziku z vsemi vulgarizmi vred. Nič novega ni, da besedna umetnost zamema snov iz trenutnega časa in sodobne družbe. Dijaki v teh besedilih prepoznajo življenjske okoliščine, zato jim deluje znano in domače. Težava nastane, da si kot odraščajoči posamezniki predstavljajo, da je tak način komunikacije in življenja dovoljen in družbeno zaželen. Namen namernega odstopanja od norme je najbrž drugačen. Tako se velikokrat kakšna neprimerna beseda znajde tudi v njihovem govoru in šolskih spisih. Ko jo učitelj označi kot slogovno neustrezno, pa dijak pride v šolo s knjigo, češ zakaj je to neustrezno, da je ta in ta avtor napisal celo knjigo s takimi besedami in z njo postal celo uspešen.

Učitelj bi v taki situaciji namesto slabe volje ali zadrege moral prepoznati izziv, da dijaku pojasni, da je tak jezik v družbi neprimeren in da je njegova raba omejena; da je avtor tak

jezik uporabil kot slogovni efekt in da tak besednjak zagotovo ni vstopnica za lepo življenje. Raje se oprimo na lep slovenski pregovor: Lepa beseda lepo mesto najde.

Vse dejavnosti, s katerimi se učenci oz. dijaki ukvarjajo, vplivajo na njihov

razvoj. Ne le računalnik, tudi knjige, še najbolj pa izkušnje iz realnega življenja. Zato mislim, da nam nikakor ne sme postati vseeno, kaj berejo. Ne bi se smeli zadovoljiti s tem, da sploh kaj berejo, ampak jim v trenutku, ko pokažejo zanimanje, na ustrezen način razložiti, kaj je prav in kaj ne.

Vsi, ki mlade v šoli srečujemo vsak dan, lahko opazimo, da v sedanosti, v kateri živijo, želijo slišati zagotovilo, da je v življenju dobro poplačano, zlo pa kaznovano, in da se na koncu vse dobro izteče. S številnimi zgodbami iz književnosti jim to lahko zagotovljamo, a jamstva, da se bo tako zgodilo tudi v njihovem življenju, jim učitelj ne more dati. Lahko pa sam verjame v to in mladim tako predstavlja dober zgled.

Če bomo učencem oz. dijakom znali ponuditi v branje besedila, primerna njihovi starosti, interesu in predhodnemu znanju, težje odlomke pa analizirali skupaj, da jih bodo razumeli, lahko računamo na to, da se bo neka zgodba dotaknila tudi njihovih src. Takih vsebin se bodo najbrž spominjali dlje časa, knjigo pa morda celo vzljubili. Tako bo skrb, kdo bo knjigo ljubil, popolnoma odveč. ■

Iz življenja v vrtcu: Razvajenost

Primer:

Lana starši vzgajajo brez omejitev, upoštevajo vsako njegovo željo, otrok je središče dogajanja v družini. Ne zmore se prilagajati življenju v skupini, konflikte rešuje z jokom in agresijo, težko se vključuje v skupinske dejavnosti in igre, saj ga vrstniki zavračajo. Do vrtca ima odpor. Starši krivdo za to v celoti pripisujejo vrtcu in se ne zavedajo, da se njihov otrok v skupini odziva drugače kot doma.

Tako sem med dvema ognjema: rada bi ravnala avtonomno, po svoji strokovni presoji, toda starši od mene pričakujejo izpolnjevanje njihovih zahtev, zadovoljevanje otrokovih trenutnih želja. Še težje je, ko se na stran staršev postavi tudi vodstvo vrtca. Ali naj ostanem avtonomna in strokovna ter starše opozorim na otrokove težave s socializacijo in njegove psihosocialno potrebo po vključevanju, pripadnosti, sodelovanju ipd. ter ob tem tvegam osebno kritiko s strani nerazumevajočih staršev ali celo pogrom v medijih, s čimer kdaj grozijo? Ali naj globoko vdihnem, molčim in si dovolim poteptati svoje prepričanje, da obdržim delovno mesto? (vzgojiteljica)

Odmev: Marjan Žveglič, svetovalec na zaupnem telefonu Samarijan

Vzgojiteljica se dobro zaveda škode, ki jo starši povzročajo Lanu s svojo vzgojo: nesposoben bo živeti samostojno, slabo bo prenašal neuspehe ali jih sploh ne bo znal prenesti, v sebi ne bo znal najti moči za vedno nov začetek, slabo se bo vključeval v okolje, predvsem pa ne bo sposoben zagledati in si priznati svojega deleža pri neuspehih, ampak bo za vse iskal krivdo v drugih. Vprašanje, ki ga vzgojiteljica zastavlja, pa je moralno: "Ali naj ravnam strokovno in po vesti ali naj oportunistično ustrezem staršem in vodstvu vrtca?" Odgovor na takšno vprašanje lahko da le tisti, ki ga zastavlja in sprejema tudi posledice svoje odločitve. Zastavlja pa

se še eno pomembno vprašanje: ali je mogoče tudi takšnim staršem 'odpreti oči' in kako? Odgovor nanj žal daleč presega razpoložljiv prostorski okvir.

Odmev: mag. Albin Vrabič, ravnatelj Rudarske šole ŠC Velenje

Gre za razvajenega otroka Lana, ki mu starši delajo veliko škodo, ker mu ne postavljajo pravih omejitev. Vzgoje so pravzaprav potrebni vsi trije: starša in njun otrok.

Vzgojiteljica ima veliko težavo, ker je osamljena. Nima podpore pri vodstvu, ki mora v takih primerih podpreti kolegico, odgovorno za ravnotežje v skupini, kjer Lan ne more biti vsak trenutek v središču in početi, kar se mu trenutno zahoče.

Ključne omejitve/meje/pravila ravnatelj, na katere strpno privajamo otroke in so nujne za dobro pedagoško delo v skupini, morajo biti jasne in razumljive. Z njimi se morajo strinjati najmanj vodstvo in vzgojitelji v vrtcu, saj določajo kulturo in vrednote, ki jih vsak trenutek udeležajo vsi v vrtcu.

Grožnje z mediji s strani staršev nimajo osnove in so samo sredstvo izsiljevanja staršev, ki uporabljajo strategijo, da so za težave njihovega otroka v glavnem vedno krivi drugi. Starši zmotno menijo, da bi bilo vse v redu, če bi se ti drugi spremenili.

Vzgojiteljica naj se mirno pogovori z vodstvom. Vztrajanje na pedagoških načelih je prava pot na osebni strokovni poti vzgojiteljice.

Odmev: Marijana Kolenko, ravnateljica OŠ Lava, Celje

Primer nekritičnega in neprimerne razumevanja vzgoje, odgovornosti vseh vpletenih, ki otroka vzgajajo in izobražujejo, je samo še en v vrsti zgrešenih primerov. Še vedno obstajajo starši, ki svoje otroke vzgajajo brez

meja, v duhu 'demokracije' (ki pa žal to ni), v prepričanju, da se bo otrok razvil v vsestransko osebnost samo, če mu bodo vse dovolili, v vsem ustregli in podredili tudi sebe, svoje ravnanje, predvsem pa izpolnili vsako njegovo željo. V predstavljenem primeru je govora o nekaj zmotah:

Starši iščejo krivdo za otrokovo konfliktnost in njegovo odzivanje (agresivnost, trma, nesposobnost do jemanja pravil) izven sebe, v tem primeru v vrtcu oz. vzgojiteljici.

Vzgojiteljica si ne upa odločiti po svoji strokovni presoji, ker ji starši grozijo z mediji, prav tako se je vodstvo vrtca postavilo na stran staršev. Vzgojiteljica mora ravnati po pedagoških in etičnih načelih, zato mora starše in vodstvo seznaniti, zakaj vztraja pri svojih odločitvah. To zahteva njena avtonomija, predvsem pa etična obveza, da bo odgovorno vzgajala otroke, ki so ji zaupani, da jih bo učila primerne ravnanja, da bo ustvarjala pogoje za socializacijo in s tem pomagala otroku, da se bo znal prilagajati, prevzemati odgovornost in se naučil veččin za življenje, kot so reševanje konfliktov, strpna komunikacija, strpen odnos do drugih ipd.

Vodstvo vrtca se zaradi bojzani, da bi starši uresničili grožnjo z mediji, boji podpreti strokovno usposobljeno delavko – vzgojiteljico in staršem popušča, kar je velika napaka. Vzgojiteljica in vodstvo morajo uresničevati predpisani kurikulum, vzgajati otroke v odgovorne osebnosti, jih naučiti spoštovanja pravil, delovanja v skupini, prilagajanja in spoštovanja.

Vzgojiteljica ne sme molčati in se umakniti, temveč naj vztraja tako dolgo, da bodo starši začeli sodelovati in reševati težave, ki jih imajo s svojim otrokom. Problem imajo starši in otrok, ne pa vzgojiteljica. Problem je nujno rešiti takoj, saj bo kasneje mnogo težje. Pri reševanju tega problema mora odločilno vlogo odigrati vodstvo zavoda. ■

Pomen biblioterapije za osebnostno rast

✍ Andrej Perko

Biblioterapijo je kot terapevtsko sredstvo pri nas uvedel dr. Janez Rugelj že leta 1972 v nekdanjem Centru za zdravljenje alkoholikov na Škofljici. Danes je sestavni del urejanja ljudi v stiski že skorajda vsakega psihoterapevtskega pristopa.

V navezi s pisanjem (avtoanalitičnih dnevnikov, tednikov, različnih utrinkov ob mnogih dogodkih v skupinah itd.) predstavlja biblioterapija jedro Rugljeve socialno-andragoške metode urejanja ljudi v stiski. Ljudje, ki poiščejo pomoč po omenjeni metodi, morajo v nekem smislu 'zapozneno' dozoreti tudi in predvsem z rednim branjem ustrezne literature in vestnim izpolnjevanjem ostalih zahtev programa.

Število raznih zagat, stisk, nevrotičnih motenj itd. je brezmejno in zavdati se moramo, da izkušen terapevt lahko pomaga s svojim osebnim zgle-dom, znanjem, energijo le peščici posameznikov. Navadno je takšna pomoč dolgotrajna, dostikrat prepočasna in tako lahko usodna. Mnogo zagat je treba radikalno razčistiti takoj, z jasnimi zahtevami, sicer ni rasti – ostaja le dolgotrajno vegetiranje. Za mnoge so nekatere knjige nenadomestljiva pomoč, ki posameznika zelo hitro pripeljejo do uvida in odločitve za spremembo.

Branje dobre in ustrezne literature (tako strokovne kot leposlovne) je osnova za duhovno, doživljajsko prebujanje ljudi v stiski ter za njihov intelektualni razvoj. Peter Sloterdijk, sodobni filozof, v svoji razpravi *Pravila za človeški vrt* ugotavlja, da ljudje, ki niso bili od otroštva in mladosti

naprej radovedni in posvečeni v "branje debelih pisem" raznih avtorjev, od filozofov, zgodovinarjev, literatov itd., nimajo možnosti učlovečenja v tej civilizaciji.

Večina ljudi v stiski, ki pride k meni po pomoč, je slabih bralcev. Preseneča, da so med njimi tudi ljudje z višjo in visoko izobrazbo. Ne samo da sem ter tja preberejo kako knjigo (še to vprašljive kakovosti in žanra), kar je za izobraženca prava sramota, ne prebirajo niti dnevnega časopisja. Verjetno je tudi to razlog, da pospešeno tonejo v stisko, ki jih na koncu zlomi.

Terapevtski cilj biblioterapije je celostno urejanje ljudi, njihovo doživljajsko in tudi intelektualno prebujanje.

Lep primer, kako lahko branje ustreznih knjig človeka v stiski odpre za uvid, prebudi njegov doživljajski svet, je dnevniško razmišljanje člana ene od skupin:

"Nasploh so moji občutki ob knjigah, ki jih prebiram nekaj zadnjih mesecev, takšni, kakor da bi se pred menoj dvigovala črna zavesa. Znova se čudim, koliko ljudi je doživelo natanko to, kar sem doživel sam. Danes sem v knjigi Millerjeve Upor telesa bral o ženski, ki petdeset let ni bila sposobna razrešiti težke dediščine staršev. Po petdesetih letih ji je uspelo ... Kdaj bo meni?"

Teoretično, torej na ravni zavednega, mi stvari postajajo jasne. Vem, da pot ne bo lahka, kajti duša je še vedno razbolela. V življenju sem veliko zamudil, vendar se že veselim novega pogleda nanj, novih

spoznanj, stvari, ki so jih moji vrstniki čutili že v otroštvu. Spominjam se svojih uspešnih sošolcev. Takrat še nisem slutil, kaj se dogaja z mano in da hodim po popolnoma napačni poti. Je takrat obstajala rešitev zame? Bi me lahko kdo rešil? Ne, enostavno ne! Morda bi bila rešitev, če bi me dali v rejniško družino.

Spominjam se svojega ranega otroštva. Bil sem radoživ fant. Potem pa sem začel 'igrati'. Postal sem velik egocentrik. Mislil sem, da se svet vrti okoli mene in moje



bolečine. Trpljenje, psihično trpljenje. Samo tako lahko opišem svoje otroštvo. Noro ... Vsi ti pogledi na ulico, polno otrok. Nisem si upal med njih. Dneve in noči sem preživel osamljen. Gledanje televizije, brezdelnost. Starša nista rekla niti besede. Samo propadal sem ... V knjigah, ki sem jih prebral do sedaj v programu, sem si vedno izpisal številke strani, na katerih sem našel kaj zanimivega. V knjigi Upor telesa sem podčrtal skoraj vsako tretjo stran.

Prebrano je zame velikokrat popolna razbremenitev. Spoznavam, da nisem sam, da so bili ljudje v podobnih in še hujših situacijah in so zmogli. Coetzee je v Samoti zapisal, da ko se znajde v družbi vseh dobrobrčnih in dobronamernih, ga prime, da bi šel ropat ali vsaj brcat mačke. Seveda je to napisal cinično in z veliko pretiravanja, a zame je bilo branje njegovega razmišljanja prav razbremenjujoče. Z mano ni vse popolnoma narobe, če na kaj takega pomisli celo nobelovec.

Razbremenjujoče je tudi spoznavanje novih poti, tudi poslovnih. Življenjska zgodba Steva Jobsa je tako drugačna od ustaljenih vzorcev, tako neverjetna in uspešna, da je v poplavi vsakodnevnih slabih novic pravi balzam.

Včasih gre ob branju za povsem intimne razmisleke, včasih pa je prebrano lahko tudi način za odprto poglobljanje socialnih stikov. Če na zabavi najdeš zanimivega sogovornika, vama ob knjižnih domislicah zagotovo ne bo dolgčas. Preverjeno! Meni se je zgodilo, da je bila v tistem času prebrana knjiga ključ do poslovnega sodelovanja. Poslovna biografija Let My People Go Surfing je vzpodbudila sodelovanje z lastnikom znanega slovenskega podjetja. Knjigo sva namreč brala hkrati in najin pogovor je trajal ure.

V knjigah je zbrano vse znanje. Dr. Perka sem večkrat slišal reči, da kdor ne bere, nič ne ve. Dobro leposlovje ima v sebi še nekaj več od znanja. Umetnost je namreč vsa! Je, dobre romane še posebej rad berem, kajti v njih je nekaj več. Če poskusim z analogijo: rad tečem po Poti spominov in tovarštva. Še ljubši pa mi je samotni tek nad piranskim zalivom in solinami. Rad se vozim s kolesom po cestah, ampak to je neprimerljivo s kolesarjenjem proti vrhu Sv. Jakoba, ko ni nikjer nikogar, ker se nad Polhograjskimi dolomiti zbirajo meglice. V tem je nekaj več. Nekaj strastnega! ■

Kakovostna starost in razvedrilni šport



✍ Herman Berčič

O družini, ki naj bo temelj gibalnega in športnorekreativnega udejstvovanja, smo v tej reviji že pisali. Del širše družine so tudi stari starši, ki so v današnjih pogojih življenja in dela skoraj nepogrešljivi pri vsakdanjih delih in družinskih opravilih. Njihova pomoč, na primer pri varovanju vnukov, je neprecenljiva. Seveda želimo, da bi ostali čili in pri močeh tudi v poznejših letih.

Kot je znano, je tudi pri nas vse več starejših, zato si različni strokovnjaki vse pogosteje zastavljajo vprašanje, ali je mogoče tudi v poznejših letih oziroma v tretjem življenjskem obdobju živeti polno, zadovoljno in kakovostno. Na vprašanje odgovarjamo pritrdilno in dodajamo, da je prav s telesno aktivnostjo in z rekreativnim športom mogoče kakovostno živeti tudi v pozni starosti.

Kratek uvodni razmislek

Pred desetletjem in več obravnava življenja ljudi v poznejših letih ni bila tako v ospredju, kot je danes. Razlogov za to je več. Eden temeljnih je prav gotovo staranje populacije. To pomeni, da je vedno več starejših, ki zaradi vsesplošnega napredka medicine, znanosti in tehnologije, dviga osebnega in družbenega standarda, izboljšanja življenjskih pogojev, bolj kakovostne prehrane in drugih dejav-

nikov dosejajo visoko starost. Tu ne gre le za osnovne bivalne in materialne pogoje, ampak tudi za dejavnike, ki izhajajo iz zdravega življenjskega sloga ter iz 'filozofskega' ali 'nazorskega' sveta starejših. Pri tem so pomembni njihovi miselni in vedenjski vzorci, vsakodnevne navade in razvade ter uresničevanje zastavljenih ciljev. Creagan (2001) s klinike Mayo o staranju pravi: "Zdravo staranje ni le naključje, ki ga vodijo geni in okoliščine, marveč je to skrbno načrtovanje in uresničevanje zdravega življenjskega sloga. Ta naj bo osredotočen na pravilno prehrano, redno telesno, duševno in socialno (družbeno) aktivnost kot tudi na ustrezno finančno varnost."

Pomemben je pozitiven odnos do gibanja

Tudi v poznejših letih je mogoče živeti kakovostno z veliko raznolikih dejavnosti, tako da se z vsakim dnem življenje dodaja letom in ne obratno. Starejši naj bi imeli pozitiven odnos do rednega gibalno/športnega udejstvovanja. Seveda posameznik ne sme zanemariti tudi drugih (intelektualnih, socialnih, duševnih, emocionalnih, duhovnih) funkcij, vendar pa je prav redno gibanje eden od temeljev za vse druge dejavnosti. Starejši naj bi z rednim gibanjem in z razvedrilnimi športnorekreativnimi dejavnostmi (poleg vseh drugih) redno skrbeli za svoje celovito ravnovesje in se zdravo ter uspešno starali (Berčič, 2005). Pri tem lahko pomagata tudi dobra notranja organiziranost in samomotivacija, ki temeljita na znanju in lastnih izkušnjah, pa tudi na vedenju in

izkušnjah drugih. Veliko tega je danes moč prebrati v različnih priročnikih in revijah ter na svetovnem spletu. Tudi vsakoletni slovenski *Festival za tretje življenjsko obdobje* pripisuje temu velik pomen in temu ustrezno obravnava to problematiko.

Ohranjene gibalne sposobnosti starejših – osnova samostojnosti

Starejši naj bi si z rednim telesnim oz. športnorekreativnim udejstvovanjem krepili in ohranjali tako imenovane motorične oz. gibalne sposobnosti tudi v pozni starosti. Za starejšega človeka, ki je prešel 60. leta in si želi kar najdlje ostati gibalno aktiven in sposoben, so med posameznimi gibalnimi sposobnostmi še posebej pomembne moč, gibljivost in koordinacija, v določeni meri pa tudi ravnotežje. Po mnenju nekaterih avtorjev sem spada tudi vzdržljivost.

Določena moč je tako rekoč neobhodna pri izvajanju različnih telesnih in športnorekreativnih dejavnosti, ki se izvajajo doma, v športnih objektih in v naravi. To velja zlasti za hojo, tek, plavanje, kolesarjenje, tek na smučeh in še za nekatere druge rekreativne športe.

Starejši naj bi vse do pozne starosti (kolikor je to mogoče) še posebej ohranjali koordinacijo gibanja. Ta je potrebna pri izvajanju različnih bolj ali manj sestavljenih aktivnosti in pri mnogih rekreativnih športih. Tako v veliki meri pogojuje izvajanje teka na smučeh, alpskega smučanja, plavanja, kolesarjenja, balinanja, kegljanja in mnogih drugih rekreativnih športov.

K dobri in optimalni telesni pripravljenosti starejšega rekreativnega športnika spada tudi dobra gibljivost. Le-ta pogojuje optimalno udejanjanje drugih motoričnih sposobnosti. Gibljivost je mogoče s pomočjo različnih metod raztezanja in z redno vadbo ohraniti na ustrezni ravni do pozne starosti.

Za dobro telesno pripravljenost in celovito ravnovesje starejšega človeka je pomembna tudi splošna vzdržljivost. V bistvu gre za srčno-žilno in dihalno sposobnost, ki sta odvisni predvsem od funkcionalnih sposobnosti srca,

ožilja, dihal in tudi skeletnega mišičja, ki mora biti prilagojeno dlje trajajočim naporom zmerne intenzivnosti. V ospredju so t. i. aerobne sposobnosti, ki s staranjem sicer upadajo, vendar jih je mogoče s primerno rekreativno vadbo v določeni meri ohranjati in izboljšati. Tako rekreativno vadbo naj sestavljajo aerobne aktivnosti, ki so v naravi posameznih rekreativnih športov, kot so hoja, nordijska hoja, tek,



Foto: Herman Bercić

kolesarjenje, hoja in tek na smučeh, plavanje in še nekateri drugi športi, pri katerih je obremenitev enakomerna.

Kako naj bodo starejši aktivni?

Pri rekreativnem športnem udejstvovanju poudarjamo zmernost in optimalno oz. primerno obremenjevanje posameznika. Kaj pomeni biti zmerno telesno aktiven po 60. letu? To pomeni vsaj pol ure zmerne gibanja dnevno (predvsem hoje), in to vsaj pet dni v tednu. To je tista telesna dejavnost, ki jo starejši lahko vključijo v svoj življenjski slog. Poleg hoje in

izvajanja različnih gimnastičnih vaj pa je koristno tudi kolesarjenje, plavanje, ples, balinanje, delo na vrtu, hoja po stopnicah in druge aktivnosti.

Učinki rednega gibanja so večstranski

Redno in sistematično ter zmerno ukvarjanje s telesnimi aktivnostmi in z rekreativnim športom tudi pri starejših krepí zdravje. To je posledica ugodnih učinkov telesne vadbe in gibanja na človekov organizem. Tovrstna dejavnost se odraža na njegovem dobrem fizičnem in psihičnem počutju, pa tudi na duševnosti in na duhovnem ustroju. Ljudje so tako tudi v pozni starosti bolj vitalni, radoživi, veselijo se življenja in dolgo ostanejo samostojni.

Harmonično razvito in ohranjeno telo je tudi v starejšem obdobju lahko estetsko in funkcionalno ter v dobršni meri prispeva k boljši samopodobi in večjemu samospoštovanju. Danes ni več nenavadno, če tudi starejši vadijo v fitness studiu (vadnici za čilost) in si tako krepijo mišice ter pridobivajo in ohranjajo moč. Prav vadba za moč je "edina vadba, ki lahko pomembno vpliva na mišično moč in mišično maso. Ker so problemi z omejeno mobilnostjo, padci, artritism, osteoporoznimi zlomi, oslabeleostjo in funkcionalnim nazadovanjem

jasno povezani z mišično močjo in maso, je potreba po vključitvi vadbe za moč v programe starejših oseb še toliko večja" (Strojnik, 2012).

Telesno in športnorekreativno udejstvovanje je pomemben dejavnik v oblikovanju skladno razvitega in vzdrževanega telesa z optimalno telesno težo (Pfeifer, 1995). Prevelika telesna teža, ki je pri mnogih starejših posledica prevelike oz. pretirane debelosti, ta pa neustreznega prehranjevanja s premalo gibanja, marsikomu greni življenje. V bistvu z rednim športnorekreativnim udejstvovanjem skrbimo za lepo in skladno razvito telo ter lepo postavo, hkrati pa se s tem (med dru-

gim) borimo tudi proti debelosti. S tem poskrbimo za normalno telesno težo in se izognemo debelosti. Tako pa se bomo izognili tudi številnim boleznem, ki spremljajo debelost (Maučec Zakotnik, 2000).

Redno gibanje je tudi prispevek k duševnemu zdravju

Gotovo bodo starejši veliko storili za svoje počutje in celovito zdravje, če se bodo redno ukvarjali z rekreativnim športom. Telesna dejavnost ne le obremenjuje organizem, temveč ga tudi sprošča. Posledica rednega športnorekreativnega udejstvovanja je boljša telesna kondicija in telesna pripravljenost. Kot smo že naglasili v enem od prejšnjih člankov, to vpliva na boljše telesno zdravje, ki pogojuje tudi boljše duševno zdravje. Dejstvo je, da gibalno/športno dejavni starejši ljudje, ki del svoje energije usmerjajo tudi v telesno naprežanje, lažje prenašajo različne duševne obremenitve in ob takih stanjih bolj ustrezno ukrepajo. Telesna dejavnost oz. športnorekreativno udejstvovanje vselej daje občutek, da smo z lastnim trudom in z lastnim prizadevanjem napravili nekaj koristnega zase. To je pozitivna izkušnja, ki lahko pomembno prispeva k samozaupanju in samospoštovanju ter pomaga pri obvladovanju kasnejših stresov in obremenitev. ■

Literatura

Berčić, Herman (2005): Kakovostno staranje je tesno povezano z rednim gibanjem in s športnorekreativnim udejstvovanjem. V: Berčić, Herman (ured.): *Šport starejših za danes in jutri*. Zbornik. Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez. Str. 5–13.

Creagan, Edward T. (2001): *Klinika Mayo o zdravem staranju: odgovori za uspešno tretje življenjsko obdobje*. Ljubljana: Educy.

Maučec Zakotnik, Jožica (2000): Telesna dejavnost, prehrana in regulacija telesne teže. V: *Lepota gibanja: tudi za zdravje*. Ljubljana: Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije. Str. 40–55.

Pfeifer, Marija (1995): *Uravnavanje telesne teže s telesnimi aktivnostmi in športnorekreativnim udejstvovanjem*. Zapisano predavanje. Neobjavljeno delo.

Strojnik, Vojko (2012): Vadba za moč pri starejših osebah. V: Djomba, Janet Klara; Pori, Maja (ured.): *Javnozdravstveni vidiki telesne dejavnosti*. Zbornik. Ljubljana: Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Str. 80–84.

Vzgoja in mediji

✍ Alma Kandare



Zaradi vedno pogostejših kritik staršev o vzgojni funkciji šole in zahtev, ki jih javnost izpostavlja v povezavi z različno tehnologijo (TV, računalnik), bi veljalo razmisliti, kdo prispeva pomembne delčke v otrokovi vzgoji, kdo (ali kaj) lahko otroku pomaga odrasti v celostno osebnost in mu s tem olajša vključitev v svet.

Uvod

Posledice vzgoje so enake posledicam skoka iz letala. Če je ob skoku iz letala tvoja oprema ustrezna, boš uspel in varno pristal. Če padala nimaš, je skok usoden. Če

to prenesemo v svet vzgoje, lahko rečemo, da bo otrok v svetu 'preživel', če med procesom vzgajanja pridobi vse potrebne moralne in psihične sposobnosti, sicer pa ... Vsaj malo se zamislimo nad vprašanji: Koliko smrtnih žrtev med otroki in mladostniki je zaradi zlorabe drog? Koliko samomorov zaradi neuspeha v šoli ali pa neuspelega vključevanja družbo? Zakaj je med mladostniki vedno več nasilja, kriminala? Ob vseh teh vprašanjih se moramo vprašati tudi, ali so težave nastopile, ker so se otroci taki rodili, ali pa smo k nastanku težav pripomogli vsi, ki smo bili v stiku z njimi.

Kdo naše otroke izobrazuje in vzgaja?

Glede na različne pogovore, ki potekajo tako v medijih kot v drugih sferah



Foto: arhiv Vzgoja

življenja, bi marsikdo brez premisleka odgovoril: šola. Šola je tista, ki v naše otroke vliva znanje in jih ob tem uči, kako živeti in preživeti v globalnem

celoto posameznikovih relativno trajnih telesnih, vedenjskih in duševnih značilnosti. Našo osebnost oblikujejo trije veliki sklopi dejavnikov: dednost,

socialno okolje in lastna dejavnost (samodejavnost). Za trenutek odmislimo vplive dednosti in samodejavnosti in se posvetimo predvsem vplivom socialnega okolja na razvoj osebnosti.

Vrnimo se na vprašanje, kdo izobražuje in vzgaja naše otroke. Z izobraževanjem se najpogosteje, čeprav ne izključno, ukvarjajo različne šole. Z vzgajanjem otrok v samostojne osebnosti, ki bodo sposobne preživeti v širšem socialnem okolju, pa se ukvarjamo vsi, ki kakorkoli prihajamo v stik z njimi. Zdi se mi, da se premalo

zavedamo, da izobraževanje in vzgoja otrok potekata tudi v družini in v širšem socialnem okolju.

Vloga širšega socialnega okolja (medijev) pri vzgoji

Glede na to, da je človek socialno bitje, ne more živeti ločeno od okolja. Do nedavnega so bili glavni akterji otrokovega okolja starši (družina), učitelji (šola), prijatelji, bližnja okolica. Razvoj tehnologije in intenzivna globalizacija pa sta meje otrokovega okolja močno razširila. Otroci so zato izpostavljeni drugačnemu otroštvu, kot so ga imeli njihovi starši. Družina in šola imata še vedno pomemben vpliv na oblikovanje osebnosti otroka, moramo pa se zavedati, da v današnjem času oba akterja pogosto izgubljata bitko s socialnim okoljem, ki ga sestavljajo internet in drugi otrokom dostopni mediji (televizija). Ti lahko otroku ob pravilni

uporabi olajšajo, ob nekontrolirani uporabi pa zagrenijo odraščanje.

V zadnjem času veliko razmišljamo o škodljivih učinkih televizije in interneta na otrokovo obnašanje in razumevanje zunanjega sveta. Ta dva medija sta postala po mnenju številnih ljudi glavna krivca, da so naši otroci agresivni, čustveni invalidi, ki niso sposobni preživeti v zunanjem svetu. Toda ali je televizija res 'vzgojitelj', ki otrokom ne more nuditi nič dobrega?

Televizija – da ali ne?

Odgovor sem poskušala poiskati v različni literaturi. Zanimiv je članek Anite Mikulič, v katerem je predstavila rezultate raziskave z naslovom *Otroci in televizija*. Namen raziskave je bil ugotoviti, zakaj in koliko časa otroci gledajo televizijo. Za ciljno skupino si je izbrala otroke med 6. in 8. letom starosti, ker so ti otroci v zanimivem prelomnem življenjskem obdobju, saj je njihov vsakdan tesno povezan s šolo oz. prehodom v šolo, hkrati pa so že dovolj odrasli in veliko razumejo.

Raziskava je pokazala, da so otroci kot razlog za gledanje televizije pogosto navajali osamljenost. Ugotovila je, da (skoraj) ni televizijskega programa, od katerega ne bi mogel odvrniti otroka, ko mu ponudiš nekaj bolj zanimivega. Starši redko prepovedo gledanje televizije, saj čas, ko so 'prosti', raje izkoristijo za druge opravke.

Avtorica meni, da televizija sama po sebi ni niti nekaj dobrega niti nekaj slabega: "Televizija sama namreč nima takšne moči, da bi svoje gledalce vzgojila v dobre ali slabe, prav tako jih ne more zaslužniti, če sami tega nočejo." (Mikulič, 2003) Problem nastane, ker starši "gledanje televizije preveč prepuščajo naključju in presoji otroka". Premajhna je zavzetost staršev v odnosu otrok-televizija in usmerjanje otrok v kritično presojo informacij, ki jih preko nje sprejemajo. Po drugi strani pa starši brezkompromisno trdijo, da gledanje televizije škoduje.

Zaključek

Zakaj dopuščamo, da nam otroke vzgajata televizija in internet? Mogoče



Foto: Metod Pezdir

svetu. Žal pa vse pogosteje slišimo tudi, da je zaradi pomanjkljive vzgoje šola 'kriva' za neuspehe (težave) otrok.

Preden razmislimo o teh trditvah in jih ovrednotimo, se moramo zavedati, da vzgajanje poteka v medsebojni povezavi dveh procesov: izobraževanja in vzgoje.

Izobraževati pomeni "načrtno razvijati sposobnosti in seznanjati z dosežki različnih področij človekove dejavnosti." (SSKJ). Izobraževanje torej poleg otipljivega cilja, kot je pridobivanje različnih veščin, zajema tudi manj otipljiv cilj, kot je pridobivanje znanja, ki ne bo kratkotrajno, ampak bo uporabno in bo otroku omogočalo prilagajanje stalno spreminjajočemu se okolju.

Vzgoja je stalen proces oblikovanja in samooblikovanja človekove osebnosti. Človek si z vzgojo oblikuje moralne vrednote, prepričanja, stališča, interese, različne navade itd. (Cencič 1988: 28). Musek je osebnost definiriral kot

zato, ker sami nimamo časa. Mogoče zato, ker smo tudi sami odvisni od obeh pomembnih socialnih medijev. Stanje bi se bistveno spremenilo, če bi otrokom v zameno ponudili nekaj, kar bi jih pritegnilo (pogovor, sprehod, igro – nekaj, v kar bi bili vključeni tudi starši in ostali člani družine).

Menim, da je obsojanje televizije in interneta kot krivca za vse negativne oblike obnašanja otrok (agresivnost, nasilje, depresivnost, nezmožnost samostojnega življenja, poseganje po drogah idr.) zmotno. V vedno bolj spreminjajočem se svetu se moramo vsi zavedati, da z obema medijema otrok lahko pridobiva različno znanje, ki mu bo olajšalo socializacijo v svetu, na katerega ga vsi pripravljamo. Bolj kot prepovedim bi se bilo treba posvečati razvijanju "splosobnosti kritičnega presojanja različnih virov podatkov in njihovem osmišljanju. Da bi bil posameznik sposoben doumeti vedno bolj zapletene svetovne pojave, si mora najprej pridobiti skupek znanj in se nato naučiti povezovati dejstva ter pokazati sposobnost kritične presoje množice informacij, s katerimi se pripravlja na vstop v svet, ki je bistveno drugačen od tega, v katerega smo vstopili mi." (Kroflič, 2002)

Otroke moramo pripraviti še na mnoga presenečenja, ki jih ponuja razvoj tehnologije, ne pa jih od njih odvrčati. Tu pa postaneta pomembna druga dva akterja, ki sodelujeta pri vzgoji in izobraževanju: družina in šola.

Namesto, da iščemo krivce za nevzgojene in čustveno nestabilne otroke, se moramo vprašati, kaj lahko sami storimo, da stanje popravimo in otrokom omogočimo, da bodo preživeli skok iz letala. ■

Literatura

Cencič, Mira s sod. (1988): *Poglavja iz pedagogike*. Ljubljana: DZS.

Kroflič, Robi (2002): *Izbrani pedagoški spisi: Vstop v kurikularne teorije*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Stran: 100–127.

Mikulič, Anita (2003): *Revija medijska preža. Otroci in televizija*. (<http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/17/mvzgoja/>) (Zadnji ogled 12. 11. 2011)

Musek, Janek (2002): *Dimenzije in meje osebnosti*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. <http://musek.si/Teksti/Dimenzije%20in%20meje%20osebnosti.pdf> (Zadnji ogled 12. 11. 2011)

Jakob, Božičkov pomočnik

✍ Lidija Šket Kamenšek

Božiček si je oddahnil. Darila so bila pripravljena. Čakal ga je še božični večer, ko bo z njimi presenetil vse majhne in velike otroke. Tega večera se je zelo veselil.

A tedaj je nekdo prisopihal in pozvonil. Pred vrati je Božiček zagledal jelenčka Rudolfa s pismom. Radovedno ga je začel brati:

Dragi Božiček, imam toliko želja. Ne vem pa, kaj si najbolj želim. Prosim, pomagaj mi izbrati darilo zame. Ti me najboljše poznaš. Mamica ima prav tako veliko želja, tudi zanj nekaj izberi. Atiju prinesi dobro kavo. Soseba Kristina je tako sama, tudi njo preseneti. Stric Polde si želi kužka. Prijateljica Pika bi imela posebno punčko. Tine velik avto. Mija žabico. Timeja pa kopača.

Božiček, prosim, pomagaj. Hvala. Tvoj Jakob

"To pa ne bo tako preprosto, Jakob," je zamrmral Božiček in se gladil po bradi. "Ampak bomo uredili," je prikimal jelenčku. Poiskal je babico Božičko in pomočnike, da bi se posvetovali. Naposled se je zaslislalo: "Že vem!" Božiček je brž poklical škrata kovača. Poprosil ga je, naj zakuri v peči in pripravi jeklo. Babica pa je medtem poiskala recept za najboljše medene piškote.

Naslednji dan je bil del naloge opravljen. Ostalo je Božiček prepustil kar Jakobu. Po jelenčku mu je poslal rdeč zavoj z napisom: *Jakob, moj pomočnik*.

Deček je hitro odkril zavitek na oknu in se ga zelo razveselil. V njem pa je našel samo modelčke in navodilo, kako naj pripravi medene piškote. Jakob ni prav vedel, kaj naj s tem počne. Za pomoč je poprosil mamico in atija.

In tako so se skupaj lotili dela. Mamica je zamesila testo, ati ga je razvaljal, Jakob pa je z modelčki rezljal avte, bage, lutke, snežinke, skodelice, kopače, psičke, žabice in srčke. Z ohlajenimi piškotki so napolnili papirnate mošnjčke. V enem so bile žabice, v drugem lutke, tretji je bil poln kopačev, četrti se je hvalil z avtomobilčki in tako naprej. Na krožniku so ostali še piškoti snežink, bagrov in skodelic. Jakob je zdaj vedel, kaj si sam najbolj želi in kaj si želi mamica. Z medenimi piškoti so okrasili tudi smrečico. Pod njo so odložili darilca za prijatelje. Ko so pili čaj in grizljali piškote, so klepetali o Božičku in njegovem presenečenju.

Na božično jutro so pred oknom poplesavale snežinke in pogledovale v sobo. Pod jelko so bila samo še tri darila. Druga so čudežno izginila.

Kaj je dobil Jakob? Čisto pravi bager! Pa tudi mamica, ati in Jakobovi prijatelji so bili presenečeni, saj so vsi dobili natanko to, kar so si najbolj želeli. ■



Foto: Metod Pezdir

Abstraktna vizija zgodovinskega motiva

Silvester Komel: Viharno vzdušje, 1973

✍ Milček Komelj

Slika Viharno vzdušje je ena od šestih slik iz cikla Kmečki upor. Njen naslov že sam po sebi nakazuje, da podoba izbaja iz umetnikovega značilnega slikanja atmosferskih občutij; nadih zgodovinskega motiva pa vanjo vnašajo aluzije, ki sugerirajo, da se na obzorju pod nemirnim nebom viharno soočata nasprotujoči si vojski. Na tleh ju oddeljuje samo prepadna zareza, nad njima se v središču slike razlega svetla sinjina z belimi prebliski, na obeh straneh pa na nebu žari ognjena rdečina, kakršna je ob večerih pred nevihto že v ljudskem izročilu naznanjala vojno.

Podoba nosi v sebi močan naboj dramatičnega in docela temelji na ustvarjalnem pogledu, ki je zazrt visoko nad obzorja ali se celo navpično odpira neposredno v nebo, podobno kot na baročnih iluzionističnih stropnih poslikavah. V slikarskih prijemih je abstraktna, a vendar tudi aluzivna, saj motivni impulz zanjo jasno zaslutimo v viharni naravi, tako kot v številnih drugih sorodnih Komelovih vselej močno barvitih slikah. Vse njihovo dogajanje, polno nenadnih sprememb, presenečenj, napovedi in kontrastov, uprizarjajo le kromatska razmerja slikarjevih intenzivnih barv in svetlobnih stopnjevanj. Umetnik jih sooča in kontrastira ter usklajuje v slikovitih, a jasnih nanosih ter celo

kristaliničnih oblikah, skozi njegovo zrenje v večno spremenljiva dogajanja v naravi, v njene nevihte in svetlobne glorijske pa si lahko priključimo v zavest tudi dogajanja, konflikte in katarzo v človeški družbi in posamezniku. Vse to umetnik v svojem slikarstvu, ki so mu interpreti nadeli prikladno oznako abstraktni iluzionizem, nakazuje brez konkretiziranih opisovanj, kvečjemu z aluzivnimi prispodobami iz narave, ki nam jo približuje v segmentih ali zemeljskih, zlasti pa nebesnih panoramah in dominantnih svetlobnih jedrih.

Ko je bil goriški umetnik spodbujen, da v počastitev jubileja tolminskega kmečkega upora iz leta 1713 upodobi kmečki punt, se je njegov abstrahirani slikarski način, dopolnjen le z nekaj prilagoditvami, nenadoma izkazal kot povsem ustrezen tudi za upodobitev zgodovinske bitke. Umetnik je seveda oživil njeno 'iluzijo', ne da bi motiv realistično upodobil, tako kot so to nekoč počeli predstavniki t. i. zgodovinskega slikarstva. Realistično upodabljanje zgodovinskih motivov je doživelo največji razcvet že v 19. stoletju, pri nas pa šele v 20., in sicer ob znamenitem natečaju za slike v ljubljanski banovinski palači, kjer so bili zastopani tudi motivi kmečkih uporov, ter pozneje, v izrazno prilagojenih figuralnih oblikah, zlasti z motiviko iz druge svetovne vojne. Komelovo slikarstvo pa je vsrkalo dediščino takega in še starejšega, celo baročnega izročila tudi v abstraktno ustvarjalnost, v kakršno je na drugačen, bolj lirično simboličen način ponekod vtisnil pečat zavesti o sodobnem, a zgodovinsko pomenljivem družbenem dogajanju tudi angažirani Stane Kregar.

Tolminski kmečki upor je pustil v slovenski umetnosti močno sled zlasti v literaturi, posebno v delu primorskih ustvarjalcev Alojza Gradnika, Franceta Bevka, Alojzija Remca in Ivana Preglja, ki je svojemu doživljanju tedanje človeške tragike vtisnil tudi freskantno panoramski ter ekspresivno mističen pečat; a med drugim je navzoč tudi v risbah Ivana Čarga in zgodnji grafiki Rika Debenjaka. Izrazito ekspresivno panoramska pa je tudi Komelova 'historična' podoba – vendar nič bolj, kot so taka tudi njegova siceršnja abstraktna dela, ki uprizarjajo svojo dramo na neskončnem nebu (predvsem nenehno dinamiko, dogajanje, spreminjanje in presnavljanje) ter stremijo k ukinjanju protislovij v odrešilnosti svetlobne harmonije, ki simbolizira hrepenenje po popolnosti in svobodi, po brezmejni jasnini neba, kakršna se svita tudi nad vojskama, nad katerima sicer žari krvavi ogenj.

Komelova podoba je že zaradi navezave na bojni motiv za svetlobi zavezanega umetnika razmeroma temačna. Prizor se dviga iz mraka zemeljskega obzorja, ki se seli tudi na nebesno rdečino kot črnkast dim; motiv bitke pa je umetnik nakazal že s tem, da je na atmosferski sliki njen zemeljski horizont slikovito razcefral s kopji ali mušketai in aluzijami na kmečko orodje oziroma orožje, izpostavljeni rob rdečine na nebu nad cesarsko vojsko pa je črno uokviril v slikovit obris, ki vihra nad obzorjem kot znamenje bojne zastave. Vse na podobi je videti kot nekak mračen sanjski privid, skozenj pa vendar docela jasno, kot na filmskem platnu, slutimo krvavo dinamiko zgodovinskega dogajanja, ne da bi ga razbrali v detajlih in ne da bi umetnik nakazoval razmerja med

vojskama ali s kompozicijo napovedal izid bitke med zmagovito urejeno cesarsko-grofovsko in improvizirano kmečko vojsko, kot je pogosto videti na zgodovinskih slikah; pred očmi se nam namreč dogaja samo nepregleden bojni metež. Dominacijo prve izmed njiju nakazuje kvečjemu teatralna aluzija na zastavo, ki ji na kmečki strani na nebu kompozicijsko odzvanja zlovešča črnina.

Komelova podoba kmečkega punta, osredotočenega na viharno vzdušje,

vino in lahko s svojimi posledicami še dolgo po zgodovinskih spopadih razdvajajo narode, stanove in ljudi. Iz same zasnove podobe je morda razvidno, da se lahko nasprotja izničijo samo v uporniškem boju, sicer pa nam slikar ne daje odgovorov o zgodovini niti se o njej ter njenem nauku za prihodnost ne sprašuje izrecno, ampak gleda na vse dogajanje le skozi svojo lastno ustvarjalno perspektivo, iz katere na eni izmed slik označuje zgolj kot poskus celo sam (človeški) obstoj.

veškega pogleda v nebo in slutenjske podobe svetlih upanj, zatrtih po koncu bitke, ki se na sliki hipoma, vendar neprestano odigrava. Tudi v kmečki zgodbi Alojzija Remca, sicer natančno rekonstruirani na osnovi zgodovinskih pričevanj, je bil veliki punt "svetel žarek, ki je kmetom kakor blisk razsvetlil noč življenja, a potem naglo ugasnil, da je bila tema še gostejša in neznosnejša". Ena izmed mnogo bolj spokojnih slik iz istega Komelovega puntarskega cikla s poudarjenim svetlobnim jedrom



je sugestivni prikaz zgodovinske in življenjske drame, kakršne se nenehno dogajajo na zemlji in na sliki *Viharno vzdušje* odzvanjajo tudi na nebu. Mnogo bolj kot zgodovinska predstavitev ali ilustracija enkratnega historičnega dogodka, kakršnega bi danes dokumentirale fotografske reportaže, v preteklosti pa rekonstruiral slikarski realizem, je takó hipno zasnovana slika umetniška interpretacija večnega zgodovinskega konflikta, podoba nenehnih nasprotij, ki napajajo zgodo-

Svoja nemirna vzdušja projicira v domači, primorski svet, na katerem se je pred tremi stoletji odigrala krvava žaloigra, ter v njegova nebesna prostranstva, v njihovo nenehno prerajanje in spreminjanje, v katerem pa lahko kot prava znamenja na nebu dojamemo tudi odsvite človeških dogajanj. V njih lahko zaslutimo vsaj za človeško pojmovanje tako katastrofične prizore, kot so deževanje meteoritov ali razlamljanje zanesljivih konstrukcij, a tudi bolj sproščeno breztežno odpravanje člo-

in brez izrecnejših namigov na bitko nosi naslov *Dušeni optimizem. Viharnemu vzdušju* kompozicijsko sorodna sinja slika je naslovljena kot *Težnja k sožitju*, v središču siceršnjega umetnikovega osebnega upanja, kot ga razbiramo že iz značilnih naslovov Komelovih slik, pa živi predvsem vizija novih in neslutelih razsežnosti, ki vidi svojo uredništev v svetlobi, premagujoči vsako nevarnost, in 'iluzionistično' vsrkava vase ter v živo enovitost raztaplja vsa življenjska nasprotja. ■

Spoznavanje kulturne dediščine domačega kraja

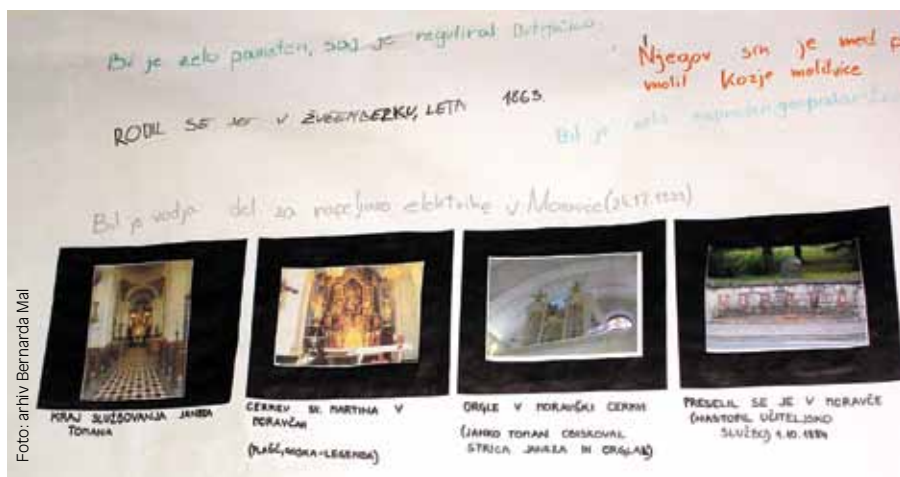
Drugačen šolski dan

✍ Bernarda Mal, Matej Žist

Šola je prostor, kjer 'gnetemo' mlade ume, šolska učilnica je največkrat prostor usvajanja prikritega kurikulumu: socialnih vzorcev obnašanja, mirnega sedenja, dvigovanja rok, poslušanja. Največ spodbud za razvoj uma se ne skriva v učilnici in največ izzivov in pobud ne v učbenikih in delovnih zvezkih. Ideja učilnice na prostem ni nova, pri čemer je bistveno ločevati med zgolj prostorsko predstavitev klasične učilnice in drugačnim pristopom k pouku – ki se lahko odvija tudi na prostem.

Zakaj bi na primer učence za kulturne, naravoslovne in tehniške dneve vedno vozili le v galerije, muzeje ali na pasivno sprejemanje drugih pripravljenih programov (ki jih praviloma niti ne pritegnejo)? Že neposredna okolica šole nam v obliki kulturne

Okolje ponuja izzive, odpira vprašanja, dopušča kreativnost, izmenjavo idej, razvijanje zdrave mere kritičnosti; omogoča celovit razvoj učencev, ki z delom zunaj dosejajo sodelovanje z učiteljem, drugimi učenci in okoljem. Učitelj ustvarja pogoje, da so učenci



Uvod

Če stole zamenjamo za klopce pred šolo, prikaz na tabli s prikazom na izročkih, od učencev zahtevamo zapisovanje v zvezek in odpredavamo snov, smo morda zaradi spremembe okolja nekoliko popestrili uro, pa vendarle dosegli malo premikov v poučevanju. Ustvarjalni um mladih hrepeni po gibanju, po zaznavanju prek vseh zaznavnih poti, po raziskovanju, ustvarjanju, svobodnem načrtovanju. Od nas pa terja odprtost duha, prilagodljivost pri načrtovanju pouka, zaupanje v mlade.

Zasnova

V izhodišču je ključna želja po drugačnem vzgojno-izobraževalnem delu.

dediščine ponudi kopico izzivov. Obkroža nas naravno okolje – pestra ponudba za biologa, pa tudi bogata stavbna dediščina, ki odpira zgodbe drugih dob in nam prikaže kulturne drobce ustvarjalcev, ki so delovali na določenem območju in ki jih učenci sicer spoznavajo pri družbi, zgodovini, slovenščini, državljski vzgoji. Vse je 'na dosegu roke' s skromnimi logističnimi in finančnimi vložki. Učiteljeva naloga je, da prepozna lokalne okoljske danosti in jih poveže s standardi učnih načrtov in učitelji (skoraj) vseh predmetov. Domoljubje in pripadnost se prične v domači družini in nadgradi v lokalnem okolju, šele nato se razraste na širše razsežnosti, zato je takšna izkušnja učencu popotnica državljske zavesti, spoštovanja in odgovornosti.

aktivni na spoznavnem, čustvenem in socialnem področju, ki so med seboj vzajemno povezani. (Vodopivec, 2003)

Klasični pouk torej delno osvobodimo spon že, ko se podamo iz učilnice (ali le-to preuredimo). Učenci ne sedijo, temveč se gibljejo, imajo več priložnosti za sodelovanje. Tu pa procesa 'odpiranja' še ne končamo. Kadar bomo potek popolnoma nadzirali, bomo izključevali kreativen prispevek učencev pri njegovem snovanju, medpredmetno povezovanje bo zamejeno, saj ne bomo dopuščali stranpoti, odprtost uma bo omejena, saj bodo dovoljene in prepovedane teme, poti, ideje. V učni pripravi predvidimo številne spodbude za delo, dopustimo pa možnost drugačnih poti za doseg cilja. Učenca predvidimo kot enakopravnega sno-

valca. Odpiramo lahko tudi časovno in dejavnosti zamejimo s cilji, ne pa z minutami v dnevnu.

Drugačen pristop sledi tudi spoznanjem kritične pedagogike: učenci sami ustvarjajo učne materiale; učitelj sodeluje z učenci kot učeči se med učenci se; prispeva lastne ideje, izkušnje, mnenja, ne pa zgolj to, kar se je naučil; učenci imajo moč in pravico do odločanja. (Rutar, 2002)

Načrtovanje

Kulturni dan Stavbna in kulturna dediščina domačega kraja se prične z odprtim načrtovanjem na terenu in branjem domoznanske literature, ki jo iščejo vsi izvajalci in si jo med seboj izmenjujejo. Po ogledu možnih izzivov v domačem kraju oblikujejo vsebinske sklope. Ti so v našem primeru (Moravče) trško jedro, cerkev kot središčna in najmogočnejša stavba v kraju, Tomanova pot in znani moravški rojaki. Dan dopolnimo s spoznavanjem in uporabo domoznanske zbirke v krajevni knjižnici. Vsak izvajalec s svojo učno skupino načrtuje dejavnosti. Skupaj pa določimo časovni okvir, generalizacijo in evalvacijo ob zaključku, ko si izmenjamo nova spoznanja.

Izvedba sklopa Tomanova pot

Dan se začne z jutranjo hojo v osrednji moravški park, kjer si izmenjamo pozdrav, se povprašamo po počutju in željah, kako bi preživeli dan. Vsaka učna skupina se s svojim izvajalcem poda na teren.

Skupina, ki proučuje in dejansko prehodi Tomanovo pot, prične raziskovanje tako, da poišče lokacijo, kjer je nekoč stala šolska stavba. Nato izražajo mnenja o učiteljih in ugotovljajo, s čim se ti v življenju še ukvarjajo. Ogledajo si sliko Janka Tomanova. Ob njegovi hiši, njegovem grobu in nagrobniku, delu njegovega učenca Tineta Kosa, ter hoji po ulici, imenovani Tomanova pot, vse do potoka Drtjščica, si ogledujejo in fotografirajo drobce njegovega dela. Sprašujejo starejše domačine o spominih nanj. Janko

Toman ni bil le uspešen učitelj, temveč tudi pomemben gospodarstvenik, saj so Moravče v njegovem času gospodarsko in družbeno izjemno napredovale.

Na poti nas čaka malica. K njej nas ne priključijo ura, zvonec, kuharica ali učitelj. Dopusti nam jo potek dela, nanjo pa nas spomni kruljenje v želodcu. Za pogovor nam je na voljo park s klopcami in drugimi zasebnejšimi koticami po kraju.

Zbrano gradivo obogatijo in preverijo ob domoznanski zbirki Knjižnice Domžale, ki jo spoznamo v Kulturnem domu. Njene strokovne delavke nam priskočijo na pomoč in nam predstavijo delček te zbirke. Osredotočimo se na literaturo in spletne vire, ki nam koristijo pri spoznavanju Tomanove poti. Domoznanstvo je kot veda "izrazito celostna znanost, ki družijo vsa prirodna in življenjska območja nekega geografskega izseka v zaokroženo enoto z vidika prostornosti in časovnosti." (Zgibanka Domoznanstvo, 2011) Spoznavanje zbirke se lahko odlično poveže s terenskim delom katerikoli učne skupine. Pri raziskovanju virov nam pomaga predhodno informiranje o možnih dostopih do teh virov: *Digitalna knjižnica Domžale* ponuja lokalne časopise *Občinski poročevalec*, *Slamnik*, *Mengšan*, *Rokovnjač*, *Novice iz Moravske doline* in *Odsev*; poiščemo lahko stare razglednice; domoznanski portal *Kamra* nudi dostop do informacij, dokumentov, slik in drugega gradiva.

Skupina, ki je fotografirala, računalniško obdelala in natisnila fotografije, nam priskoči na pomoč s svojimi izdelki. Delo in ugotovitve bomo drugim skupinam predstavili v obliki fotografske zgodbe, v sliki in s pojasnili. Prek predstavitev drugih skupin spoznamo njihove ugotovitve. Znanje Moravčane nam npr. predstavijo z interpretativnim branjem odlomkov Frana Detele in priredbo Zajčeve pesmi; na Tineta Kosa nas spomnijo z odigranim pogovorom prijateljev ob njegovi smrti; z Jurijem Vego odigrajo intervju. Zgodba o kulturni dediščini dobi s predstavitvami in foto zgodbo svoj zaključek, povzamejo se vtisi, ozavesti se smiselnost dejavnosti čez dan.

Učenci v končni evalvaciji izrazijo navdušenje nad drugačnim delom, kreativnostjo in (praktičnimi) spoznanji, učitelji, sicer prijetno utrujeni, dobimo dokaz, da smo z odpiranjem možnih poti tudi sami na pravi poti.

Sklep

Učitelji bi morali prevzeti vlogo intelektualcev, ki so sami sposobni preoblikovati šolsko polje, ne pa, da pasivno čakajo na ukaze in reforme po receptih 'od zgoraj', češ da tam že vedo, kako narediti dober šolski sistem. (Rutar, 2002: 11, 12)

Ob uvajanju sprememb nas (upravičeno) skrbi, saj spremembe terjajo obsežno strokovno znanje in izkušnje, nekaj truda, veliko profesionalnega samozaupanja in poguma, izvedba v praksi je zahtevna, okolje pa ostaja zadržano do naših pristopov. Predstavljena izvedba (ki za šolo ali starše ne prinaša dodatnih stroškov) učencem približa domače okolje in pri njih utrjuje domoljubje ter pripadnost kraju in državi, mogoča pa je v kateremkoli okolju, saj ima vsako svojo zgodovino in kulturno dediščino. Do spoznanj se učenci dokopljejo v veliki meri sami, po poteh in na načine, ki jih soustvarjajo skupaj z učiteljem. Posredovanje znanja je zato učinkovito, izkušnjsko, disciplinarno zamenja ustvarjalni nemir, usvajanje faktografskega znanja pa zvedavost ter medpredmetno povezano, osmišljeno in trajno znanje. ■

Literatura

- Gorjup, Marta (2004): Janko Toman (4. 9. 1863 – 23. 5. 1945). V: *Novice iz Moravske doline*, let. 5, št. 7, str. 22.
- Rutar, Dušan (2002): *Učitelj kot intelektualec*. Radovljica: Didakta.
- Salecl, Renata (2010): *Disciplina kot pogoj svobode*. Ljubljana: Založba Krtina; zbirka Krt, 155.
- Vodopivec, Irena [idr.] (2003): *Sodelovalno učenje v praksi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Wambach, Mihael in Božena (1999): *Drugačna šola: konvergentna pedagogika v osnovni šoli*. Ljubljana: DZS.
- Zgibanka *Domoznanstvo*. Knjižnica Domžale, 2011.
- Žist, Matej (2011): *Osebnih zapiski s skupnih snovanj načrtovanja in izvedbe kulturnega dne z Bernardo Mal*.

Projekt Bontonček

Sopotnik skozi proces vzgoje in izobraževanja

✍ Viktor Vertačnik



Leta 2007 so člani društva YHD videli poučno, drobno knjižico, ki jo je izdala Zveza telesnih invalidov Hrvaške. Dogovorili so se za pravice do prevoda in širjenja pri nas. Tako smo dobili knjižico Bontonček. Kmalu pa je nastal še projekt Bontonček. Tako knjižici kot projektu bom v tem prispevku namenil nekaj vrstic, predvsem z željo, da vas, spoštovane bralke in bralci, prepričam, da sta vredna tudi vaše pozornosti.



Foto: YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa

Knjižica *Bontonček* je sestavljena iz 21 kratkih pravil. Vsako pravilo je obogateno z zanimivo in poučno ilustracijo. Pravila se nanašajo na situacije, v katerih se lahko znajde vsak – zato je knjižica pomembna. Ta pravila govorijo o odnosu do ljudi, ki vidijo slabo ali ne vidijo, ki slišijo slabo ali ne slišijo, ki imajo kakšen primanjkljaj na govornem področju, ki so gibalno ali intelektualno ovirani, ki imajo kronične ali nalezljive bolezni; nekatera pravila pa se nanašajo tudi na učne težave in socialne veščine. Knjižica je namenjena predvsem učencem do desetega leta starosti, čeprav je njeno sporočilo namenjeno vsem. Vsebina *Bontončka* je krasno izhodišče za razgovor in razmišljanje.

Z izdajo knjižice je nastal tudi projekt *Bontonček*. Projekt je nastal predvsem zato, da bi poskušali preseči stanje, ko smo kakorkoli prikrajšani podvrženi mnogim predsodkom, stereotipom in napačnim predstavam, povezanimi tudi s tem, da smo bili v preteklosti – pa smo pogosto še – izločeni iz družbe in tako niti ne

pride do stikov med oviranimi in neoviranimi. Namen projekta je bil tudi olajšati vključitev prikrajšanih otrok v običajne šole. Projekt poteka v obliki delavnic, ki jih ponujamo šolam, mladinskim centrom, knjižnicam, pa tudi vsem drugim organizacijam, kjer se lahko srečamo z ljudmi. Največ delavnic smo zaenkrat izvedli po šolah v prvi triadi, saj se tam srečamo s celo generacijo učencev, katerim je knjižica namenjena. Z veseljem pa izvedemo kakšno delavnico tudi pri starejših. Ravno zato v zadnjem času intenzivno pripravljamo *Bonton za odrasle*. Izvajalci delavnic imamo večinoma lastno izkušnjo 'hendikepa', ki jo na delavnicah delimo z udeleženci. To ocenjujem za posebno dodano vrednost projekta, saj lahko udeleženci iz prve roke izvedo vse, kar jih zanima. Pravilo na naših delavnicah je, da se lahko pove in vpraša vse. Poleg knjižice na delavnicah predstavimo tudi lastno izkušnjo oviranosti ter možne načine kako z njo čim boljše živeti. Posvetimo se tudi vprašanju, kako se lahko tak človek vključi v igro. Udeleženci so ves

čas dejavni: možnost imajo vprašati vse, vzpodbujamo jih k razmišljanju in iskanju rešitev za različne življenjske situacije. V okviru razpoložljivega časa poskušamo odigrati tudi kakšno družabno igro, udeleženci pa se lahko



preko igre vlog preizkusijo: kot osebni asistenti, ki pomagajo prizadetim, ali pa kot nekdo, ki živi z določenim primanjkljajem.

Odzivi udeležencev so izredno pozitivni in kažejo na veliko potrebo po tovrstnih vsebinah. Otroci so včasih na začetku zadržani, se pa zadrega hitro razreši in otroška neposrednost in iskrenost nam izvajalcem vselej daje moč za naprej. Nad delavnicami so navdušeni tudi pedagoški delavci, ki dostikrat poudarijo, da bi lahko marsikatero vsebino na osnovi literature podali tudi sami, a je naše pričevanje bolj pristno in kot tako nenadomestljivo. Doslej imamo najmanj odzivov staršev; kolikor pa jih je, so zelo pozitivni.

Projekt bomo nadaljevali in širili, saj so odzivi res dobri in kažejo, da so potrebe po tovrstnih vsebinah velike. Tudi naše izkušnje, ko na kakšnem delovnem mestu srečamo nekoga, ki dela z ljudmi, pa je ob stiku s oviranim človekom zelo izgubljen, kažejo na to. V prid našim prizadevanjem govorijo tudi razmere, o katerih nenazadnje slišimo tudi na šolah, ko vedno bolj prevladuje individualizem in je vse manj občutka za sočloveka.

Ker bomo z našim projektom nadaljevali, vabim vse, ki bi želeli spoznati *Bontonček*, da se nam oglasite. Dobrodošli ste tudi na naši internetni strani www.yhd-drustvo.si/bontoncek. ■



Foto: YHD – Društvo za teorijo in kulturo menakepa

Vzgoja za praznovanje

✍ Marta Premrl

Na kaj pomislite, ko slišite 'praznični december'? Se vam pred očmi naslikajo božično in novoletno okrašene izložbe, mesta in kraji, polne trgovine ljudi in mrzlično iskanje daril, ki naj bi nekoga osrečila? Trgovski centri, v katerih odmevajo božične pesmi že skoraj od novembra naprej? Vse to razvrednoti praznike, uniči tiho brepenenje, mir in pravo srečo, ki je skrita v pričakovanju ter pripravi na praznike, vrhunec pa doseže v praznovanju.

Zmaga tisti, ki ga hraniš

Praznični december postaja prazni december; prazen v denarnici in v duši. Kaj storiti? Mislim, da je zelo potrebna vzgoja za praznovanje. Decembrski prazniki morajo vsebovati vzgojo za doživljanje miru, darovanje, odpoved, pričakovanje, veselje ob preprostih stvareh.

Decembrska jutra so bila čarobna. Oranžno rdeče nebo nam je pripovedovalo, kako Miklavž, Božiček in Dedek Mraz pečejo piškote. Ko se je zdanilo, nam je pogled skozi okna učilnic ponujal nekaj skrivnostnega. V sivomodrih odtenkih nas je objemala rahlo zamegljena pokrajina in nas popeljala v svet različnih zgodb, ki nosijo v sebi sporočilo.

Ko je bilo zunaj še temno, smo se učenci od prvega do tretjega razreda POŠ Bukovica zbirali ob goreči svečki. Plamen drobne svečke je otroke umiril, lažje so prisluhnili zgodbam ter drug drugemu in povedali, kar nosijo v sebi.

Nekega jutra so učenci 3. razreda poslušali zgodnico o dveh volkovi. Po poslušanju so otroci napisali svoje misli o tem, kaj pomeni stavek: Zmaga tisti, ki ga hraniš.

Dva volkova

Nekega večera je dedek plemena Cherokee pripovedoval svojemu vnučku o bitki, ki se dogaja znotraj nas. Rekel je: "Moj vnuk, ta bitka stalno poteka med dvema 'volkovoma' znotraj vseh nas. Eden je hudoben. Jezen je, nevoščljiv, ljubosumen, veliko obžaluje, je pohlepen, zamerljiv, ima občutek manjvrednosti ali večvrednosti in misli samo na sebe. Drugi pa je dober. Vesel je, miren, ljubeč, upajoč, spokojen, usmiljen, prijazen, dobronameren, radodaren, resnicoljuben, sočuten in zaupljiv."

Vnuček je razmišljal o tem in vprašal dedka: "Kateri volk pa zmaga?" Dedek je preprosto odgovoril: "Tisti, ki ga hraniš."

Misli otrok

(Misli so prepisane dobesedno tako, kot so jih zapisali otroci, brez razlage in popravkov)

- To pomeni, da kakor si ti dober tisti volk zmaga.
- To pomeni: Če si ti neprijazen, ne deliš, zmaga hudoben. Če si pa prijazen in rad deliš zmaga prijazen volk.
- To pomeni, da zmaga tisti, ki je dobil več ljubezni.
- Kadar si prijazen hraniš prijaznega volka.
- Kadar hraniš vedno neumnega volka, postane tvoje srce kamen.
- Zmaga tisti, ki mu daješ hrano: ali priden ali lump.

- Če mu daješ bes, laži, nevoščljivost, bo zmagal lump. Če daješ prijaznost in še kaj zмага priden.
- Tisti, ki ga hraniš ima bolj moči. In tistega pa, ki ne hraniš pa nima moči. Tudi tisti, ki je ljubeč zмага. Tisti, ki je žalosten pa ne zмага.
- To predstavlja, da ga hraniš in da si dober z njim.
- To pomeni, da ga naučiš bojevati.

Priprava na praznike

Pogovarjali smo se, kako se pripravljamo na praznike. Ni dovolj, da počistimo in okrasimo dom, nakupimo darila, naredimo ognjemet. Za lepe praznike je treba pripraviti svoje srce.

Pri tem so nam pomagale različne naloge. Decembra sem mizico ob vhodu v šolo okrasila z vrtno kopreno in korenino drevesa. Pod korenino sem položila sličice z nalogami za vsak dan. Ko so otroci prišli v šolo, so vrgli kocko, pogledali, na kateri sličici je pristala, in se ves dan trudili za uresničevanje naloge. Ko so šli do-

Obisk dobrih mož

Decembra so zaživel Miklavž, Božiček in Dedek Mraz. Ponudili so možnosti pogovora o obdarovanju in darilih.

Prvi je prišel Miklavž. Otroci so pripovedovali, kaj so dobili. Jaz pa sem jim pripovedovala, kako je Miklavž rad pomagal ljudem. Otroke sem spodbudila, da so nekaj sladkih daril prinesli v šolo in jih delili s sošolci. Otrokom sem povedala, da so lahko tudi oni pomočniki dobrih mož. Tako smo izdelali preprosta darila za starše in otroci so jih skrivaj dali v sobo staršem na dan, ko so pri njih doma dobili obisk katerega od teh dobrih mož.

Že nekaj let vsi otroci od 1. pa do 5. razreda zbirajo sladkarije, zvezke, knjige, barvice ... za otroke v bolnišnici Stara gora.

Otrokom sem pripravila darilo za Miklavža. Vsak je dobil vrečko pšenice. Seveda so najprej ugibali, kaj se skriva v vrečkah. Prebrala sem pismo, v katerem je Miklavž sporočal, kaj je skrito

zapisano, kakšna bo rastlinica, barva listov, cvetov ... Na god sv. Lucije, 13. decembra, smo pšenico posejali in skrbeli zanjo. Bila je del darila za domače.

Ure likovne vzgoje smo izkoristili za izdelavo različnih jasličnih figur in za darila, s katerimi smo obdarovali sošolce.

Žrebali smo, kdo bo komu pripravil darilo. Ime je ostalo skrivnost. Učenci so nekaj dni opazovali izbranega sošolca, sošolko. Nato so v pismo napisali, kaj so lepega odkrili na njem/njej. Pismo so okrasili z risbo. Pismo je vsak dal v škatlo, ki jo je zavil v časopisni papir in jo okrasil z novoletnim motivom. Tako okrašene škatle so čakale na omari.

Pri slovenščini smo obravnavali besedilo *Jurček in Pika v novoletni noči* (Ela Peroci) in besedilo *Ana praznuje božič* (Karel Gržan). Primerjali smo obe besedili, iskali podobnosti in razlike. Otroci so pripovedovali, kako praznujejo doma. Spodbudila sem jih, da se doma pogovorijo o praznovanju in skupaj s starši naredijo načrt za praznovanje.

Praznovanje v šoli

Zadnji šolski dan pred prazniki smo pripravili praznovanje. Temeljilo je na praznovanjih, opisanih v prej omenjenih besedilih.

Najprej smo okrasili smrečico. Ob mirni glasbi so učenci v tišini v krog prinašali darila, ki smo jih izdelovali v decembru. Nato so se še sami posedli v krog. V soju svečk sem jim še enkrat brala zgodbo o Ani in njenem praznovanju božiča. Tako smo pod smrečico postavili še jaslice. Pripovedovali smo si, kaj smo doživeli v letu, ki se poslavlja.

Sledila je izmenjava in odpiranje daril. Odprli so jih šele, ko so bila vsa razdeljena. Koliko veselja in sreče je bilo, ko so brali pisma in odkrili avtorja! Po malici pa je bilo praznovanje z različnimi družabnimi igrami.

Vrednote

S četrtošolci in petošolci pa smo se pogovarjali in pisali o vrednotah. K razmišljanju nas je spodbujala knji-



Foto: Marta Premrl

mov, so se zopet ustavili pri mizici, razmislili, ali so nalogo opravili in si na svoj kartonček odtisnili žig. Ta kartonček smo dali kot darilo staršem za praznike.

v zrnju in kaj naj s pšenico naredimo. Napisal je, da je v zrnju skrito življenje in da je od vsakega otroka v veliki meri odvisno, ali bo to življenje zaživel. Poudaril je, da je v tako majhnem zrnju že



Foto: Marta Pretnil

ga Karla Gržana *Iščemo vrednote*. Iskali smo vrednote in način, kako naj jih udejanjamo. Vsa naša razmišljanja smo zapisali in ilustrirali v knjigi z naslovom *Vrednote*. Knjiga je potovala po družinah. Vsaka družina jo je prebrala in zapisala, katere so njihove vrednote.

H knjigi spada tudi igra *Vrednote*, izdelana na kartonu, razdeljenem v deset polj (toliko vrednot smo obravnavali). Na vsakem polju je izpisana vrednota in smernice, kako to vrednoto uresničimo. Učenci zjutraj vržejo kocko, ki jim pokaže, po kateri vrednoti se bodo v tistem dnevu še posebej ravnali. Pred odhodom domov si v svoji razpredelnici z žigom označijo, kako so to vrednoto udejanili. Vsak teden vsak poroča, kako mu je ali ni uspelo. K temu pa spada spodbuda učitelja, da je pomembno vztrajati, se truditi in ne obupati, čeprav nam vedno ne uspe tako, kot si želimo.

Vrednote

Poiskali smo nekaj vrednot, pomembnih za srečo v življenju. Pri našamo jih v vaš dom in vas sprašujemo:

Katere so vaše vrednote? Obširneje predstavljamo le tri vrednote, druge smo na tem mestu le naštel:

- hvaležnost
- potrpežljivost
- odgovornost
- svoboda
- dom
- vera
- ljubezen
- materni jezik

Materni jezik je jezik, ki se ga naučimo od staršev. Je zaklad, ki se ohranja iz roda v rod. Materni jezik je darilo staršev, ki ga dobimo ob rojstvu. Vsi jeziki so prekrasno bogastvo. Za vsakega pa je materni jezik nekaj posebnega. Ohranjamo in bogatimo ga tako, da govorimo pravilno in ne uporabljamo tujk. Z branjem knjig si bogatimo besedni zaklad, izpisujemo nove besede in jih uporabljamo v pogovoru.

Življenje

V dneh, ko se je veliko govorilo in pisalo, kdo bo na lotu zadel sedmico, je učiteljica napisala na tablo: *Vaši starši so zadelo veliko več kot sedmico.*

Kmalu smo uganili, da se je to zgodilo takrat, ko smo se rodili. Vsak od nas je velik zaklad, ker je vsak drugačen, ker takega človeka

ni bilo in ga ne bo. Zaklad smo vsi, od rojstva do smrti.

Naloga staršev je, da dobro vzgajajo otroke, čeprav otrokom to ni vedno všeč. Zaupajo pa staršem, da delajo to zato, ker nas imajo radi in nam želijo srečo.

Domovina

Domovina je velika vrednota. Moja domovina se imenuje Slovenija. Je samostojna država v obliki kokoške, ki je polna krasnih čudes. Je prekrasna dežela s toliko lepotami, kot jih ima redkokatera država. Bogata je, čeprav je majhna in ima le kapljo morja in kepo snega na gorah, veliko gričev, na katerih dozori vinska trta, in polja, na katerih je veliko dela.

Pozimi smo na smučeh, poleti si nadenemo rokavčke, spomladi vzamemo motiko v roke in jeseni pijemo sveži vinski mošt.

V Sloveniji živimo prijazni ljudje. Domovino imam rad, ker sem se v njej rodil, v njej živi moja družina in prijatelji. V njej se počutim lepo.

Zaključek

Praznovanje je pokazalo, da je bil cilj, ki sem si ga začrtala, dosežen. V prvem božičnem delu praznovanja smo doživljali mir, zbranost, slovesnost. Bilo je ganljivo. Otroci so se veselili ob preprostih darilih, ki so jih izdelali sami. Spoznali so, kako drugače osrečuje lepa beseda o njem.

Spoznali so, da je pomemben pogled nazaj; kaj je bilo dobro in kaj slabo v letu. V zadnjem delu praznovanja smo se ob različnih igrah sprostil, se veselili in tako krepili občutek uspešnosti in veselja nad opravljenim delom. Vsega tega brez celomesečne priprave ne bi bilo. ■

Literatura

Gržan, Karel (2008): *Ana praznuje božič*. Koper: Ognjišče.

Gržan, Karel (2011): *Iščemo vrednote*. Ljubljana: Družina.

Peroci, Ela (2007): Jurček in Pika v novoletni noči. V: *Slikanico se igram in učim: berilo 3*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

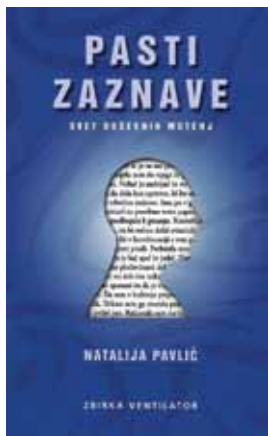
Natalija Pavlič

Pasti zaznave

Svet duševnih motenj

Pasadena (zbirka Ventilator):
Ljubljana, 2012**240 strani, cena: 14,95 EUR**

Zgodbe s področja psihiatrije nas poskušajo postaviti v kožo ljudi, ki so zboleli za katero od duševnih motenj. Za trenutek pogledamo na svet skozi njihove oči. Približajo se nam s svojimi posebnimi darovi, omejitvami, strahovi in bolečinami. Spoznamo potek zdravljenja in soočanja z realnostjo.



Ksenija Vidmar Horvat (ur.)

Vloga množičnih medijev pri oblikovanju slovenske evropske zavesti: kritične perspektive**Znanstvena založba Filozofske fakultete: Ljubljana, 2012, 286 strani, cena: 24,90 EUR**

Glavnina razprav je plod istoimenskega raziskovalnega projekta (2008–2011). Prvi del prinaša teoretske okvire, študijo primera slovenske poosamosvojitvene formacije javnosti ter razpravo o slovenskih izbrisih ter izzivih za državljanstvo. V drugem delu se študije primerov dotikajo medijev in Evrope v času slovenskega predsedovanja. V tretjem delu avtorji obravnavajo hrvaško približevanje članstvu EU, afero Patria ter institucionalno analizo javnega financiranja slovenskega filma. Knjiga medije opredeli kot prednostno polje vzpostavljanja sožitja.



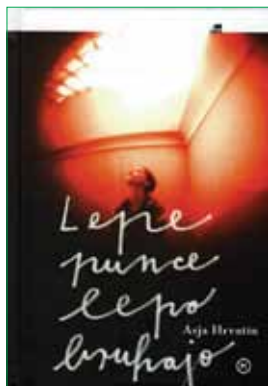
Asja Hrvatini

Lepe punce lepo bruhajo

Mladinska knjiga

(zbirka Odisej): Ljubljana, 2012
272 strani, cena: 27,95 EUR

Motnje hranjenja so del vsakdanjika vedno večjega števila otrok in mladostnikov. V romanu začitimo intimno stisko dekleta, s katero se spopadajo tudi njeni najbližji. Popelje nas v svet boja, vprašanj, dvomov in brezupa. Vodi nas tudi skozi ozdravljanje, ki je dolgotrajen, boleč in naporen proces, ki je poln padcev, pa tudi vzponov.



Anton Jamnik

Med vagabundom in romarjem

Pogledi na slovensko samostojnost, liberalizem, vero in etiko

Družina: Ljubljana, 2012**480 strani, cena: 19,50 EUR**

Avtor predstavlja svoje poglede na slovensko samostojnost, liberalizem, vero in etiko. Izhaja iz prepričanja, da je jedro vsakega človeka, tudi če ni veren, metafizično. To jedro je treba odkrivati in odkriti, kar je tudi naloga krščanstva. Do evropskega krščanstva pa je avtor tudi kritičen, saj je postalo nekoliko zatoхло, naveličano in utrujeno.

Posebno mesto v knjigi ima pokojni nadškof Šuštar, ki je imel ključno vlogo v zgodovini Cerkev na Slovenskem in slovenskega naroda. Dr. Jamnik, ki je bil z njim dolgo tesno povezan najprej kot njegov tajnik in pozneje kot sosed v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano, je izpostavil njegovo državotvorno in povezovalno vlogo.



Prejeli smo

Kate Natpharin Sudaphorn

Navihane živali*Priručnik za oblikovanje plastelina*

Okaši: Ljubljana, 2012

88 strani, cena: 13,95 EUR

Marjan Manček, verzi: Nataša Konc Lorenzutti

Cufkova podeželska pustolovščina

KUD Sodobnost International: Ljubljana, 2012

18 strani, cena: 17,90 EUR

Desa Muck

Čudežna bolha Megi in zajček Branko

Mladinska knjiga: Ljubljana, 2012

64 strani, cena: 17,95 EUR

Julie Hearn

Čudak Rowan

Mladinska knjiga (zbirka Odisej): Ljubljana, 2012

332 strani, cena: 29,95 EUR

Gary Chapman, Jennifer Thomas

5 jezikov odpuščanja*Kako se opravičiti in ozdraviti odnose*

Družina: Ljubljana, 2012

272 strani, cena: 24,50 EUR

Francesco Châtel

Ustvarjeni v dar*Kako živeti v harmoniji s samim seboj in z drugimi*

Novi svet: Ljubljana, 2012

96 strani, cena: 8,80 EUR

Zorica Blagotinšek (idr.)

Angelin vrtec 2002–2012*Zbornik ob 10-letnici*

Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje, versko dejavnost in kulturo: Ljubljana, 2012

170 strani

Utemeljitev za podelitev naziva častni član DKPS

Jože Mlakar je bil rojen leta 1944 v Kočevju. Po gimnaziji je študiral biologijo v Ljubljani. Eno leto je poučeval na gimnaziji v Kočevju, eno leto pa je bil asistent na Biotehnični fakulteti. Po čistkah na univerzi se je umaknil na gozdarsko šolo v Postojno, kjer je 20 let poučeval biologijo in nekatere druge strokovne predmete. V tem času je sodeloval pri pisanju učnih načrtov za strokovne gozdarske predmete, objavljaj strokovne članke in napisal tudi učbenik za dendrologijo. Leta 1990 je bil osem mesecev predsednik občinskega sveta občine Postojna, v letih 1991–1993 je bil glavni urednik dnevnika Slovenec.

Leta 1993 je postal ravnatelj Škofijske klasične gimnazije v Sentvidu. V obdobju ravnateljstva se je izkazal kot izvrsten pedagoški vodja, ki zna prebuditi iniciativo sodelavcev in jim pustiti svobodo delovanja. S svojo modrostjo in umirjenostjo je ponavadi že na začetku rešil marsikatero težavo in zadrego. V odnosih s podrejenimi je bil spoštljiv in topel, vedno je imel čas in posluh za dijake.

Po zaslugi profesorja Mlakarja je Škofijska klasična gimnazija postala prepoznavna tudi zunaj slovenskih meja, saj ji je s svojim darom za iskanje odličnih sogovornikov in partnerjev (predvsem znotraj mednarodne nepolitične organizacije *European Forum on Educational Administration*) odprl vrata v mnoge dežele. Škofijska klasična gimnazija ima prijateljske odnose s sorodnimi šolami na Irskem, v Angliji, Franciji, Italiji, na Nizozemskem in Danskem, v Nemčiji, Španiji, Belgiji, Poljski, Slovaški, Ukrajini, Hrvaški in še kje. Pri tem potekajo izmenjave in sodelovanje na vseh ravneh: od vodstva, preko profesorjev do dijakov, kar izredno bogati šolo in pomeni uveljavljanje vizije razvoja šolstva in mobilnosti vseh vrst. Jože Mlakar je bil tudi eden glavnih pobudnikov mednarodnega združenja šol *Evropska liga za kvalitetno šolo*, ki združuje preko 25 šol iz 16 držav, 4. maja 2001 je postal njen predsednik.

Profesor Mlakar je bil vseskozi izredno dejaven tudi znotraj slovenskega

šolskega prostora. S svojim kvalitativnim delom si je pridobil ugled in spoštovanje. V preteklih letih je bil član *Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje*, član *Komisije za podeljevanje državnih nagrad za področje šolstva*, konzulent pri prenovi šolskih programov za biologijo. V strokovnih revijah je objavil vrsto člankov o šolskih sistemih v Evropi pa tudi člankov z vzgojno tematiko, hkrati se je kritično odzival ob perečih šolskih vprašanjih. V zadnjem času se je zelo dejavno vključil v načrt prenove gimnazijskih programov kot član strokovne komisije, imenovane s strani ministra. Z veliko naklonjenostjo in interesom spremlja tudi nastajanje prve katoliške osnovne šole pri nas – *Osnovne šole Alojzija Šuštarja*. S svojimi idejami in izkušnjami sodeluje pri oblikovanju rednega programa in dodatnih dejavnosti v novoustanovljeni osnovni šoli.

Z družino živi v Prestranku. Je oče štirih otrok.

Prvič se je Jože Mlakar kot veren človek 'zapletel' že v prvi službi na kočevski gimnaziji, kjer so ga plačanci med učenci prijavi in je moral na zagovor k ravnatelju, ki je imel v rokah obsežen šop papirjev z 'obtožbami' proti njemu.

Drugič je imel težave v Postojni, kjer je na oglasno desko obesil krajše besedilo nekega arabskega filozofa in teologa, v katerem je Bog omenjen samo enkrat in še to na koncu. Besedilo je bilo obešeno skupaj z znanstveno razlago vode, da bi dijakom pokazal razliko med znanstveno in med versko-teološko razlago nekega pojava. "Da ne bi izzival, sem uporabil arabsko besedilo, a je bilo to že preveč. Po celi Postojni je odmevalo". Spominja se, da so ga zaradi verskega prepričanja hoteli vreči iz službe, a so se našli tudi ljudje, ki so ga zagovarjali in ščitili.

Gotovo ga je zaznamovalo dvajsetletno poučevanje na srednji gozdarski šoli v Postojni. Njegov lik pa je zaznamoval tudi dijake. Tako ga je nekdanji dijak Igor Škamperle upodobil v svojem romanu *Sneg na zlati veji*. "Igor je bil že kot dijak nekaj posebnega. V romanu je popolnoma verodostojno opisal sebe in druge. Tudi mene." se Jože Mlakar spominja svojega nekdanjega dijaka.

Prof. Jože Mlakar z društvom sodeluje več let. Za člane je pripravil več predavanj in sodeloval na seminarju za učitelje začetnike. ■

Marija Žabjek

Iz nagovorov nagrajencev na Ponikvi

Zaradi omejenega prostora tu objavljamo le izseke nagovorov prejemnikov Slomškovih priznanj ter naziva častni član DKPS (24. september 2012, Ponikva). Celotne nagovore najdete na spletni strani: <http://www.dkps.si/drustvo/slomskova-priznanja/zgodovina/nagrajenci-2012/>. Vabljeni k branju.

Iz nagovora Jožeta Mlakarja ob prejemu naziva častni član

Učitelj z vero je poklican, da svoj poklic opravlja z enako vnemo kjerkoli službuje; morda na ugledni zasebni in katoliški šoli ali na šoli, kjer so delovni pogoji težki, kjer so njegove pozornosti deležni vzgojno zanemarjeni otroci, kjer je pomanjkljiva oprema in kjer je šola nekoliko pozabljena tudi od šolskih oblasti. Službovati v takih okoliščinah je še posebej za mladega učitelja velik izziv in vir mnogih pomembnih izkušenj za nadaljnje poklicno napredovanje. Hvaležnost otrok in staršev na takih šolah je pogosto večja kot na uglednejših in nagrada, ki jo ob tem čuti učitelj, bolj pristna in iskrena. Tudi notranja in zunanja drža vernega učitelja naj bo enaka, če uči na katoliški ali javni šoli. Nobeno pretvarjanje ni primerno; ne da bi na javni šoli skrival in tajil svojo vernost, ne da bi jo na katoliški poudarjal in izpostavljaj. V obeh primerih mora biti obziren do otrok, še posebej na področju vere in osebnih opredelitev. Veren učitelj upošteva in spoštuje tudi vernost ali nevernost svojih kolegov; kot kristjan je med njimi prepoznaven po svojem prijateljskem in naklonjenem odnosu do vseh.

Iz nagovora Jane Kalin ob prejemu Slomškovega priznanja

Hvaležna sem Bogu za podarjene darove in milosti ter za tolike priljubljenosti, v katerih jih lahko uresničju-

jem, uporabljam. Vedno znova mi je pripravil prostor, kjer so se lahko udeležali in izzive, mimo katerih pač nisem mogla in ne morem.

Hvaležna sem, da mi Gospod vedno znova pošilja prijatelje, sodelavce, mentorje različnih vrst, ljudi, ki so mi na moji poti v spodbudo, oporo, izziv, spraševanje. Ne nazadnje številne študente, učence, dijake, učitelje. Počasi postajam hvaležna tudi za tiste, za katere menim, da me ne razumejo; za tiste, ki mi 'nagajajo', ki mi 'gredo na živce'. Po njih me Gospod uči še drugih dimenzij: preprostosti, izročanja, ponižnosti, sprejemanja vsakdanjosti – zavedanja, da prav nič ni v moji lastni moči.

Iz nagovora Anice Benčina ob prejemu Slomškovega priznanja

Učitelj mora imeti veliko srce, da lahko vanj spravi vse, ki so v njegovi bližini. ... Učitelj mora imeti rad mlade, sprejemati jih mora takšne, kot so. Zavedati se mora, da je najpomembnejši osebni zgled. ... Čeprav odrasli mislimo, da otroci nimajo težav, smo v zmoti. Mnogi imajo težave pri pouku, doma v družini, med vrstniki, tudi odraščanje prinaša negotovost pri iskanju prave poti. Dobro je, da učitelj to zazna, upošteva in učencem na primeren način pomaga.

Dobro je, da učitelj veliko zna, še pomembnejše pa je, da zna znanje učencem posredovati na njim primeren način. Vedeti mora, kdaj in kako sprašuje posameznega učenca. Postavljati mora pametna vprašanja, saj na neumna vprašanja ni mogoče pametno odgovoriti.

Učitelj pripravlja učenca na življenje, zato ni dovolj, da ga opismeni in nauči poštevanke in osnovnih računskih operacij. To je najlažje. Tolstoj pravi: "Ne pozabimo najpomembnejše stvari v življenju. Živeti za druge ljudi in jim delati dobro." Pri vsakem delu je pomembna odgovornost. Vsak odgovarja za svoja dejanja. Mati Tereza pravi: "Če bi vsak pometal pred svojim pragom, bi bil svet čist."

Iz nagovora Martine Hafnar ob prejemu Slomškovega priznanja

Ta v šolstvu zamolčani Slomšek, ki je gradil temelje našega širšega doma,

da so drugi na narodovo hišo lahko postavljali mokrocvetočerožce poezije in risali državne meje, ta Slomšek nam je vlival samozavest in preko trpljenja in temnih rogov se je prebudila samostojna Slovenija, "domovina, naša ljuba mati". Danes nas v vsesplošnem medijskem bobnanju, nezaupanju, malodušnosti Slomšek uči, da se nobena rešitev ne more najti brez sodelovanja. Blaženi Slomšek je popolnoma zaupal v Gospoda in on nas kot svetilnik preko milosti, molitve, vodi k veri, upanju, ljubezni.

Verjamem v več domoljublja, ljubezni do domovine, več zaupanja, ker nismo sami; naši svetniki, blaženi, dajejo naroden ponos in upanje. Naj mi bo vsak dan v razmislek Slomškovo geslo: *Prava vera bodi nam luč, materin jezik pa ključ do zveličavne narodove omike.* ■

DKPS odgovarja na izzive časa

V začetku jeseni 2012 smo praznovali Slomškov dan z naslovom *Domovina je naša ljuba mati*. Naša naloga je, da mladim privzgojimo ljubezen do domovine. Škof Štumpf je zbrane opozoril, da verniki ne smemo 'živeti dvojnosti', torej da v Cerкви igramo eno vlogo, zunaj nje pa drugo.

V oktobru smo se pridružili Svetopisemskemu maratonu v Ljubljani z naslovom *Ne boj se, samo veruj*. Gre za enotedensko, nepretrgano 24-urno branje Sv. pisma. Po svojih močeh so se nam pridružile vse območne skupnosti in božjo besedo ponesle po širni Sloveniji. Ponosni smo, da so bili prav učitelji tisti, ki so božjo besedo širili po naši domovini. Verjamemo, da je poznavanje Svetega pisma del splošne izobrazbe in ga moramo uporabiti pri poučevanju, saj je učiteljeva naloga, da pripravlja učence za poklic in življenje.

Revija *Vzgoja* in njen urednik p. Silvo Šinkovec sta v novembru sodelovala pri izdaji knjige *Doživljanje absolutnega v slovenskem leposlovju*. Za Slovence je to pomembna knjiga. Naredila je preboj, ker se o religioznih temah v slovenskem prostoru ni smelo govoriti, še posebej ne v šolstvu, kulturi in literaturi. Vladimir Truhlar v knjigi iz

leta 1977 (ponovno izdani leta 2012) odkriva presežnost slovenskih literatov. Priznati presežnost v šolskem prostoru je še vedno tabu tema.

V bogati jeseni smo sodelovali tudi na okrogli mizi o varni rabi svetovnega spleta in se udeležili seminarja *Ambasadorji varnega e-vedenja*. Premalo se zavedamo, da vse, kar damo na svetovni splet, tam tudi ostane. V Sloveniji večina 6-letnikov zna uporabljati internet. Dostop do pornografije je zelo lahek. Anoreksija, bulimija in šolska neuspešnost so pogosto tudi posledice spolne zlorabe otrok. Dolžnost odraslih je varovati mlade pred zlorabami. Izvedeli smo, kje se lahko pritožimo glede vsega tega in da moramo ravnati kot dejavni državljani. Informacije, ki bi jih morali starši in pedagogi poznati, so dostopne na spletni strani www.safe.si, www.varninainternetu.si in drugih. V Sloveniji Facebook uporablja 700.000 ljudi, na svetu pa 900 milijonov. Danes so mladi mnenja, da če nisi na Facebooku, si 'mrtev'. Znan slovenski teolog Marko Rupnik je povedal, da ima dogmatičen teološki dokaz, da Kristus ne bi izgubljal časa na internetu in da je spletno komuniciranje sistem, s katerim nas svet kontrolira. Osebne podatke, slike, zaupne informacije objavljamo samo na varen način, da bodo dostopni le ljudem, ki jim zaupamo. Učitelji in starši smo torej dobili nove naloge za varovanje mladine. ■

Magdalena Jarc

Območna skupnost Ljubljana

Mesečna srečanja naše območne skupnosti so povezana s pedagoško sv. mašo vsak tretji četrtek v mesecu. Oktobrsko srečanje smo posvetili praznovanju 20-letnice MIC-a.

Novembrsko srečanje so obogatili letošnji Slomškovi nagrajenci. Spregovorili so o svojem pedagoškem delu, o idejah, ki so jih vodile pri delu z mladimi, pa tudi o tem, kako so se srečali z bl. Slomškom in kako je njegov lik vplival na njihovo delovno pot. Hvala vsem za sporočilo o svoji pokončni pedagoški drži in hvala za lep večer! ■

Helena Kregar

O domovini

Domovina ni samo zemeljska vrednota, pač pa tudi nadnaravna, evangelijska vrednota. Ko bodo angeli nekoč dajali na tehtnico naša dejanja, bo pomembno težo k dobrim delom dodala tudi resnična ljubezen do domovine.

Kaj pravzaprav je domovina?

Domovina je najprej *zemlja* nekega ljudstva. To so polja in gozdovi, planine in reke, vode, vinogradi, sadovnjaki in nebo nad nami. To je zemlja, v kateri so znoj in kri naših prednikov ter prst, ki hrani njihove kosti.

Domovina je *jezik* nekega ljudstva: od najpreprostejših otroških zlogov do vrhov literarne, besedne, plesne, glasbene in likovne umetnosti. Jezik je vidni simbol, ki prenaša sporočilo od srca do srca.

Domovina je *izročilo*. Nihče od nas ni bil rojen na golo zemljo. Sprejela so nas bivališča naših družin. Sprejeli so nas starši, bratje in sestre, ki so znali lepo govoriti, peti, moliti in pisati. Sprejeli so nas ljudje, ki so vrednotam iz preteklosti dodali še nekaj svojih in jih tako oplemenitene izročili nam.

Domovina so *vrednote*. Kakor v naravi ni rasti, če ne upoštevamo določenih zakonitosti korenin, listja, sajenja, opravevanja, tako je tudi v življenju naroda. Ljudstvo, ki ne spoštuje bistvenih duhovnih zakonitosti, ki so povzete v desetih Božjih zapovedih, na planetu ne obstane dolgo.

Domovino prav ljubiti

Ker je domovina tako velika vrednota, je prav, da se vprašamo, kako naj jo prav ljubimo. Glede na to, da je ženskega spola, si dovolimo primerjavo med 'ljubiti ženo' in 'ljubiti domovino'. Prav ljubi žensko tisti mož, ki se z njo poroči, je ne izkorišča in jo spoštuje. Prav take ljubezni do domovine nas uči božja beseda. Spomnimo se psalma: "Če pozabim tebe, Jeruzalem, naj se mi posuši desnica; jezik naj se mi prilepi v ustih, če ne postavim tebe nad vse svoje veselje." (PS 137,5) Kolikšna ljubezen do domovine sije iz teh besed! Kdor jo ima tako rad, ne bo razmišljal, kako bi jo čim bolj izkoriščal, ampak

kaj more s svojimi talenti prispevati k njeni duhovni in materialni lepoti.

Grehi zoper domovino

Kot nalašč smo danes prebrali berilo, ki govori o tem, kako so l. 722 pr. Kr. Asirci zavzeli Severno kraljestvo z glavnim mestom Samarijo. Veliko ljudi so pobili, ostale pa odpeljali v sužnost (prim. 2 Kr 17 sl.). Zelo zgovorna je avtorjeva refleksija, ki pove, zakaj se je to zgodilo. Izraelci so se "pregrešili zoper Gospoda", "častili druge bogove", prevzeli "poganske običaje narodov", "niso poslušali prerokov". Lahko rečemo, da so to še danes štirje ključni grehi zoper domovino in da je, gledano z bibličnega vidika, običajna posledica takšnega ravnanja odhod v sužnost. Južno kraljestvo je šlo v podobno sužnost l. 587 pr. Kr. Vloga prerokov, ki so ljudi do takrat opominjali, se je z odhodom v sužnost spremenila. Preroki so ljudi začeli tolažiti in krepiti upanje v vrnitev.

V tem smislu je tudi zaradi naše polpretekle zgodovine posebej zanimivo Jeremijevo pismo izgnancem v Babilon (prim. Jer 29). Takole pravi: "Zidajte hiše in prebivajte v njih, zasajajte vrtove in uživajte njihov sad. Ženite se in rodite sinove in hčere, oženite sinove in pomožite hčere, da bodo rodile sinove in hčere, da se boste tam množili in ne manjšali. Skrbite za blaginjo mesta, kamor sem vas izgnal, in molite zanj h Gospodu; njegova blaginja je namreč vaša blaginja." Tu ni ne duha ne sluha o kakšnem upor ali diverzijah proti okupatorju. Prerok ve, da je suženjstvo božjepravna posledica nezvestobe Izraelcev, da je dana ljudstvu v očiščenje, da je treba potrpeti in misliti na vrnitev. Rešitev bo gotovo prišla in jo ima Gospod že v svojem načrtu. V tem primeru je bilo treba na rešitev počakati skoraj 40 let.

Ob zgornjih prerokovih vrsticah se sam velikokrat sprašujem, zakaj se je med vojno in revolucijo v naši domovini zgodilo tako, kakor se je. Imeli smo ljudi, ki so bili prepričani, da je revolucija pot do pravičnejše družbene ureditve. Na drugi strani pa je bila množica katoličanov, ki imamo tudi v okoliščinah vojne in okupacije biblični pogled. Oborožen odpor, predvsem ob

veliki premoči nasprotnika, ni vedno prava rešitev. V moči vere, da je Bog gospodar zgodovine, mora včasih ljudstvo sprejeti tudi okupacijo, jo skušati preživeti z najmanjšimi žrtvami, okrepiti svoje duhovne moči in zaupati v Gospodovo rešitev. Še nobena okupacija ni bila večna.

Vrnimo se nazaj h grehom, ki so bili vzrok izraelske sužnosti. Kaj so grehi zoper Gospoda? Verjetno kršitev prvih treh zapovedi. Prezir Boga Stvarnika in naravnega reda, preklinjanje vsega, kar je sveto, ter malikovanje kapitala, ki briše vsako dostojanstvo Gospodovega dne. Kaj so drugi bogovi? To so predmeti, osebe ali ideje, ki jih postavimo pred zapoved ljubezni do Boga in bližnjega. Kaj so običaji poganov? Med najbolj grdimi je bilo izpostavljanje otrok, pri čemer so nezaželenega dojenčka preprosto odnesli v gozd, da so ga požrle zveri. Ne verjamem, da je današnja družba v odnosu do nerojenih kaj boljša od teh poganov. Kaj je neposlušnost prerokom? Občudovanje greha in zaničevanje kreposti, prodajanje neumnosti in prezir modrosti. Ti grehi so Izraelce in mnoga druga ljudstva pripeljali v sužnost, kjer so se morali očistiti. Glede na to, da so ti grehi, posebej splav, med nami nekaj običajnega, ne bi smeli Gospodu preveč zameriti, če bi tudi nam pripravil kakšno očiščujočo preizkušnjo.

Gospod pravi v današnjem evangeliju: "Kaj gledaš iver v očesu svojega brata, bruna v svojem očesu pa ne čutiš?" (Lk 6,41) To pomeni, da ne smemo misliti, da se zgoraj navedene pregrehe dogajajo samo med nasprotniki Cerkve ali naroda. V veliki meri smo za stanje, kakršno je, odgovorni tudi sami. ■

Tone Gnidovec



Letno kazalo 2012

Priimek in ime	Naslov	Rubrika	Št.	Stran
Albreht, Helena	Želim si	V žarišču: Kako preživeti krizo	56	14
Anja	Tabletke	V žarišču: Boj za življenje	53	8
Ašič, Erika	Franc Pediček, slovenski pedagog	Biti vzgojitelj	56	24-25
Bečan, Tanja	Ko šola postane stičišče vrednot	V žarišču: Boj za življenje	53	9-11
Berčič, Herman	Družina naj bo temelj	Starši	53	35-37
Berčič, Herman	V zrelostno obdobje tudi z gibanjem in razvedrilnim športom	Starši	54	36-38
Berčič, Herman	Šport otrok in mladostnikov	Starši	55	37-39
Berčič, Herman	Kakovostna starost in razvedrilni šport	Starši	56	33-35
Bizjak Eržen, Meta	Učenje preko gibanja ali informacijske tehnologije	V žarišču: Varno z računalnikom	55	10-12
Blažič, Milena Mileva	Besedila s pornografsko udeležbo otrok in za otroke v učnih načrtih za slovenščino	Razredništvo in vzgojni načrt	54	28-31
Bojc, Tomaž	Vsebine ekonomije, prava in morale v osnovne in srednje šole	Vzgojna področja	55	42-43
Bratina, Lojze	Iz mojega dnevnika	Duhovna izkušnja	54	26
Brščič, Bernard	Kriza: ekonomska, politična ali moralna?	V žarišču: Kako preživeti krizo	56	5-6
Bukovnik, Mojca	O šolski prehrani	Vzgojna področja	55	43-44
Cerar, Miro	Večrazsežnost družbene krize	V žarišču: Kako preživeti krizo	56	3-4
Cukjati, France	Ob branju knjige <i>Bil sem gej</i>	Vzgojna področja	54	41-42
Dominko, Tilen	Izobraževanje za varnost na spletu	V žarišču: Varno z računalnikom	55	9-10
Ferjančič, Primož	Formalni in neformalni pristop pri učenju	Prostovoljno delo	55	45-47
Golc, Lidija	Anton Martin Slomšek v srednji šoli	Biti vzgojitelj	56	21-23
Golob, Berta	Premiki	Duhovna izkušnja	53	28-29
Golob, Berta	Naše sinjine	Duhovna izkušnja	55	26-27
Golob, Berta	Tri impresije	Duhovna izkušnja	56	25-26
Gorenc, Tomaž	Izobraževanje – obveznost ali priložnost?	Izkušnje	54	44-45
Grošelj, Boštjan	Izzivi domovinske vzgoje v mladinskih centrih	V žarišču: Skupnost in etika	54	15-17
Hajšek, Mateja	Kisikova maska ali kako poskrbeti zase	Starši	55	35-36
Hram, Ana	Preveč ali premalo ljubljen otrok	Starši	53	33-35
Hram, Ana	Molitev v procesu (samo)pomoči	Starši	54	34-35
Iskra, Mateja	Državljska in domovinska vzgoja ter etika	V žarišču: Skupnost in etika	54	5-6
Iz življenja v šoli	Komentirati, nasprotovati, molčati?	Razredništvo in vzgojni načrt	53	32
Iz življenja v šoli	Moje telo je nedotakljivo	Razredništvo in vzgojni načrt	54	27
Iz življenja v šoli	Računalnik v šoli	Razredništvo in vzgojni načrt	55	32
Iz življenja v vrtcu	Razvajanost	Razredništvo in vzgojni načrt	56	31
Janša, Janez	Kriza je tudi klic k vzgoji srca	V žarišču: Kako preživeti krizo	56	11
Jarc, Janko	Semeniška knjižnica	Izkušnje	54	46-47
Jerina, Zdenka	Projekt: Starostniki in otroci bivajo skupaj	Prostovoljno delo	54	42-43
Jesenko, Nataša	Poučevanju DDE na rob	V žarišču: Skupnost in etika	54	14-15
Jevnikar, Klemen	Virtualna (ne)varnost	V žarišču: Varno z računalnikom	55	3-5
Kadunc, Dragica	Odnos mladih do državljskih pravic	Vzgojna področja	53	42-44
Kandare, Alma	Starši, šola in vzgoja	Razredništvo in vzgojni načrt	55	28-29
Kandare, Alma	Vzgoja in mediji	Starši	56	35-37
Karničar, Drejc	Reševanje v gorah	V žarišču: Boj za življenje	53	17-19
Kernel, Leon	Ali nas res nimaš rad?	Biti vzgojitelj	55	25
Kolenko, Marijana	Ali zmoremo obrniti smer v pozitivizem	V žarišču: Kako preživeti krizo	56	12-14
Komelj, Milček	Združitev slikarske in duhovne izkušnje	Vzgojna področja	53	38-39
Komelj, Milček	Prizadevanje za pristno umetnost	Vzgojna področja	54	39-40

Komelj, Milček	Likovno komuniciranje s kompozicijo živobarvnih znakov	Vzgojna področja	55	40-41
Komelj, Milček	Abstraktna vizija zgodovinskega motiva	Vzgojna področja	56	38-39
Krakar Vogel, Boža	Dvojezična globalnost	Biti vzgojitelj	53	26-27
Krmavner, Alenka	Šola za starše	Starši	54	38-39
Lepen, Kristina	En klik, tisoč posledic	V žarišču: Varno z računalnikom	55	5-7
Logar, Doroteja	V vrtcu se oblikujejo vrednote	Biti vzgojitelj	53	24-25
Lukovac, Jovan	Ali lahko z ekonomijo premagamo krizo?	V žarišču: Kako preživeti krizo	56	10-11
Madjar Sitar, Valentina	Knjiga, kdo bo tebe ljubil?	Razredništvo in vzgojni načrt	56	29-30
Mal, Bernarda	DDE je lahko 'kar neki' ali pa gradnik boljšega sveta	V žarišču: Skupnost in etika	54	12-13
Mal, Bernarda;	Spoznavanje kulturne dediščine domačega kraja	Vzgojna področja	56	40-41
Matej Žist				
NN	Reci življenju 'da'	Duhovna izkušnja	54	25
Novak, Bogomir	O spravi	Vzgojna področja	53	40-41
Novak, Bogomir	V spomin dragemu kolegu in prijatelju Janezu Kolencu	Biti vzgojitelj	54	24
Novak, Boris A.	Od-ločitve	V žarišču: Kako preživeti krizo	56	9
Novak, Boris A.	Pismo	V žarišču: Kako preživeti krizo	56	16
Pahor, Špela	Spomini učiteljice Luiselle Ravalico iz Pirana	Naš pogovor	53	20-23
Pahor, Špela	Ob delu se učim in bogatim, pogovor z go. Miro Grahek	Naš pogovor	54	20-21
Pahor, Špela	Na stvari je dobro pogledati tudi iz drugih zornih kotov, pogovor z go. Tanjo Trebežnik Sambolec	Naš pogovor	56	17-20
Perko, Andrej	Pred odločitvijo	V žarišču: Boj za življenje	53	15-16
Perko, Andrej	Vsak nosi svojo odgovornost	Starši	54	32-33
Perko, Andrej	Trdo delo rodi sadove	Starši	55	33-35
Perko, Andrej	Pomen biblioterapije za osebno rast	Starši	56	32-33
Petelin, Irena	Jesen	Duhovna izkušnja	55	27
Pintarič, Damjana	Računalniške igre, videoigre in mladi	V žarišču: Varno z računalnikom	55	13-15
Podjavoršek, Natalija	Nikoli ga ne bomo pozabili	V žarišču: Boj za življenje	53	6-7
Podobnik, Anže	Ko se vse obrne na glavo	V žarišču: Boj za življenje	53	11-12
Polajner, Bogdan	Metoda depogojevanja zasvojenosti (MDZ)	V žarišču: Varno z računalnikom	55	16-18
Premrl, Marta	Vzgoja za praznovanje	Izkušnje	56	43-45
Pucelj, Vesna; Jeriček	Kako mladostniki doživljajo šolo	Razredništvo in vzgojni načrt	55	30-31
Klanšček, Helena				
Seli, Adam	Družina	Izkušnje	53	48-49
Simonič, Barbara	Empatija	Prostovoljno delo	53	45-46
Sporočilo za javnost	Življenje se začne s spočetjem	V žarišču: Boj za življenje	53	5
Šinkovec, Silvo	Skrivnostnost življenja	Uvodnik	53	1
Šinkovec, Silvo	Učitelj, veš svoj dolg?	Uvodnik	54	1
Šinkovec, Silvo	Nekaj osnov etične vzgoje	V žarišču: Skupnost in etika	54	7-9
Šinkovec, Silvo	Jona	Uvodnik	55	1
Šinkovec, Silvo	Ljubezni in lepota sta sestri; pogovor z Jožetom Mlakarjem	Naš pogovor	55	19-22
Šinkovec, Silvo	Živeti v krizi	Uvodnik	56	1
Šket Kamenšek, Lidija	Socialno okolje otrok z ADHD	Biti vzgojitelj	54	22-23
Šket Kamenšek, Lidija	Jakob, Božičkov pomočnik	Starši	56	37
Škrinjar, Mojca	Program razvoja vrtca in šole	Razredništvo in vzgojni načrt	53	29-31
Šlibar, Silvia	Računalnik pri pouku športne vzgoje	Izkušnje	55	47-48
Štefan, Alojzij	Osebna življenjska drža	V žarišču: Kako preživeti krizo	56	15-16
Tavželj, Nataša	Naloge vzgojitelja v dijaškem domu	Biti vzgojitelj	55	23-24
Tekavčič, Gordana	Gospodarstvo in etika	V žarišču: Skupnost in etika	54	18-19
Truhlar, Vladimir	Duhovnost Ivana Cankarja	Duhovna izkušnja	56	26-28
Valič Zver, Andreja	Kako se izogniti negotovosti	V žarišču: Kako preživeti krizo	56	7-8
Vertačnik, Viktor	Projekt Bontonček	Prostovoljno delo	56	42-43
Vilčnik, Vesna	Angola 2010	Izkušnje	53	47-48
Vodičar, Janez	Kako poučevati etične vsebine danes	V žarišču: Skupnost in etika	54	9-11
Zevnik Rozman, Helena	Brezposelnost	V žarišču: Boj za življenje	53	13-14
Žalec, Bojan	Solidarni personalizem in dialoški univerzalizem	V žarišču: Skupnost in etika	54	3-5
Žorž, Bogdan	Med najstniško zabavo in vrstniškim nasiljem	V žarišču: Varno z računalnikom	55	7-8
Žveglič, Marjan	Življenje je edinstveno, sveto	V žarišču: Boj za življenje	53	3-5

Letna skupščina DKPS

bo v soboto, **23. marca 2013**. Na njej bodo volitve novih članov organov društva. Volili bomo člane upravnega odbora, strokovnega sveta, nadzornega odbora in častnega razsodišča. Člane DKPS vabimo, da kandidirate ali **posredujete predloge za člane** odborov **do 15. januarja 2013** na dkps@rkc.si.

OS Ljubljana

Vsak tretji četrtek v mesecu vabimo k sv. maši za potrebe vzgoje, ki je ob 19.00 pri sv. Jožefu v Ljubljani. V Marijini kapeli jo daruje p. Silvo Šinkovec. Pol ure pred sv. mašo (ob 18.30) je skupna molitev rožnega venca. Po sv. maši sledi srečanje OS Ljubljana.

17. januarja 2013 bomo po pedagoški sv. maši pripravili pogovor z našim članom Jankom Jarcem, avtorjem knjige *Samo še pet minut*, ki je letos izšla pri založbi Ognjišče.

21. februarja 2013 bomo na skupščini OS Ljubljana pregledali letošnje delovanje in načrtovali delo v letu 2013.

Molitev za domovino

V soboto, **5. januarja** in **2. februarja 2013**, bo na grobu Alojzija Šuštarja v ljubljanski stolnici molitev za domovino. Začnemo s sv. mašo ob 16.00, ki jo bo daroval p. Silvo Šinkovec. Za domovino molimo vsako prvo soboto v mesecu.

Seminarji

Osební dnevnik

Predstavitev: Seminar pomaga oza-vestiti pretekle življenjske izkušnje in jih povezati v smiselno celoto. To deluje terapevtsko in prebuja ustvarjalnost. Udeleženci se naučijo uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebnostne rasti.

Obseg: dva dela (dva vikenda);
2 x 16 ur

Udeleženci: pedagoški delavci, starši in drugi posamezniki

Izvedba: Ljubljana

1. del: 8.–10. 3. 2013

2. del: 12.–14. 4. 2013

Prijave: do 27. 2. 2013

Vodi: mag. Silvo Šinkovec s sodelavci

Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja

Predstavitev: Pomen in znaki visokega in nizkega samospoštovanja,

razvoj samospoštovanja, možnosti za pridobivanje novih pozitivnih izkušenj. Seminar daje nova znanja in vključuje vaje za osebni razvoj.

Obseg: vikend izvedba, 16 ur

Udeleženci: pedagoški delavci, starši in drugi posamezniki

Izvedba: Ljubljana, 26.–28. 4. 2013

Prijave: do 17. 4. 2013

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Inteligentna čustva

Predstavitev: Kaj so čustva, kakšen je njihov pomen in katere so težave, ki jih imamo s čustvi. Čustvena pismenost je osnova za čustveno inteligenco.

Obseg: vikend izvedba, 16 ur

Udeleženci: pedagoški delavci, starši in drugi posamezniki

Izvedba: Ljubljana, 25.–27. 1. 2013

Prijave: do 16. 1. 2013

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Retorika, začetni in nadaljevalni seminar

Predstavitev: **Začetni seminar** je namenjen vsem, ki si želijo izboljšati svoj govorni nastop, povečati moč prepričevanja ter se naučiti upoštevati elemente besednega in nebesednega sporočanja.

V nadaljevalnem seminarju udeleženci večkrat nastopajo, pri čemer je v ospredju brušenje in raziskovanje govornih nastopov. Vadijo jasno, natančno in jedrnatno izražanje, učijo se obvladovati daljši in krajši časovni okvir, poudarek je na razporeditvi snovi in drugih elementih prepričljivosti. Izvede se tudi debata, kjer je poudarek na argumentaciji in načinu vodenja razprave.

Obseg: 8 ur

Udeleženci: študenti, strokovni in vodstveni delavci raznih ustanov, starši, upokojniki in drugi posamezniki. Največ 15 udeležencev v skupini.

Izvedba začetnega seminarja:

Ljubljana, 2. 2. 2013

Prijave: do 23. 1. 2013

Nadaljevalni seminar: Ljubljana, 6. 4. 2013

Prijave: do 27. 3. 2013

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Nenasilno sporazumevanje

Predstavitev: Nasilje rodi nasilje – do uničenja odnosov, ljudi in narodov. Nenasilno sporazumevanje je prvi in odločilni korak iz nasilja.

Obseg: 16 ur

Udeleženci: pedagoški delavci, starši in drugi posamezniki

Izvedba: Ljubljana, 18. in 19. 1.

2013; **prijave:** do 9. 1. 2013

Vodi: Marjan Žvegljč

Tečajji računalništva

Vsebina tečaja: Vsebina je prirejena po učnem načrtu Syllabus 4.0, ki je osnova tečajev za pridobitev certifikata ECDL (evropsko računalniško spričevalo).

Udeleženci spoznajo delo z računalnikom, delo v programu Microsoft Word, uporabo spleta in zaščito ter uporabo elektronske pošte.

1. Začetni tečaj

Izvedba: Ljubljana, 5.–26. 2. 2013

(24 ur); **prijave:** do 28. 1. 2013

2. Nadaljevalni tečaj

Izvedba: Ljubljana, 12.–27. 3. 2013

(24 ur); **prijave:** do 4. 3. 2013

3. Posamezne delavnice

Delo v programu Microsoft Excel

Vsebina: Izdelava in oblikovanje preglednice, vnos in urejanje podatkov, uporaba formul pri računanju, risanje in uporaba grafov, priprava za tiskanje.

Izvedba: Ljubljana, 27. 2. 2013 (5 ur);

prijave: do 20. 2. 2013

Delo s fotografijami

Vsebina: Od fotoaparata do digitalne fotografije, uporaba slik in fotografij v programih, osnovna obdelava fotografij, pošiljanje po elektronski pošti.

Izvedba: Ljubljana, 5. 3. 2013 (5 ur);

prijave: do 25. 2. 2013

Delo v programu Microsoft PowerPoint

Vsebina: Pregled programa za izdelavo predstavitev, izdelava in urejanje predstavitev, napotki za predstavljanje.

Izvedba: Ljubljana, 6. 3. 2013 (5 ur);

prijave: do 27. 2. 2013

Vodi: Klemen Jevnikar

Informacije in prijave:

DKPS

Ulica Janeza Pavla II. 13

1000 Ljubljana

01/43 83 987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Seminarje po dogovoru izvajamo tudi za učiteljske zbornice in zaključene skupine.

The *Focus Theme* of the 56th issue of the *Vzgoja* magazine is the current crisis. We are asking ourselves whether the crisis can be a challenge which we can learn from. Miro Cerar is writing about the broad dimensions of the crisis in the society. Bernard Brščič Lukovac is reflecting on the question whether the crisis is an economic, moral or political one. Andreja Valič Zver is writing about how to avoid the uncertainty we are facing in the time of crisis and how to find the sense of living in the modern society. Jovan Lukovac is wondering whether the crisis can be solved solely with the economy. Janez Janša is writing about the crisis as an incentive for the education of heart and thus an opportunity to become more sensitive and human. Marijana Kolenko is asking herself whether we are capable of changing our course from the negativism into the positivism, for this is the only way of solution. Helena Albreht has written down her reflection on culture; the incentive for her article was the shrinkage of funding in culture in Slovenia. In the last article in this theme Alojzij Štefan is orienting himself constructively into possible crisis solutions; he is writing about the personal attitude which will help us to overcome the crisis. It is all about the values, the relationship towards people, the world and material things. Boris A. Novak subscribed his two poems to think about sense of life.

In *Our Interview* Špela Pahor talked to Tanja Trebežnik Sambolec, an educator who used to be a teacher, a headmaster and much more in her career. Currently she leads and educates adults and works as a private child-minder. She claims from her experience that it is good to look at things from another point of view, too.

In the *Teachers* rubrics Lidija Golc is presenting her work with high school students over a couple of lessons. They discussed the life and work of Anton Martin Slomšek and compared it to his contemporary, France Prešeren. In the continuation Erika Ašič is presenting a new book about France Pediček, a Slovene educator. The book is about to come out and presents an educator who left a great mark in the field of education despite being oppressed during his entire lifetime.

In *Spiritual Experience* Berta Golob has written down three impressions, her memories of past Christmas holidays. In this place we are publishing a chapter from a book by a recognized theologian Vladimir Truhlar; in the passage the author deals with the spirituality of the Slovene writer Ivan Cankar.

In *Class Teachers and the Educational Plan* Valentina Madjar Sitar is reflecting on the importance of books for a child's development and how sad it is when books are seen through the eyes of consumerism. Four experts answer the questions of fastidiousness of children in kindergarten.

In the *Parents* rubrics Andrej Perko is writing about the importance of bibliotherapy for personal development. He enriches his professional point of view with a record of the experience of one of the group members. Herman Berčič is writing about the close connection between quality old age and active participation in sports. In the continuation Alma Kandare is reflecting on who in fact educates our children. Besides the family and school, media have an important role, therefore we adults have to have a selective attitude towards them and teach our children to have such an attitude, too. Lidija Šket Kamenšek wrote a story for children about Christmas gifts.

In *Fields of Education* Milček Komelj is presenting a painting by Silvester Komelj titled *A Stormy Atmosphere* (1973). Besides this work of art, which decorates the magazine cover, the readers get to know the author and his work as well.

Bernarda Mal and Matej Žist have presented the project titled *Getting to know the cultural heritage of the home town*. The project is an interesting way of getting to know the home town. In the last article in this section Tone Gnidovec wrote a reflection on the importance of homeland, which is also a gift from God, and the right attitude towards it.

In *Voluntary Work* Viktor Vertačnik is presenting the project named *Bontonček (A Little Good Manners)*, which aims at making the inclusion of handicapped people into the society through the education of school children.

For the *Experience* column Marta Premrl has noted down her thoughts on the education for celebrating and the project which she carried out with primary school children. In it, children evaluated the festivities and talked about mutual attention, respect and reflection on values, too.

Prepared by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk

Boris A. Novak, slovenski pesnik, dramaturg, esejist, prevajalec, predavatelj, literarni teoretik in urednik. Piše epsko-lirsko poezijo.

Erika Ašič, univ. dipl. soc. del., je zaposlena v *DKPS*.

Herman Berčič, dr., izredni prof. *Fakultete za šport Univerze v Ljubljani* (v pokoju) in zaslužni profesor *Kineziološke fakultete Univerze v Zagrebu*, je napisal vrsto strokovnih člankov, 20 znanstvenih monografij ter več učbenikov. Z referati je sodeloval na številnih mednarodnih kongresih, bil je nosilec pomembnih funkcij na področju športa doma in v tujini.

Bernard Brščič, mag. ekonomije, je državni sekretar, zaposlen v *Kabinetu predsednika vlade*.

Miro Cerar, dr. pravnih znan., je strokovnjak za področji ustavnega prava in teorije prava. Je redni profesor na *Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani*. Je avtor in soavtor člankov, knjig ter raziskav in predavatelj pri nas in v tujini.

Lidija Golc, mag., profesorica slovenščine in ruščine, poučuje slovenščino na *Srednji šoli za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo*, poučuje tudi odrasle. Je soavtorica nekaj učbenikov ter avtorica strokovnih člankov.

Berta Golob, prof. slov. jezika in knjiž., je poučevala na osnovni šoli ter kot zunanja sodelavka na *Pedagoški akademiji*. Bila je tudi knjižničarka, lektorica na RTV ter svetovalka na *Zavodu RS za šolstvo*. Sodeluje tudi v župnijskih občestvih. Napisala je več knjig.

Janez Janša, univ. dipl. obramboslovec, je predsednik *Vlade RS* ter predsednik SDS. Prizadeva si za izboljšanje obstoječih mednarodnih mehanizmov za preprečevanje množičnih zločinov. Leta 2010 je v okviru *Inštituta za kulturno diplomacijo* v Berlinu prevzel predsedovanje pobudi za okrepitev *Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida*. Napisal je več knjig, člankov, komentarjev, esejev in znanstvenih razprav. Bil je predavatelj na številnih mednarodnih posvetih in simpozijih doma in po svetu.

Alma Kandare je prof. kemije in biologije. Na *OŠ Toneta Šraja Aljoše* v Novi vasi poučuje kemijo, biologijo, naravoslovje in računalništvo.

Marijana Kolenko, mag., prof. ped., je ravnateljica na *Osnovni šoli Lava* v Celju. Ima izkušnje s poučevanjem na razredni in predmetni stopnji, šolskim svetovalnim delom, predavanji o komunikaciji in retoriki ter pisanjem strokovnih člankov.

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je izredni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

Jovan Lukovac, mag. ekonomije, se ukvarja s finančnim poslovanjem; izkušnje ima z izobraževanjem na finančnem področju.

Valentina Madjar Sitar, prof. slov. in univ. dipl. sociologinja kulture, poučuje na *Srednji zdravstveni in kemijski šoli v Šolskem centru Novo mesto*. Je mentorica na različnih tekmovanjih ter urednica šolskega glasila.

Bernarda Mal, predmetna učiteljica na *OŠ Jurija Vege Moravče*, je svetovalka, mediatorica in ljubiteljica iskrenosti, spoštovanja in znanja.

Špela Pahor, univ. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja, bibliotekarka in pravljničarka v *Mestni knjižnici Izola*, katehetinja v župniji Piran

Andrej Perko, dr. psih. znanosti, specialist klin. psih. svetovanja, je zaposlen na *CSD Kamnik*. Je avtor in soavtor več knjig ter pisec strokovnih člankov v različnih revijah in časopisju.

Marta Premrl je učiteljica razrednega pouka na *OŠ Renče*, z možem že več let vodita šolo za zakon v Šempetru pri Gorici.

Silvo Šinkovec, DJ, mag. psih., defektolog in teolog, ima izkušnje s svetovalnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervizor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent *DKPS*.

Lidija Šket Kamenšek, prof. razrednega pouka.

Alojzij Štefan, dipl. defektolog in vzgojitelj, je strokovni delavec v programu *Terapevtskih skupnosti Srečanje v Zavodu Pelikan Karitas*, oče 6 otrok, prostovoljec in dejaven liturgični sodelavec v župniji.

Andreja Valič Zver, dr. sodobne zgod., prof. zgod. in angl. jezika. Ima izkušnje s poučevanjem, dejavna je v različnih odborih, društvih ter projektih, povezanih z zgodovino. Vodi *Študijski center za narodno spravo*. Je soavtorica ali avtorica vrste strokovnih del ter učnih načrtov za zgodovino.

Viktor Vertačnik, prof. zgod. in dipl. etnolog ter kulturni antropolog, je zaposlen v *Društvu za teorijo in kulturo hendikepa*, YHD. Ima izkušnje s poučevanjem na osnovni in srednji šoli, izvaja delavnice Bontonček.

Matej Žist, prof. slov., poučuje na *OŠ Jurija Vege Moravče*. Ima izkušnje s poučevanjem odraslih, je lektor, član različnih komisij na državni ravni ter avtor in recenzent osnovnošolskih gradiv za področje slovenščine.



Silvester Komel: Viharno vzdušje
Olje na platnu, 1973, 143 x 200 cm, Kranj, Gorenjska oblačila